

CHAYEINU

Shabbos Initiative

פרשת מטות-מסעי תשפ"ד

Pg. #	Content
2-4	Seudah Stories
5-10	Parshah Riddles
11-12	Life of Truth Story
13	Shabbos Halachah Initiative
14-15	Halachah Q&A
16-19	Rav Kalman Krohn Stories
20	Comic Story
21-27	Nefesh Shimshon

גליונות

28-29	הג"ר שמואל פעלדער שליט"א
30	הלכות לסעודת שבת
31-32	הגר"ח קניבסקי זצ"ל
33-34	הג"ר גרשון אדלשטיין זצ"ל
35-38	הג"ר דוב לנדא שליט"א
39-40	הגר"ד פוברסקי שליט"א
41-42	הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א
43-44	הג"ר משה הלל הירש שליט"א
45-46	הג"ר יצחק זליברשטיין שליט"א

Daily Hilchos Shabbos - Rav Shmuel Bernath
732.301.4043 opt 2 then 8

לע"נ ר' שלמה ז"ל בן יבל"ח ר' יעקב שרגא שליט"א
לז"נ הרב מתתיהו חיים בן הרב יעקב זצ"ל

לרפוי"ש חיים שמואל בן ליבא

יהודית בת שרה הינדא, דניאל יהודה בן אסתר שירה
לזכות אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה

Dedication opportunities: 848-373-4436
shabboschayeinu@gmail.com

SEUDAH STORIES

פרשת מטות-מסעי תשפ"ד

A Segulah for a Shidduch

On one of Rav Yaakov Kamenetzky's trips to Eretz Yisroel, he met an old friend. During their conversation, the friend related that he would soon be marrying off his daughter but unfortunately, even after making every effort to procure funds and borrowing as much as he could, he was still missing the last \$5,000 needed to close on the apartment for the young couple. Rav Yaakov commiserated and filed the information in his memory.

A few days after Rav Yaakov returned to Monsey, he was visited by a well-known philanthropist, who related that he had a daughter of marriageable age, but all the *shidduchim* suggested for her had not worked out for some reason. The man was exasperated, and told Rav Yaakov that he had tried everything and did not know what else he should do.

Rav Yaakov replied that although he could not think of a fitting *shidduch*, perhaps if he would help another individual marry off his daughter, it would serve as a *segulah* for him to be able to marry off his own. Rav Yaakov then told the philanthropist about his friend in Eretz Yisroel, who was missing \$5,000 of the sum needed to marry off his daughter. "Perhaps," Rav Yaakov said, "if you give that sum of money to him, you will have a *zechus*."

The wealthy man agreed to write a check from his *tzedakah* account, but Rav Yaakov told him that if he really wanted the *segulah* to work, it was better to give the money from his personal account, not from funds set aside for *tzedakah*.

Within three weeks of the donation, the girl was engaged.

Providing Firewood

One of the ways that the community of Brisk supported their *rov* was by providing him with firewood to heat the house in the freezing Polish winters. Once, when the community leaders were reviewing the expenses, they realized that Rav Chaim was using far more firewood than was necessary to heat his home. They looked into the matter and realized that Rav Chaim was giving away most of his firewood to the poor.

The community leaders decided to lock the woodshed so that he would not be able to keep on distributing wood to the poor. When Rav Chaim saw this, he became extremely upset. With a raised voice, he berated the community leaders. "Is this *yashrus*?! I should sit in a warm, cozy home while people in the city are shivering from cold?!"

A Unique Sukkah Decoration

Each year, visitors that would come to the Finkelman family's *sukkah* were always surprised; a most unusual decoration was always hanging across the *sukkah*. It looked like a bunch of crumpled papers tied together with string. On the first night of *Sukkos* Mr. Finkelman would tell over the story of this interesting decoration.

"In the early 1900's many *Yidden* needed to be *moser nefesh* to observe *Shabbos*. Many factory owners would demand that all workers come to work on Saturday. When the *yiddishe* workers would come to work on Monday

SEUDAH STORIES

פרשת מטות-מסעי תשפ"ד

morning after not showing up on *Shabbos*, the owner would hand him a “pink slip” which meant that he was fired. The loss of a job meant that the family would go hungry that week.”

The crowd would listen with amazement as Mr. Finkelman continued. “This would happen to certain families each and every week. The father would come home from *shul* on *Shabbos*, and with tremendous joy and happiness he would make *kiddush* and show the children how lucky they were to be *moser nefesh* for *Shabbos Kodesh*. They would rejoice in the fact that they overcame the challenge of not desecrating *Shabbos*, and they would sing *zemiros* with great joy.”

“I was *zoche* to overcome this test and I feel that all of these pink slips that I myself received, make the most beautiful decoration for our *sukkah*.”

It is no wonder that the Finkelmans have generations that follow their illustrious *zaide* as *erliche yidden*. Doing *mitzvos* and learning Torah with joy has a very positive effect on ourselves and those around us.

The Oath

In one of the narrow lanes of the Beis Yisrael neighborhood in Yerushalayim stands a large, beautifully built *shul*. For a hundred years, the following words have been inscribed on a marble plaque affixed to its north wall:

“For everlasting remembrance in the House of G-d. This *shul* has been erected by the generosity of a donor, whose name shall remain hidden and concealed, who contributed a sum of 110 napoleons of gold.”

For many years it was presumed that the funds were provided by one of the wealthy citizens of the city who wished to preserve his *tzedakah* from the *middah* of *gaavah* by remaining anonymous. Few knew the true identity of the donor and the story behind his donation.

Rav Shlomo Zalman Porush was a man of modest means, though large sums of money passed through his hands. He was the secretary of one of the *kollel* societies which supported the poor *yidden* of Yerushalayim. Rav Shlomo Zalman was responsible for the sustenance of several hundred families whose support had been pledged by the Jewish community of Minsk and its environs in White Russia.

One year, as *Pesach* approached, the arrival of funds was delayed. Rav Shlomo knew that the money would be forthcoming, but in the meantime the families for whom he was responsible had to be provided with *matzos*, wine and other *yom tov* needs. He therefore turned to a neighbor of his, Reb Faivish Stoller, a carpenter who had worked hard all his life and had managed to put aside a considerable sum. Faivish agreed to lend him his life savings—200 napoleons of gold—until the money would arrive from abroad.

Shortly after *Pesach*, the long-awaited messenger arrived from Minsk. The purse he brought contained only 110 napoleons, but an accompanying letter promised that the remainder was on the way. Rav Shlomo lost no time in bringing the money to his neighbor.

Several weeks later, the rest of the money arrived. But when Rav Shlomo brought the 90 gold coins to Reb Faivish, a most unpleasant surprise awaited him. The elderly carpenter, whose memory had begun to fail him, had lost all

SEUDAH STORIES

פרשת מטות-מסעי תשפ"ד

recollection of the first payment, and was adamant in his insistence that he had received nothing of the 200 napoleons owed.

No written contract recorded the loan or the payment, for the two men had had absolute trust in each other. Now they had no recourse but to present their case before the *beis din* of the venerated chief Rav of Yerushalayim, Rav Shmuel Salant.

From a halachic standpoint, this was a textbook case: the borrower admits the loan, but claims that a partial payment has been made, which the lender denies. This is a classic example of *modeh b'miktzas*; in such a case, the burden of proof rests with the lender, but the borrower must take a *sh'vuah* in affirmation of his argument.

Upon hearing the verdict of the *beis din*, Rav Shlomo Zalman turned pale. Never in his life did he imagine that he would be required to take an oath in court, never mind a *sh'vuah* performed upon a *sefer Torah*! He begged to be given several days to think over the matter.

When the *beis din* reconvened, Rav Shlomo Zalman announced that he was prepared to pay the disputed 110 napoleons out of his own pocket rather than take an oath. He only asked that he be given a few weeks to raise the money. Faivish Stoller agreed, and it appeared that the matter had been settled. But Rav Shmuel Salant would not allow this arrangement. "I'm sorry," he said to Rav Shlomo Zalman, "but this is not a private matter that can be settled between the litigants. It involves communal funds. As one who is entrusted with charity monies, your honesty must be beyond reproach. Unless it is decisively established that the money was paid as you claim, people will talk. I therefore insist that you take the oath."

Again, Rav Shlomo Zalman requested, and was granted, a short respite. For three days he fasted, wept and recited *tehillim*. On the fourth day he came before the *beis din* and swore that he had paid 110 napoleons to Faivish Stoller.

Shortly thereafter, Rav Shlomo Zalman put up his modest home for sale. To his family he explained that he had intended to sell the house in order to avoid taking the oath, and now he did not want to benefit from money he had "saved" by swearing on a *sefer Torah*. To the proceeds of the sale, he added almost all of his savings to make the sum of 110 napoleons, which he presented to a committee that was raising money to build a new *shul*. His only stipulation was that no mention should be made of the source of the money.

Several months later, Faivish Stoller appeared in the small apartment to which Rav Shlomo had moved after the sale of his home. Without a word, he placed on Rav Shlomo Zalman's table a purse containing 110 napoleons of gold, which he had uncovered in a drawer in his workshop.

Compiled by Tzvi Schultz chinuchchaburah@gmail.com. Details of stories have not been confirmed

PARSHA CHALLENGE

פרשת מטות מסעי

1. In what instance in this week's פרשה is the word החרש (quiet) used?
 - a. When else in the תורה is "החרש" used? ¹
 - b. In what famous instance in נ"ך is החרש used? ²
 - c. In what instance in the תורה is תחרשון used? ³
 - d. In what instance in the תורה is מחריש used? ⁴
2. What in this week's פרשה is 2000?
 - a. Where else in the תורה do we find the number 2000?
 - b. By which הלכה do we find the number 2000?
3. Which person in this week's פרשה took over the position of his great nephew?
 - a. How is he his great nephew?
4. To me, two people ran – but at different times,
Both ran from **the same place and same person**,⁵
Over me there were five.
Left over from me were very few.
I am mentioned in this week's פרשה.
Who am I?
5. In a previous פרשה we were part of a group of four titles,
We are used for judgment,
In this week's פרשה the two of us are mentioned,
and we are used for war.
Who are we? (Submitted by R' M. Cohen)

Need a Hint?

¹ פרשת וישלח

² In one of the מגילות

³ פרשת בשלח חו

⁴ פרשת חיי שרה חו

⁵ King. Need another hint? פרעה

Answers

1. וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ (ל,ה)

- a. When פסוק says דינה was captured the יעקב hears (לד,ה) "והחריש יעקב עד באם" (לד,ה).
 - b. (ד,יד). "אם החרש תחרישי" - אסתר tells מרדכי
 - c. "ה' ילחם לכם ואתם תחרשון" - בני ישראל tells משה - קריעת ים סוף
 - d. יצחק quietly waits to see if רבקה is the right שידוך for יצחק.
- והאיש משתאה לה מחריש לדעת (כד,כא)

2. The אמות 2000 ערי הלויים around the מגרש

- a. . נצר חסד לאלפים (עי' רש"י וז"ל לשני אלפים דורות)
- b. תחום שבת

3. took over as נשיא from נחשון his great nephew. כלב

- a. רש"י לך לך טו,טו. See (מגילת רות as seen at the end of) בן עמינדב בן רם בן חצרון נחשון where he says כלב was בן חצרון. This is based on the גמ' in טו. This says כלב's father's name wasn't actually יפונה – it was חצרון as is seen in ב,ט. He was called דברי הימים ב,ט. If so, כלב was the brother of נחשון's grandfather רם. because he was מעצת מרגלים. If so, כלב was the brother of נחשון's grandfather רם. Note: The גמ' and the מלבי"ם say based on דברי הימים from קשיות, that יפונה בן כלב and חצרון were two different people. The גמ' doesn't actually mean they were the same person but that they had the same נפש. תכונת נפש. According to them, there is no reason to assume כלב was נחשון's great uncle.

4. To me, two people ran – but at different times,
Both ran from the same king,
Over me there were five.
Left over from me were very few.
I am mentioned in this week's פרשה.
Who am I?

- יתרו and משה
- פרעה
- kings
- people survived the war
- מדין

5. Next Week....

Last week's riddle:

The one before me is doubled,
The one after me is doubled,
but I am not doubled.

- חקת בלק
- מטות מסעי

However, this is only so in חוץ לארץ,
The reason for this difference

can be traced back to the טוב of יום שבועות.
Who am I?

- ⁶ פרשה one א"י fell behind חוץ לארץ שבועות On -
- פרשת פנחס

לרפואה שלמה – אביגדור ששון מאיר בן רחל לאה,
לע"נ שאול בן אברהם ז"ל, ברכה בילה בת דוד יעקב ע"ה, יצחק דוד בן אלימלך הכהן ז"ל
For questions, comments, or to subscribe, send an email to parshachallenge@gmail.com
Feel free to forward or distribute the Parsha Challenge.
© כל הזכויות שמורות

⁶ The second day of the שבועות this year fell out on שבת. Since it was טוב יום we didn't lain the פרשת השבועה but in ארץ ישראל where there was only one day שבועות – they lain the פרשת השבועה. As a result, א"י got ahead of חוץ לארץ one פרשה. In order to catch up, in חוץ לארץ we lain חוקת and בלק together.

פתחי פרשה – מטות - מסעי
Parsha Musings for Shabbos Table Schmoozings

RIDDLES

In the very end of *Parshas Matos*, there is a “missing” piece of *dikduk*. But don’t worry – it appears in the beginning of *Matos* 35 times! What is it?

Typically, a “*mapik hei*” (a *hei* with a *dageish*) is used to indicate that a word refers “to her” or to something “possessed by her.” In the end of *Matos*, the word “לה,” which is typically written with a *mapik hei*, is written without one.¹ In the beginning of *Matos*, there are many references to “her *neder*,” “her husband,” etc., yielding 35 occurrences of a *mapik hei*.

What does the word “אישה”² mean?

“איש שלה” – “Her husband.”

***Parshas Matos* begins by discussing *nedarim*. Soon, we will declare that we will keep our *nedarim*. When?**

On *Rosh Chodesh Av*, we will say *Hallel*, wherein we say, “נדרתי לה' אשלם...” – “I will keep my *nedarim* to Hashem.”³

The *keilim* which were taken from Midyan needed *tevilah* in a *mikveh*.⁴ How many times can one use a *kli* which requires *tevilah* before he is *toveil* it? Zero.⁵

Does one make a *beracha* when he is *toveil* a glass *kli*?

Yes.⁶

One of the *middos* of a *chacham* is that he doesn’t interrupt his friend while he is speaking; rather, he waits until his friend has finished, and then responds.⁷ Who demonstrated this *middah* in *Parshas Matos*?

After Bnei Gad and Bnei Reuvein requested to stay on the eastern side of the *Yarden*, Moshe responded with a lengthy, ten-*pasuk* explanation regarding why their request was inappropriate. Bnei Gad and Bnei Reuvein waited until Moshe had completely finished his message, and only then responded with their suggestion regarding how to make it work.⁸

How did Bnei Gad and Bnei Reuvein do a *chesed* for Bnei Yisrael by staying outside of mainland-Eretz Yisrael?

They explained to Moshe, “We have more animals than anyone else. Why should we occupy valuable space in mainland-Eretz Yisrael? We’ll take the *Ever HaYarden*, which the rest of Bnei Yisrael don’t want anyway.”⁹

What does the word “בָּנוּ” mean?

When pronounced מלרע, accenting the “נ,” it means, “They built”¹⁰; when pronounced מלעיל, accenting the “ב,” it means, “In us.”

¹ ל"ב ל"ד

² ל' ח'

³ תהלים קט"ז י"ד

⁴ רש"י ל"א כ"ג

⁵ רמ"א יו"ד ק"כ ח'

⁶ עי' חכמ"א ע"ג א', ובפוסקים

⁷ אבות ה' ז'

⁸ ל"ב ט"ז, עי' גר"א על אבות שם

⁹ רמב"ן ל"ב י"ט

¹⁰ עי' ל"ב ל"ז

How much time did Bnei Yisrael spend wandering in the *midbar*?

Of their 42 encampments, 14 were in the first year, 8 were in the 40th, and the other 20 were spread over the middle 38 years.¹¹ So, although they were IN the *midbar* for 40 years, they spent most of it CAMPED, not wandering.

Knowing the names of the 42 places in which we camped in the *midbar* can strengthen our *emunah* in Hashem. How?

Bnei Yisrael miraculously survived their stay in the *midbar*, sustained by *mann* for 40 years, in an unnatural environment which was distant from civilization and lacked agriculture. This reality was fully appreciated by those who experienced it, but in later generations people might erroneously assume that Bnei Yisrael had regular access to nearby cities or other natural food sources. By recording our travel-log, the Torah stresses that we were in the middle of nowhere, and reinforces that life in the *midbar* was, in fact, supernatural.¹²

After *makkas bechoros*, when did the Mitzrim bury those who had died?

Immediately, the next morning, as Bnei Yisrael left Mitzrayim.¹³

Whose *yohr tzeit*, mentioned in *Parshas Masei*, will be observed next week?

Aharon HaKohein died on the first day of *Menachem Av*.¹⁴

When *Parshas Masei* is read alone, there are some who read the first 49 *pesukim* (!) as the *krias hatorah* during the week. Why?

The 42 encampments represent the 42-letter name of Hashem, which should not be interrupted.¹⁵

Typically, the *haftarah* relates to the end of the *parshas hashavua*. Of the approximately 50 *shabbasos* every year, how many *haftaras* do NOT relate to the *parshas hashavua*?

At least 19, and sometimes more:

- During *Bein HaMetzarim*, we learn the “*Shelosh D’Puranusa*” – 3 *haftaras* which relate to the *Churban HaBayis*.
- During the 7 weeks following *Tisha B’Av*, we learn the “*Shiva D’Nechemta*” – 7 *haftaras* which offer us comfort.
- *Shabbos Shuva* and *Shabbos HaGadol* are each accompanied by a special *haftarah*.
- *Succos*, *Pesach*, and *Chanukah* each coincide with at least 1 *Shabbos*, and sometimes 2, on which we learn a special *haftarah*.
- The “4 *Parshios*” are each accompanied by a special *haftarah*.
- When *Rosh Chodesh*, *Erev Rosh Chodesh*, *Rosh HaShanna*, *Yom Kippur*, or *Shavuot* fall on *Shabbos*, they are accompanied by a special *haftarah*.

***Chazak Chazak V’Nischazeik!* – Take a guess: *Sefer Bamidbar* contains how many...**

- ***pesukim*?** (1288)
- ***parshios*?** (10)
- ***sedarim*?** (32) (*Sedarim* reflect a system of dividing *Tanach* which predates the secular introduction of the commonly used “*perakim*,” and which relates to the 3 year *laining* cycle which existed in Eretz Yisrael, mentioned in *Megillah 29b*.)
- ***pesuchos*?** (92)
- ***sesumos*?** (66)

¹¹ רש"י ל"ג א'

¹² רמב"ן ל"ג א' ממו"נ

¹³ ל"ג ד'

¹⁴ ל"ג ל"ח

¹⁵ מג"א תכ"ח ס"ק ח' בשם צרור המור

JUST CURIOUS

Are the *nedarim* of a child binding?

The *nedarim* of an 11 year old girl, or 12 year old boy, are binding, if they understand the depth of what they are saying. Although the *nedarim* of younger children are not binding, we strongly discourage them from taking *nedarim*, teach them to take *nedarim* seriously, and when not uncomfortable for them, we instruct them to observe their *nedarim*.¹⁶

The concept of *hataras nedarim* is only HINTED to in *Chumash*, but not mentioned explicitly. Why does the Torah “keep it a secret,” and leave it for the *Torah SheBe’al Peh* to explain?

Hashem “concealed” the concept of removing *nedarim* because He wants us to take *nedarim* seriously, and avoid carelessly making *nedarim*.¹⁷

If someone succumbed to his *yetzer hara* and ate something not *kosher*, but then found out it actually WAS *kosher*, did he do anything wrong?

If a woman “violates” a *neder*, without realizing that her husband already removed it, she needs *selicha* from Hashem.¹⁸

When the soldiers of Bnei Yisrael returned from fighting against Midyan, Bnei Yisrael were given the *mitzvos* regarding “kashering” the pots which had been captured during the war. Why weren’t we told about this earlier, regarding the things which we took when fighting against Sichon and Og?

When we conquered an area of Eretz Yisrael, including the lands of Sichon and Og, we were entitled to possess, and use, their already-constructed houses, as well as their contents¹⁹, including non-*kosher* food and pots²⁰. When we fought with Midyan, we did so in order to take revenge because they caused us to sin, but not as part of our conquest of Eretz Yisrael, so their pots needed to be kashered.²¹

Hashem told Moshe, Elazar HaKohein, and the *nesiim*, to count the items which we took from Midyan and calculate how to distribute them among Bnei Yisrael. The Torah mentions that Moshe and Elazar listened, but doesn’t mention that the *nesiim* participated. Why didn’t they?

The *nesiim* were told that they were ALLOWED to oversee the counting, including the portion given to Elazar HaKohein, to make sure that everything was done honestly. They declined the offer, saying, “No need – Elazar is like a *malach*, and no one suspects him of cheating whatsoever.”²²

Why did Bnei Gad and Bnei Reuvein want to live on the eastern side of the *Yarden*?

- There was good land for their animals.²³
- They wanted to be near the *kever* of Moshe²⁴.

¹⁶ יו"ד רל"ג א', ועי' רש"י ל' ד'

¹⁷ רמב"ן ל' ב'

¹⁸ רש"י ל' ו'

¹⁹ דברים ו' י"א

²⁰ חולין י"ז.

²¹ רמב"ן ל"א כ"ג

²² רמב"ן ל"א ל"א

²³ ל"ב ד'

²⁴ תרגום יונתן ל"ב ג', רש"י דברים ל"ג כ"א

When Bnei Gad and Bnei Reuvein asked to stay on the eastern side of the Yarden, Moshe told them that their request was inappropriate. What was wrong with it?

Moshe highlighted 2 issues:

- It was simply wrong for them to settle calmly while the rest of Bnei Yisrael had to deal with the stress of war. Even though Hashem would fight on behalf of Bnei Yisrael, Moshe asked them, "You are going to sit here while everyone else fights?"²⁵
- Moshe told them, "You're going to scare everyone: they will think you're avoiding Eretz Yisrael because you're intimidated by its inhabitants – just as the *Meraglim* did!"²⁶ In fact, there is no way that you actually think that everyone will go fight and you won't have to. You must be trying to scare Bnei Yisrael, and repeat the *Meraglim*-tragedy!"²⁷

Vessels which were used to cook non-kosher liquids are "kashered" by submerging them in a pot of boiling water.²⁸ If the vessel is too large to fully submerge, can one submerge part of it, remove it, and then submerge the rest?

Yes.²⁹

The cities of the *Leviim* served as *arei miklat*. What if someone unintentionally killed a *Levi*? He would seek refuge amongst his victim's relatives?

The *Leviim* had such good *middos*, and were so wise, that they could overcome personal emotion, and protect someone who killed even a *Levi* family member, realizing that it was, after all, unintentional.³⁰

Why is *galus* a fitting punishment for an unintentional murderer?

Being exiled is almost as painful as being killed, because one is separated from the people he loves, his home, and he has to live with strangers.³¹

When an unintentional murderer goes into *galus*, how does it help the family of the victim?

The Torah, with its great sensitivity, doesn't want the victim's family to have to keep encountering the murderer in the area of the tragedy, so he must relocate.³²

After the death of the *Kohein Gadol*, an unintentional murderer can return home. Isn't there still a risk that the victim's family will want to kill him?

When a person experiences a tragedy, he is somewhat comforted when others share in his experience. When the *Kohein Gadol* dies, everyone is cast into a state of mourning, and this universally shared experience brings comfort to the victim's family, allowing them to stop pursuing the murderer.³³

IN YOUR OPINION

How long would it take you to count 100 sheep? How about 675,000?

Bnei Yisrael captured 675,000 *tzon*, 72,000 *bakar*, 61,000 donkeys, and 23,000 people, from Midyan. Half of these were given to the soldiers, of which 1/500th went to Elazar HaKohein; the other half was given to Bnei Yisrael, of which 1/50th went to the *Leviim*. Instead of just mentioning the above formulae, The Torah explicitly calculates many of these equations, to express that while all of this counting was going on, miraculously, none of these items died.³⁴

²⁵ עי' מלבי"ם ל"ב ו'

²⁶ מלבי"ם שם ז', ועי' רש"י

²⁷ ספורנו ל"ב ו'

²⁸ עי' ל"ג כ"א

²⁹ או"ח תנ"א י"א

³⁰ ספר החנוך ת"ח

³¹ ספר החנוך ת"י

³² ספר החנוך ת"י

³³ עי' רבמ"ם מו"נ ג' מ' הובא בהע' לספר החנוך ת"י מהדורת מכון ירושלים

³⁴ רמב"ן ל"א ל"ו

A Life of Truth

Stories from our tzadikim on thriving through adversity

בעזרת השם יתברך

Recap: Shprintza Rosenfeld, under the influence of a trance induced by an infamous *kishuf macher*, was taken into a monastery. Her parents, together with the famous עסקן Reb Nachum, reached out to *tzadikim* for help. The אבני נזר זצ"ל taught Shprintza's mother that the כח of אמונה is stronger than any כישוף. He gave her a sugar cube and instructed her to place it in front of Shprintza's window in the monastery.

It says in the *pasuk* that we say in עלינו: לְבַרְכָּךְ וְהִשְׁבַּתְךָ אֶל לְבַבְךָ. The *pasuk* teaches us that it's not enough for our אמונה to be in our minds, we must drive it deep into our hearts. Boruch Rosenfeld had encouraged his wife Nechama to seek the advice of the אבני נזר, but when she came back to Warsaw with the Rebbe's instructions, he found it hard to accept them.¹ Raising his eyes, he asked, "The Rebbe told you to take... any piece of sugar?" "No," his wife answered. "He gave me a piece of sugar that was on his table. He said that there is a כח of כישוף on Shprintza, and that I should run to the monastery and place it down in front of her window." "And then what," Boruch asked. "What do you do after you place this piece of sugar down in front of the window???" Nechama struggled to respond. "I'm sorry. I didn't mean to hurt you," Boruch said blushing, then, he furrowed his brow and asked, "but what did he tell you to do after you place this piece of sugar down in front of the window???" Finally, Nechama just said, "You know something, I don't know, and I don't care! I am going to do what the *Tzadik* told me to do, and we'll just have to wait and see what happens afterwards!" "Nechama, you're right," Boruch admitted. You're the one with אמונת צדיקים, not I. I should be embarrassed of you. Go, and may הוא הקדוש ברוך place הצלחה in your path." He offered to call Reb Nachum to accompany her, but Nechama told him that it wouldn't be necessary. She had watched Shprintza taking her walks in the monastery garden, and she felt that she knew where her room was. The Avnei Nezer had told her to go, so she would go. "You know something Boruch," she told her husband before leaving, "you better work on your אמונה. The Rebbe made it very clear that when it comes to the powers of כישוף, it is only אמונה that is going to get us through." Saying goodbye, she headed for the monastery.

The monastery had been tightening its security due to the tension they were feeling from the Jewish community. Nechama Rosenfeld arrived right after the head of security gave Olak, the guard at the front door, a stern warning to stay sober, and to make sure no one tries any tricks. Mrs. Rosenfeld stepped out of her wagon, and confidently walked up to the door and demanded to be let in, "Please excuse me, I have to get by... I said, excuse me. I have to get by!" "What do you mean, *excuse me*? I'm the guard over here! Anyway, you need a pass to get in." "A pass? I have a pass right in my pocket book." Nechama pulled the sugar cube out and showed it to the guard, "here, you see this!" "What's that?" he smirked. "Looks like a piece of sugar to me." "That's right," Nechama said, "this is my pass." Olak wasn't impressed, "If you're trying to bribe me," he said, pulling himself up to his full height, "you are going to need a lot more than a piece of sugar." Suddenly, Olak's eyes bulged! Nechama Rosenfeld was running down the hall of the monastery! "HEY LADY! GET BACK HERE!" Mrs. Rosenfeld quickly located Shprintza's window, and placed the sugar down. Olak sprinted after her, and yelled, "Hey you! Get out of here!" "Alright. I'm leaving." She was happy that she had been successful. Nechama went back to her wagon, and headed to Reb Nachum's house.

Several days later, Reb Nachum suggested that they ride over to the monastery, and maybe they would be able to find out if anything had happened. He asked a couple people to come with him, and invited the Rosenfelds to come along. Mrs. Rosenfeld took a seat on the wagon, and rode over with them to see what was doing. Reb Nachum walked up to Olak, and tried to strike up a *schmooze*. "Olak! How are you doing?" Olak scowled, "are you out of your mind Nachum?! Get away from here!" "Olak!" Reb Nachum said with a big smile, "here's a bottle of your favorite *Poillisher zex un ninesiker*, 96 proof! Tell me what's doing!" Olak frowned, "I don't need any 96 proof!" Alarmed, Reb Nachum said, "If you don't need any 96 proof there must be an emergency. What's happening?! What's up?! What's the score?! Here, take this bottle. Put it in your pocket. Take this money, put it in your other pocket!" Olak sighed, "What a pity I only have two pockets. Listen Nachum, you got to go! You see those police wagons coming from all different sides of the road? That Jewish girl Shprintza disappeared into thin air! We searched the entire monastery! We've called in hundreds of reinforcements! She is nowhere to be found! If they catch me talking to you, I'm finished! Please, get out of here!" Reb Nachum ran back to the wagon, "Driver, quickly! Back to the Jewish section! I don't want to be found here." "What happened to Shprintza?!" Mrs. Rosenfeld asked eagerly. "Well, I guess it's good news," said Reb Nachum, "Shprintza left the monastery." Mrs. Rosenfeld was ecstatic! The sugar worked! Shprintza escaped! She's probably home now! It was the Avnai Nezer's ברכה! "The way the monastery was guarded, escaping from there seemed like ים סוף!"

When they arrived at Reb Nachum's home, Mr. Rosenfeld was happy to see how excited his wife was, "Nechama!" he cried, "What happened?!" "The sugar worked!" she exclaimed. "The Rebbe must have put אמונה back into her heart! Let's take the next stage coach out of Warsaw! Come on! We have to be home for Shprintza! Nechama didn't give her husband too much time to think about it. She urged him out the door, and they hurried home. Unfortunately, however, Shprintza wasn't there. The Rosenfelds decided to return to Warsaw. They needed direction on how to proceed. Reb Nachum suggested that they go back to the Avnai Nezer and tell him what happened. Mrs. Rosenfeld said she would go, but she didn't have money. "Please Rebbitzin," Reb Nachum said, "rest up! By tomorrow morning I want you on your way to Sochaczew. A ticket, and some cash will be ready for you on the table!" Mrs. Rosenfeld gushed, "How could we ever thank you?" "Simple," Reb Nachum responded, "invite me to Shprintza's *chasuna*."

The next day, Shprintza's mother arrived in Sochaczew. As soon as she got there, she knew that something was wrong. The house of the Rebbe seemed so quiet. "Where is the Rebbe?" she was almost scared to ask. A Yid told her that the Avnei Nezer had gone to Otvotzk to rest

¹ Rav Fishel Schachter, *Tales of Tzadikim Shiur #139*, Dial-A-Shiur

up.” Mrs. Rosenfeld was crestfallen. She had exhausted all of her funds, and she didn’t know what to do. Just when she thought all was lost, a *pashuta* Yid by the name of Moshkeh the ice cream man, saw how distressed she was and helped her out. The cost of a ticket from Sochaczew to Otvotzk was his whole weeks profit of chocolate puffs! However, Yidden are not so *pashut*! “Old Moshkeh to the rescue!” he said, “Here you go! That’s Moshkeh! Always coming to the rescue! Yes, that’s Moshkeh! Doing it in the most modest way! I don’t want anyone in the world to know about this great תּוֹשָׁה that I did! *By the way... You will mention to the Avnai Nezer how you got there, that it was Moshkeh who saved you, won’t you?*” Mrs. Rosenfeld was more than happy to do that, and she thanked this special Yid for his kindness.

When Nechama arrived in Otvotzk, she went straight to the Rebbetzin. She noticed the very long line waiting to speak to the Rebbe, and stared in disbelief. “That is some vacation the Rebbe is having! A working vacation.” “My dear Nechama,” the Rebbetzin said warmly, Rebbes simply don’t always have time for vacations.” Nechama was crying. “You’re crying again,” The Rebbetzin said with a voice full of concern, “what happened?” “I still don’t know where my Shprintza is. Boruch Hashem, I’m happy that she ran away from the monastery, but I don’t know where she is!” The Rebbetzin politely excused herself to the whole line of Yidden who were waiting, and called Nechama to come in with her to the Rebbe. Nechama couldn’t hold back her tears, “Rebbe, I did everything you told me to do. The next day she was gone from the monastery - but Rebbe, she never came home!” The Avnei Nezer seemed deep in thought. Then he proclaimed, “What a stubborn *kishuf*! A stubborn *kishuf* indeed, but she will pull through. Don’t worry.” Nechama was happy to hear that at least Shprintza was alive. She asked the Avnai Nezer, “Rebbe, what are we to do? Are we just to sit back and wait?” Suddenly, The Avnei Nezer turned white. Not just plain white, but very white! And it seemed like he was becoming even whiter! The Rebbetzin became worried. She had never seen him like this. Time seemed to have frozen. “Should I call Hatzala?!” the Rebbetzin cried. “I’ve never seen anything like this!” Suddenly the white went away, and the Avnei Nezer’s face became flaming red! Then, his face returned to normal, but his eyes seemed powerful and piercing! The Rebbetzin and Shprintza’s mother stood there trembling. “Two powers of *kishuf* he placed on her!” the Rebbe finally declared. “After she left the monastery she went to the house of Van Schloss, the one who placed the *kishuf* on her to start with – **that תּוֹשָׁה הָרָשָׁע** Who has killed, and hurt so many people through his powers of *טוֹמָאָה* and magic!” Shprintza’s mother took a deep breath, “Rebbe, but what are we to do?” “You are to do nothing!” the Rebbe replied. “She will come back, and when she does, under no circumstances should you talk to her about what happened throughout the entire episode. She is to reveal nothing to you. Do you understand that?!” Nechama Rosenfeld said yes, but she had a question. “Rebbe, the church has a law that if someone was in a monastery, and he leaves, he is automatically arrested! There have been stories that, *רַחֲמָנָא לְצִלָּן*, Yidden were burnt at the stake!” The Avnai Nezer replied, “I repeat again what I said to you, don’t worry. It is now the beginning of the month of אֶלּוּל. By חוֹל הַמוֹעֵד סוּכּוֹת she will be home!” Mrs. Rosenfeld was worried that the Rebbe didn’t understand her. The Rebbetzin reassured her, “the Rebbe understood very well what you said about being arrested. The Rebbe told you *don’t worry*. Leave it with that בִּרְכָה. “Very well,” Mrs. Rosenfeld replied. As she was leaving, the Rebbe reminded her. “You are not to discuss what I said, and what I promised with anyone. Go home and await the return of your daughter.”

The Rosenfelds returned home, and true to her word, Mrs. Rosenfeld did not repeat anything the Rebbe said. Nechama prepared all of the יָמִים טוֹבִים, Boruch built their סוּכָה, their house was *freilach*! Shprintza was coming home! During חוֹל הַמוֹעֵד סוּכּוֹת, they received a telegram from their cousin Shimon that Shprintza had come to the city of Kozhnitz! They were so excited. Right away, Boruch went to get her. Shimon told him that he was afraid that Shprintza would run away, so he had her arrested and placed in jail. Kozhnitz was a small town, and he was friendly with the police officer. He was confident that he would be able to get her out of jail, and in fact he was. He told Shimon that Shprintza had refused to eat anything other than fruits and vegetables in prison. She was back to her wonderful, *ehrlicha* self. People had heard about the famous Shprintza, and they were eager to see her. Mr. Rosenfeld did not want to attract attention, so he quietly took his daughter to the train station, and traveled with her back home. As they sat together on the train, Mr. Rosenfeld knew that he was not supposed to ask her about her experiences. He tried not to, but he couldn’t hold himself back. Shprintza told him that she had no idea why she did what she did. She was in a trance. She had gone to the monastery, and they were more than happy to take her in. She had seen her parents frantically waving at her from the breach in the fence, but she felt like she had nothing to do with them. “One night,” Shprintza said, “I was laying in my bed in the monastery, and I felt something – it had to do with a piece of sugar. The door opened, and two people walked in. One of them, I never saw before, but I knew he was my grandfather. The other had the face of a *Tzadik*, but I didn’t know who he was. He had a grey beard, his *peyos* were down, he had fiery eyes...” Mr. Rosenfeld exclaimed, “That sounds like the Avnei Nezer!” “Those two people told me to leave. I ran out of my room, and somehow all the doors were open, and the guards were sleeping. I ran to the train station, and bought a ticket back home. Two trains pulled in simultaneously, one that would have taken me home, and the other going in the opposite direction. Then something strange happened. As I was about to step onto the train back home, instead of getting onto that train, I got onto the train going in the opposite direction. When I got off the train, I saw Van Schloss. He took me to his house, and locked me in a room. I was there for many days in a trance. One night, I saw grandfather and that *Tzadik* again. Van Schloss was walking outside then, and suddenly he threw himself to the ground, and began to yell and scream! **He was clenching his chest, and flying into the air in pain!** I ran out of the house, and back to the train station. A kind *goy* gave me a couple of pennies. It was just enough to get me to Kozhnitz. I remembered that we have cousins in Kozhnitz, so that’s where I went. It was rough being tossed in jail, although I realize now that it was for my own good. It must have been a terrible bunch of weeks for you running around to find me!” “I’m going to tell you the truth Shprintza,” Mr. Rosenfeld said, “It wasn’t me who was doing all of the running around, it was your mother, I let her go on her own. I just couldn’t bare what was happening to you. Your mother went to some great *tzadikim*. We learned a great lesson, Shprintza, *Tzadikim* know what they’re saying.” The joy of that *chol hamoed* when Shprintza came home was beyond description. Shprintza’s mother never asked her to explain what happened the whole time she was missing, and they were *zoche* to marry her off with the instructions of the Avnei Nezer, and to see עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת.

The Rosenfelds had a very unique נְסִיָּה, but all of us go through נְסִיּוֹת. Through the vicissitudes of life, Hashem is making us stronger, and bringing us closer to Him.

Hilchos Shabbos Initiative

Is it permissible to measure boundaries for a game using floor tiles?

Utilizing floor tiles for the purpose of measuring may transgress the *Rabbinic* prohibition of measuring, and it is therefore best to refrain from doing so. One should also not measure precisely with one's feet, although one may approximate.

Is it permissible to measure time with a clock?

Measuring time with a clock or sand timer is prohibited. Similarly, it is not permissible to use timers that function as stop watches, for example by means of rewinding a component to a specific time which then proceeds to wind forward, thereby measuring the set elapsed time.

Is it permissible to play ball?

It is preferable that adults and children above the age of nine do not play ball on *Shabbos*. In case of need, one should consult a *Halachic* authority. Rolling a ball on the ground outdoors is always prohibited, as this activity can lead to the transgression of smoothing holes (*Choresch*).

Is it permissible to remove a ball that got stuck in a bush?

It is only permissible to remove the ball if the bush is shorter than 3 *tefachim* (approximately 9-12 inches), since it is forbidden to place an object on, or remove it from, a tree or bush that is more than 3 *tefachim* high.

Is it permissible to play with snow or to form snow balls or a snowman?

Snow is not *Muktze*; however, forming snow balls, an igloo, building blocks of snow, or a snowman is prohibited. Breaking or dismantling any of the above items is forbidden as well.

The Chofetz Chaim writes in the name of R' Yonasan Eibishitz that if one does not learn Hilchos Shabbos very well, it is impossible not to be עובר on a forbidden act on Shabbos.

To receive weekly Hilchos Shabbos sheets by email, subscribe at: Shabboshalachos@gmail.com

This sheet contains Divrei Torah and should be dealt with accordingly.

לזכות רפואה שלימה חי' מלכה בת בת-שבע

וקראת לשבת עונג....
אז תתענג
...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY
בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

WEEK 42

ע' ש"ע רנ"ג-א', ב'

The questions **with their answers** will be printed next week, along with another set of three questions.

QUESTION 1

I keep a hot plate on over שבת. Can I put food on it or return foods to it on שבת?

QUESTION 2

I'm making a שמחה and the caterer brought in a warmer for the food. Can I take some kugel off one of the trays in the warmer and leave the rest in?

QUESTION 3

I did over my kitchen and installed a warming drawer. In which ways may it be used on שבת?

ANSWERS TO LAST WEEKS QUESTIONS

QUESTION 1

Someone in my family sometimes needs to take MiraLax; a type of laxative. Can they take it on שבת?

Answer: Medicine, prescription or over-the-counter, may not be taken on שבת unless one is or will become Halachically sick. The definition of "sick" according to the ש"ח-ל"ז is that one is bedridden, as opposed to just feeling unwell. If the pain of being unwell is making his entire body feel weak, it also constitutes "sick". Therefore, taking a laxative or any type of medicine is only allowed for a person that fits this category.

However, powdered medicines like MiraLax have a special leniency. The ש"ח-כ"א writes that one can mix medicine into a liquid before שבת and then take it on שבת, because it doesn't have an appearance of medicine. One must make sure to mix it before שבת, or else it may not be taken. אגרות משה ב-פ"ו limits this to medicines that their regular use is by mixing them into liquids, such as powdered medicines, as opposed to grinding up a pill and mixing it into water. Some are even more lenient and allow in all cases. Therefore, MiraLax or similar powdered medicines may be taken on שבת according to all opinions, as long as one mixes it into water before שבת.

continued....

וקראת לשבת עונג....

אז תתענג

...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY

בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

continued....

QUESTION 2

Can I take my regular vitamins on שבת?

Answer: If one is unwell and is taking vitamins to feel better, it would have the same הלכות as medicine, see Answer 1. If someone is taking vitamins to prevent himself from feeling unwell, it would have the same הלכה as preventative medicine, see Answer 3. Most people take vitamins as a form of maintenance for the body, even though they are healthy. The משנה ברורה שכ"ח-ק"כ writes that a healthy person may not take any medicines for their healing value, even though he is feeling fine. It would therefore seem that vitamins would not be allowed.

However, אגרות משה ג"ד writes that a healthy person may not take medicine if he has by nature a weakness that is being strengthened by the vitamins. Although he is not unwell, the vitamins are doing the same job as medicine; improving his health, which is not allowed. But if the vitamins are merely being taken to keep him healthy; such as to boost his immune system, it is not comparable to medicine and may be taken according to the אגרות משה (not all agree to R' Moshe). Therefore, vitamins may be taken when one just wants to stay healthy, and has nothing medically wrong with him.

QUESTION 3

After a heavy meal, I need an antacid like Tums. Can I take it on שבת? Does it help if I take it before the meal?

Answer: Taking Tums when one is not feeling well is no different than any other medicine, and is only allowed if one is or will become halachically sick, see Answer 1.

Taking medicine to prevent aches and pains is a complicated question. The argument to allow it would be that one is still healthy when taking it, as he hasn't eaten the meal yet. However, as mentioned above, even a healthy person sometimes cannot take medicine. The only way to allow preventative medicine would be based on the above mentioned אגרות משה who allows a healthy person to take medicine just to stay healthy, and not to heal any weaknesses in his body. Taking Tums before eating a heavy meal could arguably be considered merely putting something in his body to fight a future stomach pain that has not arrived yet. Although such a person obviously has some sort of weakness in his body that reacts to specific foods, the Tums is not fixing the weakness, rather is fixing symptoms that haven't come yet. He could therefore be considered a healthy person taking something to stay healthy, which is allowed. (See י"ג-ב where such a סברא is mentioned.) This would be as opposed to someone taking vitamins in order to prevent aches or pains, where the vitamins are intended to strengthen the weakness in the body, and would not be allowed. Therefore, there is room to allow someone to take Tums before eating a meal, but taking vitamins to prevent aches or pains would not be allowed. If one may become Halachically sick, all medicines may be taken.

TORAS REB KALMAN

סיפורי צדיקים

*Captivating stories full of Yiras Shamayim taken from Shmuessin that
Reb Kalman Krohn z'tl gave in Adelphia Yeshiva*

The Real Gift

Benny was finishing up his final year of high school, and the exciting occasion of his upcoming graduation was nearing. A Jewish American teenager in a yeshiva day school, he was looking forward to the graduation present that his parents would surely grant him. Many of his friends were getting cars as graduation gifts from their parents, and Benny, too, fantasized about driving his own, new vehicle.

Then his father poured cold water all over his four-wheeled fantasy. “Why does a young boy need his own car?” he asked dismissively. “What kind of gift is that for a Jewish boy? When you finish high school, I will buy you a shas.”

Benny’s dreams were dashed and he looked at his father in dismay. “A shas? Why would I need my own shas? I can use your shas, and if not, I can go into any shul and use whichever Gemara I want. What do I need my own shas for?!”

But his father would not change his mind. No matter how much Benny tried to explain the reality to him, his position wouldn’t budge. He didn’t care that every other boy in the class was getting a car. He didn’t care that his son was upset about his choice of a graduation present. Instead of going to the dealership, he went to the local Judaica store and purchased a shas for his son.

The graduation ceremony was a watershed moment. There were speeches and awards and then the graduates marched off the stage and into their adult lives. When Benny and his parents returned home after the graduation, a beautiful set of Shas was sitting on the table, a gift from his parents.

Benny was so disappointed with this gift that he could not bring himself to thank his parents. “All my friends got cars, and I get a Shas,” he grumbled as he lugged the heavy volumes to his room. “Why am I different?”

When his father wasn’t looking, Benny dragged the set of Shas up to the attic. He certainly wasn’t planning on using the gift, and just the sight of it in his room was enough to remind him about a certain kind of present, one that came equipped with a steering wheel and a motor, that he did not receive.

Just a few days later, while Benny was still stewing over the injustice of his gift, his father was diagnosed with a devastating illness and rushed into surgery. However, the illness had been discovered at an advanced state, and the doctors had little hope to offer the family. Only

three months later, he passed away, leaving over a wife and a few children.

In a short span of just three months, Benny became an orphan, and he was left with the bitter aftertaste in his mouth, the stale memories of the final altercation with his father. There had been no time for reconciliation over the disappointing gift, and the ghost of their disagreement lingered for a long, long time.

The years passed, and Benny and his siblings married and moved out of the house. Their mother continued living alone in her home until she grew too old and frail to care for herself. At that point, she made arrangements to sell the house along with everything in it and move in with her daughter.

“If you’d like anything from the house, you need to take it by the end of this week,” she told her children. “After that, everything will belong to the buyer.”

It proved to be an emotionally difficult week for the children. Together, they went through their childhood home and chose which furniture they would leave and which they would keep. They uncovered an abundance of sentimental treasures that stirred up old memories, laughing and crying together with each discovery.

“Let’s check the attic,” Benny suggested. “Maybe there are some things there that we would like to keep.”

He pulled down the rusty attic stairs and ascended into the cramped alcove. It was hot and dusty, and hundreds of objects littered the floor haphazardly. A pile of volumes caught his attention, and Benny walked over to investigate. He wiped the dust off the cover of the top volume, and his throat squeezed.

It was a Shas.

The Shas that his father had given him as a gift on the night of his graduation. The Shas that he’d received instead of a car like the rest of his classmates. The Shas he had never bothered to open since he’d been so upset about it. The Shas that had caused a rift between his father and himself, a rift that had never been repaired during his father’s lifetime.

But Benny was twenty years older now, the father of children of his own. As he choked down the bitter feelings associated with the Shas, he opened the cover for the first time. This was a gift from his father, his father whom he had not seen in two decades! What a precious gift!

There was an inscription on the first page. Benny’s voice caught as he read it out loud. The note said:

My son,

Take this Shas. The Torah will give you true happiness in life, more than anything else in the world. I know that you also want a car. Therefore, I bought you a new car. Go to such and such place, and they will give you the car, paid for in full. But know that true happiness will come from the shas.

Your dear father, who loves you more than everyone in the word.

Benny read the inscription once, twice, three times. His father had indeed loved him! Then he noticed a small envelope taped into the Gemara. With trembling fingers, he disconnected it from the page and opened it up.

Inside the envelope was a set of car keys.

Benny promptly fainted and his body crumpled in a heap on the floor. The knowledge that his father had indeed tried to give everything he'd wished for and so much more was simply too much to bear.

Hearing the thud on the floor overhead, his siblings came rushing upstairs, and when they saw their brother lying motionless on the floor, they began screaming in panic. Someone poured a bucket of ice water on his head, and Benny groggily came to.

"What happened?" they asked him. "What did you find that shocked you so badly?"

Benny struggled to sit up and pointed to the pile of dusty Gemaras. Tears streaming down his face, he told them the story. "I was mad at Daddy because I wanted a car like the rest of my friends," he explained. "I was so angry that I didn't try to make peace with him before he died. But it turned out that he did love me. He gave me not just a car, but also a life's lesson. He wanted me to know that true happiness doesn't come from materialism, but only from the Torah."

We all want happiness, and we all search for happiness. But we must remind ourselves that the expensive cars and nice clothes and beautiful homes are not the true harbingers of joy. True happiness comes only from Torah.

Have a Wonderful Shabbos!

This story is taken from tape #TB90

TORAS REB KALMAN HOTLINE

Vaadin & Shmussen given by **Reb Kalman Krohn zt"l**
are now available by phone.

USA **732.913.5616** or **718.557.7711**

E.Y. **02.313.6038**

Option 1: Vaadin given in BMG

Option 2: Shmussen given in Adelpia

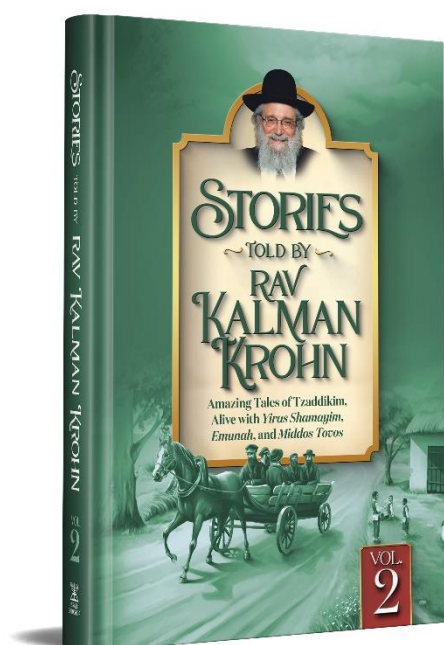
Option 3: Captivating stories taken from shiurim

To receive Vaadin by email or for questions and suggestions
call/text 609.807.1783 or email torasrebkalman@gmail.com

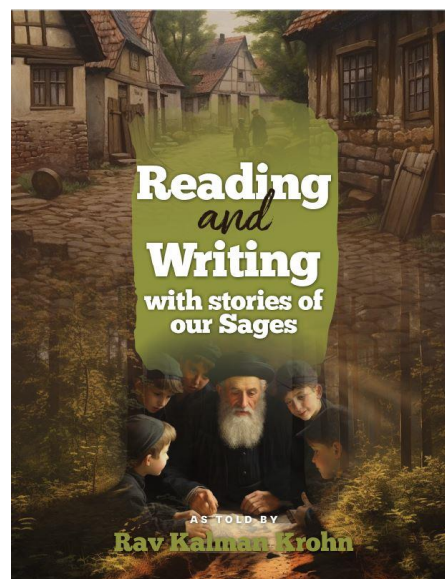
Toras Reb Kalman
Lakewood New Jersey
609.807.1783
torasrebkalman@gmail.com

Sponsored by:
The Friedman Family
The Schwab Family

Volume TWO of the
“Stories Told By Rav Kalman Krohn”
Book Series is **NOW** available at your local Judaica
Store.

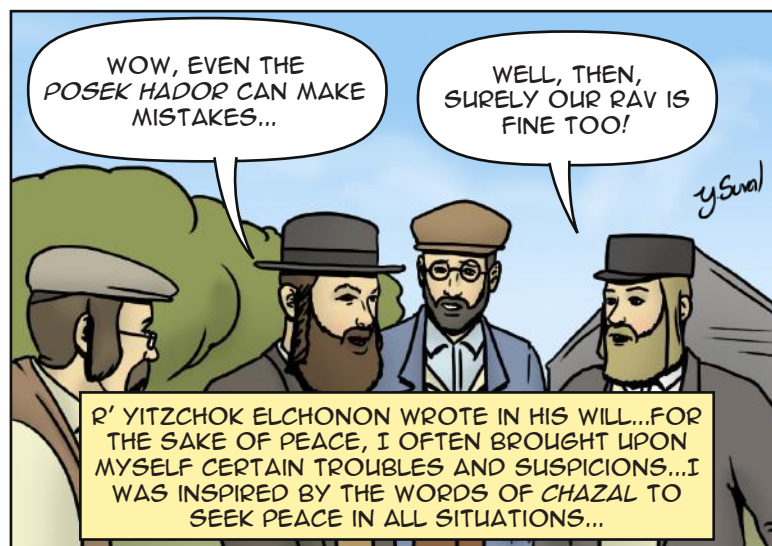
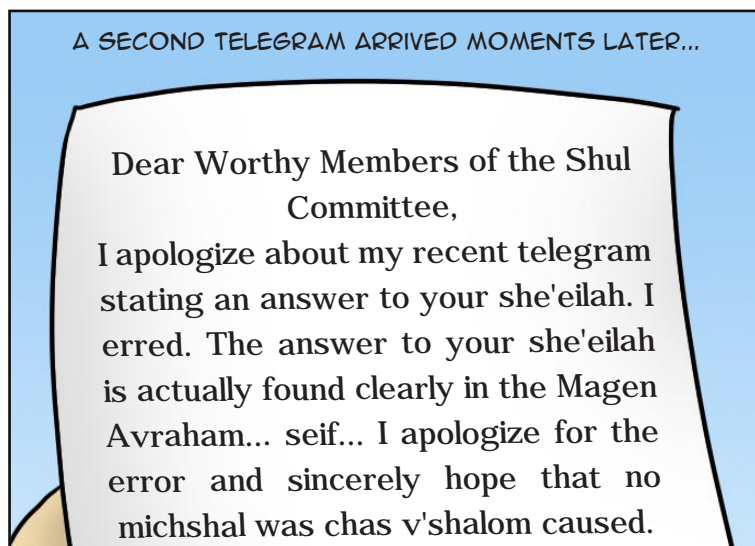
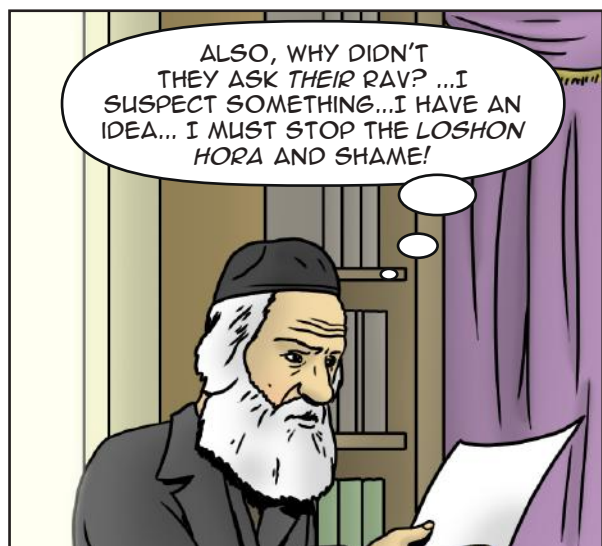

Volume One of the new curriculum series is
NOW available for Schools to purchase.
Many schools have already placed their orders!
Call/email now to reserve your books while
supplies last.

Call/text 609-807-1783 or
Email torasrebbkalman@gmail.com for a sample

*If you have exceptional content about Reb
Kalman that you think should be inserted into
book 3, please let us know.*

ר' יצחק אֶלְחֹנֹן WAS THE 3RD SON OF יִשְׂרָאֵל אֶסְקֶר (בן) OF THE LITHUANIAN TOWN OF ROUSH, BELARUS) AND רָחֵל. HIS MOTHER WAS NIFTER WHEN HE WAS 10 YEARS OLD AND HIS FATHER WAS HIS רַבִּי. AFTER HIS MARRIAGE TO SARA RAIZEL (DAUGHTER OF R' ELIEZER YEZERSKY AT AGE 13, HE MOVED TO VOLKOVISK WHERE HIS FATHER-IN-LAW SUPPORTED HIM. THE TOWN רב, R' BINYAMIN DISKIN (FATHER OF R' YOSHUA LEIB DISKIN (צ"ל) WAS SO IMPRESSED WITH ר' יצחק אֶלְחֹנֹן THAT HE LEARNED WITH HIM FOR TWO HOURS A DAY. ר' יצחק אֶלְחֹנֹן ALSO STUDIED WITH RABBI ELIYAHU SHIK (צ"ל) OF LIDA. HE RECEIVED סְמִיכָה FROM R' BINYAMIN DISKIN AND R' YITZHAK ISAAC HEBER (צ"ל) FROM TIKTYN. IN 1837, ר' יצחק אֶלְחֹנֹן ACCEPTED THE OFFER TO BECOME רב OF IZABELIN, BELARUS, AND IN 1839, HE SERVED AS רב IN BIARÓZA (BEREZA) NEAR BREST, BELARUS. HE WAS APPOINTED רב OF NOVARDOK IN 1851, AND FINALLY BECAME THE רב OF KOVNO IN 1864. HE HELD THIS PRESTIGIOUS POSITION FOR OVER THIRTY YEARS (UNTIL HIS פְּטִירָה) AND WAS A BELOVED, REVERED גָּדוֹל IN HIS GENERATION. HE AUTHORED יצחק אֶלְחֹנֹן, בְּאֵר יצחק, עֵץ פְּרִי, עֵין יצחק, AND מַעֲנֵן יצחק.

NEFESH SHIMSHON

DIVREI TORAH ON THE WEEKLY PARSHA AND HOLIDAYS FROM
THE TEACHINGS OF RABBEINU SHIMSHON DOVID PINCUS ZT"l

THIS PUBLICATION IS DEDICATED TO THE HATZLACHAH AND ZECHUS OF רחל נחמה ויעקב בן רחל נחמה
MAY THEY GROW TO BE TALMIDEI CHACHAMIM AND OVDEI HASHEM.

PEARLS OF WISDOM FROM THE PARSHAH

Get in the Habit of Truth

כָּל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה. (במדבר ל, ג)

He shall do just as it came out of his mouth. (*Bemidbar* 30:3)

Simply speaking, this verse is talking about oaths and vows. When a person swears, or takes a vow, he must fulfill his words and not act differently than he said. However, *Chazal* and *Baalei Hamussar* spoke at length in many places about how great it is to guard one's mouth from speaking falsely even when no oath or vow is involved. A person should train himself to speak only the truth, and whatever he says, he should make sure to do it.

Habituating oneself to always speak the truth is one of the greatest and loftiest virtues a person can acquire. It is a level of personal perfection that is actually very hard to attain. This is because people naturally deviate quite a bit from the truth.

Chazal say that when *Hakadosh Baruch Hu* wished to create man, the trait of truth argued that man should not be created, because he speaks falsely so much. People naturally tell lies. Both big lies and little insignificant lies. And even when they are not telling an outright lie, they often speak

inaccurately. People say lies that are damaging to others, and they tell tall tales that are harmless. It is hard to recount even a short, simple story without exaggerating something or adding something.

This is all for a simple reason. We know that when we are in a tough spot, we can very often get out of it by saying a false word, thus saving ourselves a lot of loss and a lot of unpleasantness. And we have been in tough spots like this over and over again during the course of our lives, so we have grown accustomed to this kind of maneuvering.

The habit begins with small matters. Children naturally behave rambunctiously and rollick around. They often do things they should not. With a little lie, a child can save himself from punishment. And since he is a small, weak child, falsehood is the only means of defense he has. This habit of speaking falsely thus becomes second nature. A person knows as long as he lives that he can maneuver a lot of problems in life by telling a

little lie, and this is why so many people don't stick to the truth.

However, speaking non-truths is one of the main causes of spiritual decline. It distances a person from *Hashem*, and from the Torah, which are the very source of truth.

We might think that words are just a matter of pushing a little air out of our mouth; it's no big deal. But we are seriously deluding ourselves if we think this way. A word is a tremendously important and significant matter. It is not by chance that speech has the ability to build worlds and destroy worlds, to break hearts and to re-empower the

downtrodden. We know this is true.

We need to realize that even if we don't immediately see it, our words exert a great influence. Speaking falsely even about paltry things that don't seem to matter to anyone is a harmful and destructive act. It disconnects us from *Hashem*, Whose Name is *Emes*.

Fortunate is the person who accustoms himself to speaking only the truth, because he is thereby attached to the Source of truth. As *Chazal* say, "The seal of *Hakadosh Baruch Hu* is truth."¹ ●

1 *Shabbos* 55a.

Be a Talmid

וַיַּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל הַר הָהָר עַל פִּי ה' וַיָּמָת שָׁם בְּשָׁנַת הָאַרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ. (במדבר לג, לח)

***Aharon Hakohen* ascended Mount Hor, as commanded by *Hashem*, and died there in the fortieth year after the Jewish people left the land of Egypt. It was in the fifth month, on the first day of the month. (*Bemidbar* 33:38)**

It says in the *parshah* that *Aharon Hakohen* passed away on *Rosh Chodesh Av*, which falls this coming week.

This might sound like a relatively minor detail, but actually it is quite a remarkable statement. Nowhere else in the Torah are we told the specific date on which a *tzaddik* died. Only *Aharon Hakohen's yahrzeit* is stated in the Torah. In fact,

it says in the *Tur*¹ that it is permitted to fast on this *yahrzeit*, even though it is *Rosh Chodesh*, and it is even praiseworthy to do so, as it is a *ta'anis tzaddikim*.

Why is Aharon's death mentioned in such a special way? Perhaps because he was the great *Rav* of *ahavas shalom* and of *redifas shalom*, of loving

1 *Orach Chayim* 580.

peace and pursuing peace, so the day of his passing is a time of crying and sorrow for all generations. There is no sorrow like the death of someone who brings peace to the world.

Chazal taught us emphatically:

Be a disciple of Aharon, loving peace and pursuing peace.²

The first and foremost thing we need is a *Rav* who teaches us to love *shalom*. This is because too many people have a predilection for conflicts and fights. When there is peace, everything is so quiet and boring. But when a good, juicy controversy arises, it brings interesting experiences, and life is more varied.

Not only that, but at times of peace, many people just blend into the background and don't stand out. You don't see them or hear them. But when there is a controversy, they become conspicuous and have an opportunity to voice their opinions.

Let's admit it: too many people enjoy a good *machlokes*. This is why we need a great *Rav* like Aharon to teach us to love *shalom*, and only then

will we take practical steps to pursue *shalom*.

This may be compared to a child who came upon a big fire threatening to engulf an entire apartment building. He watches the intense efforts of the fire fighters climbing up and down high ladders, saving people, spraying water. He stands there mesmerized by the sight. It is even more exciting if he himself helps in the rescue efforts, and people see what he is doing and applaud him.

After such an experience, he can't wait for another giant fire like this to take place. He might even be tempted to set a house on fire, in order to go through another great experience like this, even if it might cause a tragedy, *chas v'shalom*. He is thus in desperate need of someone to teach him not to love fires and not to be a pyromaniac.

This is what Aharon would teach people. He taught them to love "boring" peace and hate "exciting" *machlokes*.

The day Aharon passed away is thus a time of sorrow and weeping for all generations. We need to remember what Aharon taught, and know that even if fights look fun and exciting, they are nothing but a curse and a disaster. And peace brings everything good. ●

2 *Avos* 1:12.

PARSHA TOPIC

Kedushah is the Root

Three Events that are One

Early Torah sources speak of three earth-shaking events that took place in the course of history, each of which changed the world fundamentally. And all three convey the same idea.

The first was the sin of *Adam HaRishon*. Before he sinned, he was as tall as the sky, and he saw from one end of the world to the other. After he sinned, *Hashem* placed His hand on him and diminished

his stature to a mere 150 feet.¹

The second event was *Cheit Ha'eigel*, which was a replay of the sin of *Adam HaRishon*. When the Jewish people stood at *Har Sinai*, impurity ceased from them,² and they returned to the level of Adam before he sinned. But when they committed the sin of the Golden Calf, they fell once again to their

1 *Chagigah* 12a; *Bereishis Rabbah* 12:6.

2 *Shabbos* 154a.

previous level.

The third event was the destruction of *Beis HaMikdash*. (This refers primarily to the first *Beis HaMikdash*, for then it was at the height of its glory.)

The fact that these three cataclysmic events are essentially the same event replaying itself is a very deep matter. Nevertheless, we will try to explain, in simple terms, the nature of *Churban Beis HaMikdash*. We will take a look at the “before and after.”

The World is for Me?

To get an idea how lofty this matter is, and how it belongs to the Torah’s deepest teachings, here is a little introduction.

It says in the writings of the Arizal that before *Beis HaMikdash* was destroyed (and also before Adam sinned, and also before *Cheit Ha’eigel*), The Kingdom of Heaven had ten *sefiros*. And the *klipah*, the forces of evil, had only one point. After the *Churban*, the Kingdom of Heaven diminished to one point, and the forces of evil grew to ten *sefiros*.

However, the ten *sefiros* of the Side of Evil are not exactly like the ten *sefiros* that the Kingdom of Heaven once had. The ten *sefiros* of *Malchus Shamayim* were with *da’as*, whereas those of the Side of Evil, although they too are ten *sefiros*, are without *da’as*.

This is among the esoteric teachings of the Torah. We cannot even touch upon its meaning in proper depth. However, hearing such words gives us the proper outlook on this lofty subject, even if we approach it with allegories that elucidate its meaning on a very simple level:

A person by nature sees himself as the center of the world. The sun shines on *him*. It’s cloudy today for *him*. The whole world is there for him.

A simple illustration: someone is rushing to an important appointment and he gets stuck in a traffic jam. At that moment his feelings are likely to be: why are all these cars in my way? Why did they all go this route today, when I am in a hurry,

to make me late? He doesn’t realize that the driver behind him is saying to himself: Why did this car in front of me make me miss the green light, just when I am in such a rush to get to an appointment!

That’s the way it is with everything. A person tends to see the world from his own perspective. For instance, when it comes to current issues, a person often says to himself: I am open to hearing the other side, I respect other people’s opinions, but it just so happens that the facts prove me right...

A person sees himself in the center of the world. His reality is essentially himself. The whole world revolves around him, and it is important insofar as it relates to him.

The Chasan and the Waiter

But does it have to be this way? Is this the proper perspective on things?

Let’s say a forty-five-year-old *kollel* man has been learning for many years, and has already finished *Shas* twice, and now he decides the time has come to work a little, to make a living. For lack of other alternatives, he takes a job as a waiter at a wedding hall. After all, *Chazal* say a humble occupation is better than none: “Flay carcasses in the marketplace, rather than rely on people to support you.”³

At work he feels very strange. Here he is, a respectable man of forty-five, who already finished *Shas* twice, and he is waiting on the bridegroom who is a youngster, barely twenty-one.

But on second thought, he recognizes that in truth, there is nothing demeaning about this situation. The *chasan* is rightfully at the center of it all. The whole celebration, with all the distinguished guests who are attending, revolves around the *chasan*, and that includes the waiter, too. It’s his job to be there for the *chasan*.

So let’s ask: who is the “*chasan*” here in the world? Who does it all revolve around?

3 *Bava Basra* 110a.

Before Adam came to the world, early on the sixth day of Creation, there were already heavens and earth, sun and moon, stars and constellations, fruit trees, animals and birds. Who was the “*chasan*” before human beings were created? Who did everything serve? *HaKadosh Baruch Hu!*

הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ רַגְלִי – The heavens are My throne and the earth is My footstool.⁴

The entire universe was meant to serve the “*Chasan*,” Who was *Hashem*.

And then, a little later on the sixth day, *Adam HaRishon* arrives. If we would ask him, “Who are you,” he would say, “I’m just the waiter here. *Hashem* is the ‘*Chasan*’ in the world, and I am the headwaiter, the created being closest to Him. I am meant to serve Him in the best way possible.”

That’s how it was in the world, for the course of a few hours. The heavens were His throne, the earth was His footstool, the birds sang in honor of the “*Chasan*,” and *Adam HaRishon* was his “headwaiter.”

Then the *Nachash* came along and said, “So, G-d is the “*Chasan*,” is He? Just eat from the *Eitz HaDa’as*, and then *you* will be like G-d. Then *You* will be the “*chasan*”!

This was the sin of *Adam HaRishon*. So to speak, he said to *Hashem*, “Move over, please. You’re not the *Chasan* anymore. From now on, It’s me. The whole world revolves around *me*, and is meant to serve *me*. And You, *Hashem*, are the Headwaiter. You – the G-d in Heaven – will serve me. You will give me life, health, *parnassah* and everything else I need. The roles are switched now.”

Before Adam sinned, the Kingdom of Heaven had ten *sefiros*. Everything was *Hashem’s*: *chesed*, *gevurah*, *tiferes* and all the rest. Evil was only one point. But after the sin, the Kingdom of Heaven switched places with the kingdom of the *klipah*.

Let’s understand what this Side of Evil is: it is

avodah zarah. About *avodah zarah*, *Chazal* say:

What is the “strange god” that is inside man’s body? It is the *yetzer hara*.⁵

And what is the *yetzer hara*? Pharaoh (who embodied the *yetzer hara*) said about himself:

לִי יֵאֵרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי – The Nile is Mine, and I made Myself.⁶

The *yetzer hara* says: I am G-d. I am the center of the universe. Evil took ten *sefiros*, meaning, “The world is mine,” and *Malchus Shamayim* was transformed into one point.

However, we need to understand that a man possessed by such a *yetzer hara* does not ignore G-d’s existence. On the contrary, G-d “serves” him. G-d gives him life and *parnassah* and everything else he needs.

Indeed, G-d serves him, but not for “free.” Every morning, this man needs to *daven shacharis*, and throughout the rest of the day he continues to “pay” G-d for each food and each pleasure that G-d gives him. He must recite 100 *berachos* every day. This man feels that he is the “*chasan*,” and G-d is, so to speak, the “Waiter” serving him.

This great switch took place due to Adam’s sin (and also due to *Cheit Ha’eigel*, which resembled Adam’s sin, as we mentioned above).

The Great Switch

When *Beis HaMikdash* stood, a Jew who entered its gates felt clearly that the whole reality of the entire world is meant only to glorify *Hashem*. “The heavens are My throne and the earth is My footstool.”

Now let’s consider what happened after the *Churban*.

According to the metaphor above, in which the *chasan* is the center of everything, it comes out as follows. What food is served at a wedding?

5 *Shabbos* 105b.

6 *Yechezkel* 29:3.

4 *Yeshayahu* 66:1.

Obviously, it depends a lot on the *chasan*. If the *chasan* comes from a well-to-do family, the tables will be laden with the finest delicacies, and there will be plenty of everything. Whereas if the *chasan* is poor and barely survives from day to day, the wedding cuisine is going to be simple, and limited in quantity.

When *Hashem* is the “*Chasan*,” when He takes the center, everything is provided in an abundance we can’t even imagine. It fits *Hashem*’s standards, which are infinitely great.

Here’s a little example, to give us some idea of the abundance that was in the time of *Beis HaMikdash*. The example is getting *nachas* from one’s children. When *Beis HaMikdash* stood, all the children were on the level of *Tannaim*! If someone had five children, he had five *Tannaim* at home. One like R. Akiva, one like Hillel, one like R. Yochanan ben Zakkai... Can we imagine what kind of *nachas* this was?

In the days when first *Beis HaMikdash* was at the height of its glory, there was no scarcity of *parnasah*, there were no childless women, and there weren’t other kinds of suffering either. The closeness to *Hashem* was so great that it brought an indescribable abundance of blessing. Just as you can’t explain to a blind person what colors are, and what beautiful landscapes are, so it was with *Hashem*’s world.

But when the Jewish people sinned and *Beis HaMikdash* was destroyed, man no longer saw *Hashem* as the center of the world, but rather saw himself at the center. And when man is the “*chasan*,” then the “refreshments” to be served will go accordingly – sicknesses, calamities and destructions.

The Point of Evil

When the world was in its glory and *Malchus Shamayim* had ten *sefiros* – that is, when it took up everything – evil had only one point. There was a single point, called “*nekudas hakesef*.” This means a point that was so deep, it had the power to captivate a person’s heart. A person had

such desire (*kisufim*) for it that all the goodness showered on him by *Hashem* seemed as nothing to him.

This point of evil, although it was just one point, was capable of causing the *Churban*. We will explain this through three examples.

One example is from *Dor HaMidbar*. The Jewish people ate manna, bread from heaven that tasted like whatever they wished. However, there were a few flavors it was missing, among them garlic and onion, since those foods are bad for pregnant and nursing women.⁷ Now, the Jewish people had everything in the *Midbar*. They lacked nothing. They could taste all flavors in the manna. But it was not enough for them. They wanted garlic and onion, too!

Another example: Haman, at the height of his career as viceroy of King Achashverosh, was not lacking at all in riches and honor. He wasn’t lacking in family, either. Haman himself tells of “the glory of his riches and his many children and all grandeur that the king bestowed upon him, and how he elevated him above the ministers and the king’s servants.”⁸

However, Haman still grumbles: “And all this is worthless to me every time I see Mordechai the Jew sitting at the king’s gate.”⁹

The third example is a modern one. A certain doctor remarked that when he was in medical school, he met a sick man for whom cigarettes were absolute poison, but still, this man couldn’t quit smoking.

“The first time I met him,” the doctor recounted, “was when he was wheeled out of the operating room after his leg had been amputated due to cigarette smoking. A year later they amputated his second leg. After another year they amputated an arm. And the whole while, he couldn’t stop smoking, until he died.”

A person has everything. He has all the flavors

7 Yoma 75a, Rashi ad loc.

8 Esther 5:11-13.

9 Ibid.

in the manna, all the honor and riches in the empire, all the chances to live. But there is one single point that he is missing, and that point eats away at him and consumes all the goodness he is blessed with.

This is what led to Adam's sin.

Adam HaRishon was reclining in *Gan Eden*. The ministering angels were roasting meat for him, and pouring him wine.¹⁰

He had all the trees in the world there. But all this did not satisfy him. There was one point – the *Eitz Hada'as* – that he felt he must have. And this point is what caused everything to change so frightfully.

The Jewish people at the time of *Beis HaMikdash* had everything. Yet, all this did not satisfy them. They lacked one point, and this point brought on the most terrible destruction.

What caused this *Churban*? Man became the center of the world. He started to think that the whole world is his. He wakes up in the morning and feels himself before everything else. He feels tired, so he will sleep a little more... there is a *minyan* also at nine... but if he *davens* at nine, he will be late to *kollel*. So what does he do? He gets up for the 8:30 *minyan* and takes some shortcuts in his *tefilah*.

There are other people who wake up in the morning and don't feel themselves. A mother who wakes up to the cry of a two-month-old baby does not feel herself at all. She hurries to get up because there is someone who needs her. She doesn't belong to herself; she belongs to the baby.

This is the idea of *lehisgaber ka'ari*, "to get up in the morning with the strength of a lion," as the *Shulchan Aruch* tells us to do in the first *halachah*. A lion gets up in the morning because

he knows the world doesn't belong to him. He serves *Hashem*.

This is what *Churban HaBayis* caused, as described in our terms: a person gets up in the morning and thinks only about himself. He eats and drinks. He sleeps. He also *davens* and learns, so he will get *Olam Haba*. And *Hashem* is there to serve him and supply him with all his needs.

However, even after we have fallen into this sorry state, even after the *churban*, when evil has taken up everything, the Arizal says that a person can still find the point of *kedushah*. And the point of *kedushah* is *nekudas hakesef*, the "point of longing."

We spoke above about the foolish patient who couldn't give up smoking even though he knew he was literally killing himself. It is because he was riveted on one point. In the same way, a person can desire the point of *kedushah*, despite it all. He can raise himself up above the *klipos* that fill the world. He can desire *Hashem*, Who is the Radiance of the world, Whose palate is sweet, Who is all delight, for He created everything.

And how does a person get to this point of *kedushah*? By means of *da'as*. Evil doesn't have *daas*, but *kedushah* does.

Through *da'as*, through understanding, we bring up the compelling question: What is the world like, now that man has become the "*chasan*"? And what was the world like when Hashem was the "*Chasan*"?

When we see all these things, when we see the shocking difference between a world with *Hashem* at the center and a world with man at the center, there is one thing that is expected of us: to cry. To call out to *Hashem*: "When will You come back to Your world? When will all the problems get solved, when will all the troubles stop?"

Here is the door to our salvation. ●

¹⁰ *Sanhedrin* 59b.

זכרון צבי מרדכי

גליון שיעורי הלכה

שיעורי הרה"ג ר' שמואל פעלדער שליט"א דומ"ץ בית מדרש גבוה, ליקוואוד

שיעורים שמסר הרב שליט"א בלילי שבתות בבוגרי (אלומני) בית מדרש גבוה
הרב שליט"א עבר על הגליון

ברכת 'מעין שלש' אם פוטרת בדיעבד 'ברכת המזון'

בפרשתינו (כז, א-ד) כתוב לאמור 'ותקרבה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחות מנשה בן יוסף וגו' תנה לנו אחוזה', ופירש"י 'למשפחות מנשה בן יוסף' למה נאמר, והלא כבר נאמר 'בן מנשה', אלא לומר לך, יוסף חבב את הארץ, שנאמר והעליתם את עצמותי וגו' (בראשית נ, כה), ובנותיו חבבו את הארץ, עכ"ל.

בענין חיבוב הארץ, יש לציין לדברי הב"ח הנודעים (או"ח סי' רח סעי' ח) בנוגע לנוסח ברכת מעין שלש, שתמה על מה שכתב הטור להעתיק מספר המצוות דעת יש אומרים לומר בברכת מעין שלש 'ונאכל מפריה ונשבע מטובה' וכתב הוא ז"ל, שאין לאומרו מאחר ואין לחמוד הארץ בשביל פריה וטובה אלא כדי לקיים בה מצוות התלויות בארץ.

ועל כך הקשה הב"ח בזה הלשון, תימה הלא קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ וכו', ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו 'ונאכל מפריה ונשבע מטובה' כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה, עכ"ל.

א. חיוב אמירת ג' ברכות בברכת המזון

בשיעור זה נעסוק בדיני ברכת המזון אם אפשר לפטור אותה באמירת ברכת מעין שלש. שאלה זו מצויה לפעמים באדם שאכל פת והתחייב ברכת המזון אלא שבשגגה בירך לאחריה 'על המחיה' – ברכת מעין שלש, האם בדיעבד יצא ידי חובתו, או לא יצא.

בהשקפה ראשונה ללא כל ידיעה מוקדמת, היה אפשר לצדד לומר שמכיון שברכת על המחיה היא מעין שלש ברכות המזון, אי"כ יצאו בה בדיעבד ידי חובה, אלא שמדברי הגמ' עולים שני סיבות לכך שלא יוכלו לצאת ידי חובת ברכהמ"ז בברכת מעין שלש.

א' בגמ' (ברכות מח:), הובא דרשת חז"ל לחיוב ג' ברכות המזון מן התורה, והכי איתא התם, מניין לברכת המזון מן התורה, שנאמר (דברים ח, י) 'ואכלת ושבעת וברכת' זו ברכת הזן וכו', 'על הארץ' זו ברכת הארץ, 'הטובה' זו בונה ירושלים, וכן הוא אומר (דברים ג, כה) 'יהיה הטוב הזה והלבנון'. לכאורה נראה מפורש בגמ', שלא רק עצם חיוב ברכת המזון הוא מן התורה, אלא גם היותו ג' ברכות נפרדות הוא מן התורה. ולפי"ז ברכת מעין שלש שהיא ברכה אחת לא תוכל להיות במקום ברכת המזון הצריכה להיות ג' ברכות.

מיהו על אף שלפוס ריהטא כן נראה עולה מהגמ', אין הדבר פשוט כן, שהרי בגמ' במקום אחר אמרו (שם טז:), שפועלים שעושין מלאכה אצל בעה"ב, כשאוכלים פיתם מברכים לאחריה רק ב' ברכות, ברכה ראשונה כתיקונה, ושניה פותחת בברכת הארץ וכוללת בתוכה בונה ירושלים. והנה מכך שעקרו חכמים לגבי פועלים ברכה אחת מג' ברכות, הוכיחו רוב הראשונים שהגם שעצם ברכת המזון חיובה מן התורה מכל מקום חיוב ג' ברכות נפרדות הוא רק מדרבנן, והפסוק הנ"ל אסמכתא בעלמא הוא, ומאחר וג' ברכות הם מדרבנן לכן יכלו חכמים לעקור ברכה אחת של דבריהם אצל פועלים מחמת שראו צורך בכך.

אמנם תוס' (שם ד"ה וחותם), נקטו שיטה אחרת בדבר, שעל אף שג' ברכות המזון חיובם מן התורה, אעפ"כ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה [בשב ואל תעשה], והטעם שעקרו כאן, הואיל והפועלים טרודים במלאכת בעה"ב^א.

מיהו לכל הפחות מדרבנן יש ודאי חיוב לברך בברכת המזון ג' ברכות, וא"כ אין פשוט כלל לומר שבדיעבד בברכה אחת מעין ג' יצא ידי חובת ברכת המזון. וראה עוד בסמוך.

ב. הזכרת ברית ותורה בברכת המזון

ב', סיבה נוספת לכך שאי אפשר בברכה אחת מעין שלש לצאת ידי חובת ברכת המזון, מצד מה שאמרו בגמ' (שם מט:), כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו. וכן נפסק בשו"ע (סי' קפז סעי' ג) וז"ל, אם לא הזכיר בברכת הארץ ברית ותורה, אפילו אם לא חיסר

^א נוספת אינה עורכת אלא זמן מועט, וא"כ חידוש הוא לומר שחששו חז"ל לדבר מועט שכזה בכדי לעקור מחמתו מלומר ברכה שחיובה מן התורה. לישוב, ראה מגן גבורים (שלטי גבורים סי' קצא סעי' א).

^א אמנם דברי התוס' מוקשים הם, וכפי שכתב הפני יהושע (שם), שלא מצינו שחכמים יעקרו דבר מן התורה אלא כדי לאפשרי מאיסורא [כגון שגזרו שבשבת לא יתקעו בשופר ולא יטלו לולב משום חשש טלטול דאורייתא], אבל אין שום סברא לומר שיעקרו חכמים דבר מן התורה משום הפסד ממון. וכעין דבריו הקשה גם האור החיים הק' בספרו ראשון לציון (מח: ד"ה אמר ר"י). עוד יש להוסיף להקשות, שאף אין כאן כל כך הפסד ממון, שהרי אמירת ברכה אחת

אלא אחד מהם מחזירין אותו, עכ"ל. ואכן בברכת המזון אנו מזכירים ברית ותורה בברכת הארץ באמרינו 'על ברכתך שחתמת בבשרינו ועל תורתך שלמדתנו', אך בברכת מעין שלש, לא מזכירים ברית ותורה, וא"כ לא יהא עדיף המברך מעין שלש ממברך ג' ברכות המזון ללא הזכרת ברית ותורה שלא יצא ידי חובתו.

ואף שבדרגת חיוב הזכרת ברית ותורה, מצינו שנחלקו בה, דעת החיי אדם (כלל מז' נשמת אדם סק"ג), לנקוט שחיוב הזכרתה מן התורה, אולם המשנ"ב (סי' קפז סעי' ג ביה"ל ד"ה מחזירין) פיקפק על דבריו והביא כמה ראשונים ואחרונים שסברו שחיוב הזכרתה מדרבנן, לענין הנפק"מ ביניהם ראה הערה².

מיהו עד כאן לא נחלקו אלא במקור חיוב הזכרת ברית ותורה אם הוא מדרבנן או מדאורייתא, אך לכולי עלמא הדבר מוסכם להלכה שהזכרתם מעכבת, ואם לא הזכיר ברית ותורה בברכה מ"ז לא יצא ידי חובתו. ולפי"ז קרוב הדבר לומר שגם ג' ברכות נפרדות לברכת המזון, שגם אם חיובם רק מדרבנן מ"מ מסתברא מילתא שגם בזה יעכב הדבר ולא יוכלו לצאת ידי חובת ברכת המזון בברכה אחת מעין שלש, וכמו שכתבנו לעיל.

העולה מכל האמור, שישנם ב' סיבות מדוע אי אפשר לצאת ידי חובת ברכת המזון בברכת מעין שלש, א', משום המפורש בשו"ע שכל שלא הזכיר ברית ותורה בברכת הארץ אינו יוצא ידי חובתו, והלא בברכת מעין שלש אינם מזכירים ברית ותורה. ב', מסתבר הדבר שג' ברכות נפרדות בברכת המזון מעכבת בדיעבד, ולכן אי אפשר לפוטרו בברכה אחת מעין שלש.

אולם ראיתי למחברי זמנינו שאין דעת כולם כן, שיש שסברו שהמברך ברכת מעין שלש לאחר הסעודה פוטר בה את חיוב ברכת המזון, וחידשו לומר שדווקא כשאומר ברכת המזון ללא ברית ותורה לא יצא ידי חובתו לפי ששינה ממטבע שטבעו חכמים, משא"כ המברך ברכה 'אחת מעין שלש', שבה לא תיקנו חכמים הזכרת ברית ותורה, נמצא שבאמירתה לא שינה ממטבע שטבעו חכמים, [הגם שהם לא קבעוהו על אכילת פת], לכן אין הזכרת ברית ותורה מעכבת בה. וכן נמי כתבו לגבי חיוב ג' ברכות נפרדות בברכה מ"ז, שמכיון שנקטו כרוב הראשונים הסבורים שחיוב אמירת ג' ברכות הוא רק מדרבנן, יש לומר שרבנן תיקנו אותם רק מדין לכתחילה, אבל בדיעבד כל שאמר ברכה אחת מעין שלש, העמידו את הדבר על דין תורה ששפיר די בזה לצאת בה ידי חובת ברכת המזון, עכ"ד.

ונבוא לברר הדבר, לשיטת הסוברים הנ"ל, שחיוב אמירת ג' ברכות המזון או הזכרת ברית ותורה הם מן התורה, לדעתם בודאי אי אפשר לצאת ידי חובת ברכת המזון בברכה אחת מעין שלש, מאחר ואינה ג' ברכות ואין בה הזכרת ברית ותורה, אלא שגם לשיטת הסוברים שחיוב אמירת ג' ברכות נפרדות בברכה מ"ז וכן חיוב הזכרת ברית ותורה בה, הם חיובים מדרבנן בלבד ומדאורייתא די בברכה אחת מעין שלש, מ"מ מדרבנן שקבעו ג' ברכות מסתבר הדבר שהוא מעכב בדיעבד, וכן הוא דעת האליה רבה (סי' רסח ס"ק יח), וכן כאמור הזכרת ברית ותורה בודאי מעכבת, ובפשטות היא מעכבת גם כשיבואו לצאת ברכת המזון בברכת מעין שלש.

אלא שהם כתבו בנוסף, להוכיח כדבריהם מהרבה ראשונים ואחרונים שיוצאים ידי חובת ברכה מ"ז בברכת מעין שלש, והנה עיינתי בכל המראי מקומות שהביאו, וכפי הנראה אין כל ראייה מדבריהם, שכולם דיברו מצד החיוב דאורייתא, שמצידו די בברכה אחת מעין שלש, וזאת מחמת שסברו שמדאורייתא אין חיוב הזכרת ברית ותורה ואף אין חיוב שיהיו ג' ברכות דווקא, אבל עתה לאחר שרבנן חייבו הזכרת ברית ותורה וחייבו אמירת ג' ברכות נפרדות, בודאי שאין יוצאים ידי חובה כשמברך רק מעין שלש.

ג. ברכת 'על המחיה' להיחשב כברכה ראשונה של ברכה מ"ז

מיהו יש לדון, שהגם שלהלכה נראה ברור, שאין יוצאים בברכה אחת מעין שלש את כל ברכות המזון, אבל לכל הפחות נצא בה ידי חובה ברכה ראשונה של ברכה מ"ז שהיא ברכת הון. וכן ראיתי בספר וזאת הברכה (עמ' 209) ששפיר יוצא בה ידי חובה ברכה ראשונה של ברכה מ"ז ויוכל תיכף להמשיך לברכה שניה של ברכה מ"ז שהיא ברכת הארץ - נודה לך וכו'.

אלא ששם הגביל זה הדיון, שדווקא אם מיד לאחר ברכת מעין שלש נזכר שהוא מחוייב בברכת המזון, במקרה זה ברכת על המחיה עולה לו לברכה ראשונה של ברכה מ"ז, ויוכל כאמור להמשיך תיכף בברכה שניה של ברכה מ"ז, אבל אם הסיח דעתו מלברך ברכת המזון, כשנזכר אח"כ לא יוכל להמשיך מברכה שניה של ברכה מ"ז אלא יצטרך לחזור לתחילת ברכה מ"ז³.

פסקי דינים

המחוייב בברכת המזון, אין ברכת 'על המחיה' פוטרנו, אולם אם תיכף לאחר שבירך 'על המחיה' נזכר שמחוייב הוא בברכת המזון, תעלה לו ברכת על המחיה לברכה ראשונה של ברכת המזון, וימשיך תיכף ברכה שניה של ברכת המזון – נודה לך וכו'.

לז"נ

לביאה בת ר' חיים עזריאל רפאל ע"ה נפטרה י"א תמוז תשפ"ד

¹ כתב בספר וזאת הברכה שם בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, שבאופן שלאחר שבירך מעין שלש הסיח דעת מברכת המזון שכפי האמור צריך לחזור ולברך ברכת המזון מתחילתו, מוטב אם אפשר לו ליטול ידים ולאכול כביצה או לכה"פ כזית פת ולברך ברכה מ"ז, וזאת בכדי לחוש להשיטה הסוברת שכבר יצא ידי חובת ברכה מ"ז בברכת מעין שלש, ולדעתם אם יברך עתה ברכה מ"ז יהיו ברכותיו לבטלה, לכן באכילתו כזית פת נמצא מחייב עצמו שוב בברכה מ"ז לדברי הכל, עכ"ד. אך לעני"ד תמוה לומר שהגר"ש חשש כלל לשיטה זו הסבורה שיש בברכת מעין שלש להוציא ידי חובת ברכה מ"ז, שכאמור שיטה זו אינה מסתברת כלל.

² בחיי אדם כתב (שם סעי' יד) שכל שנשתפק אם אמר ברית ותורה בברכה מ"ז חוזר לראש. והוכיח דבריו (שם בנשמת אדם סק"ג), מתוסי' (שם כ': ד"ה נשים), שהזכרת ברית ותורה בברכה מ"ז הוא חיוב תורה, וממילא בספק אם הזכירם יצטרך לחזור, דספיקא דאורייתא לחומרא, עכ"ד. אולם המשנ"ב (שם) שפקפק בדברי החיי אדם, הסיק שבנשתפק אם הזכיר ברית ותורה אין צריך לחזור. ועוד כתב שם, שבזמנינו אין מצוי כלל שיהא נכלל באמת בגדר ספק, דמכיון שנוסח ברכה מ"ז שגור בפי כל, א"כ אם מסתפק אם הזכיר ברית ותורה, תלין שבדאי הזכירו כרגילותו, ואינו ספק כלל.

פרשת מטות

דיני קרח

סעודת ליל שבת

א. אסרו חכמים להפשיר קרח או שלג בשבת, משום איסור נולד, ומותר להפשיר קרח בשבת אם המים הולכים לאיבוד, כגון שזורק גוש קרח לתוך הכיור, או שמניח קרח על גבי פירות כדי לצננם והמים נוזלים והולכים לאיבוד, וכן מותר לשפוך מים פושרים על תבנית שבה קוביות קרח כדי שיוכל בקלות להוציא את הקרח מהתבנית. **ב.** מותר לשים קוביות קרח בכלי שיש בו מים כדי שיתנמסו בתוך הכלי ויצננו את המים, טעם ההיתר כיון שהמים המופשרים לא ניכרים בפני עצמם (ש"ק פ"י ס"ק א').

סעודת יום שבת

א. אין להניח גושי קרח בתוך כוס ריקה על מנת להפשירם ולהשתמש במימיהם, עבר ועשה כן אין המים הנפשרים אסורים לשתיה, ולכתחילה טוב להימנע מלהשתמש בהם אם יש לו מים אחרים (ש"ק ג'). יש שכתבו שטוב להימנע מלהכניס בשבת מים איגלו וכד' לתוך תא ההקפאה על מנת להפכם לקרח [משום איסור נולד], וגם לשיטתם מותר להכניס בשבת מים לתא ההקפאה על מנת לקררם ולהוציאם לפני שיוקפאו (ש"ק ז' והערה יז'). **ב.** מאכל או משקה שבגלל ההקפאה לא משתנה שמו, וגם אין רגילים לאכלו כשהוא קפוא, מותר לכתחילה להכניסו בתא ההקפאה אם כוונתו שלא יתקלקל המאכל, וכן מותר להוציאו משם ולהפשירו על מנת להשתמש בו בשבת, ולכן מותר להכניס חלה ובשר לתא ההקפאה, וכן מותר להוציא אותם משם ולהפשירם (ש"ק ה').

סעודה שלישית

א. אוכל שנשאר אחרי הסעודה מותר להחזירו למקרר על מנת שלא יתקלקל, ואם אין מקום במקרר להכניס סיר גדול מותר להעביר את שירי האוכל לסיר קטן, אבל אסור להוציא בשר מתוך תבשיל שמעורב בו תפוח אדמה וכד', על מנת להכניסו למקרר שלא יתקלקל, משום איסור בורר (ש"ק ט'). **ב.** מותר להוציא מתא ההקפאה חלה קפואה ולהניחה על גבי המיחם שעל גבי האש על מנת לאכלם בו ביום, ואם יש פיזורי קרח על גבי החלה ינערם לפני הנחתה על גבי המיחם, אבל אין להוציא אוכל קפוא מהמקרר על מנת שימס ויהיה ראוי לאכילה במוצאי שבת, משום איסור הכנה משבת לחול (ש"ק י').

גיליון מס' 571 פרשת מטות
תשפ"ד שנה שנים עשרה

לע"נ
רבנו הקדוש רבי שלמה ב"ר יצחק, יצחקי
בעל מחבר הפירוש המפורסם רש"י
נלב"ע כ"ט תמוז ד'תתס"ה
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממון רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - תשעת הימים

משנכנס אב ממעטים בשמחה

משנכנס אב' אמר רבינו זצ"ל דהיינו משקיעת החמה של ראש חדש, (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט סי' י"ג), וביאר רבינו זצ"ל ד'ממעטים בשמחה' אין הכוונה שצריך להיות בעצב רק שיש להמנע מנישואין ובנין בתים וכיו"ב, (אלא ד"א של הלכה פנ"ב ס"ג).

בדיני תשעת הימים בשבת

לענין אכילת בשר ושתיית יין בשבת בתשעת הימים, השיב רבינו זצ"ל, דאף מי שקיבל תוספת שבת בט' הימים אין לו לאכול בזמן תוספת שבת בשר ולשתות יין, (מועדי הגר"ח ח"א סי' של"ב), ועי' משנ"ב (סי' תקנ"א סקנ"ו) ושונה הלכות (סט"ו) לענין מוצ"ש, דכ"ז ששייך אצלו שבת ואומר רצה שרי בבשר ויין אף שהציבור התפללו ערבית, ובתורת המועדים (שם אות ל"ח) כ' דאם קיבל שבת מוקדם 'ועשה קידוש' יכול לאכול בשר כבר מע"ש ונראה דכאן מייירי בקטנים שלא עשו קידוש דאין ליתן להם בשר ויין, וכמש"כ בס' תורתך שעשועי (עמוד שצ"ח וכמבואר בשו"ת אגור"מ או"ח ח"ד סי' כ"א אות ד'), ולענין שבת חזון השיב, שאין ללבוש בו בגדים מכובסים בשביל שיוכל ללבושם בימות השבוע (שם סי' שכ"ז) ושאלו שבשם אביו מרן הקה"י זצ"ל מובא בארחות רבינו (ח"ב עמוד ק"ל) שהתיר, והשיב רבינו זצ"ל הכל לפי הענין והצורך (שם סי' שכ"ח).

בענין הכנת נגדים ללבישה קודם תשעת הימים

השיב רבינו זצ"ל ששיעור הזמן ללבישת בגד קודם תשעת הימים שלא יחשב בגד חדש הוא חצי שעה (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט סי' נ'), ויש להקל בבגדי חול מגוהצין שלבשן אע"פ שעדיין גיהוצן ניכר ורק בבגדי שבת החמירו, (קרא עלי מועד פ"ד הערה י"ד), וכתב רבינו זצ"ל דיש להקל ללבוש קודם תשעת הימים כמה חולצות מכובסות יחד באופן שמתקמט קצת וניכר הדבר, (הערות רבינו לס' קרא עלי מועד פ"ד הערה י"ט ואלא ד"א פנ"ב ס"ה), ואף בגדי זיעה היה מכין, וכתב רבינו זצ"ל שקשה להקל בזה במה שמניח ע"ג הרצפה ועכ"פ צריך שיהיה ניכר שמתקמט ומתלכלך, (שם אות כ), ולמעשה לא רצה רבינו זצ"ל להקל אפי' בבגדי זיעה במה שנותן ע"ג הרצפה, (דקדוקי מצות בין המצרים אות ו), וסגי שאחר לובש עבירו, וכן נהג רבינו זצ"ל למעשה שסמך על מה שהכינו עבירו, (אלא ד"א של הלכה פנ"ב ס"ה). ויש להכין גם עבור קטנים שלא הגיעו לחינוך (תורת המועדים סי' תקנ"א סנ"ב אות ו), וראיתי שא' בא לשאול שמזיע בגרביים ויש ממנו ריח רע ואין לו עוד להחליף, ושאל אם יכול לכבס או לקנות, והלך רבינו זצ"ל לחדרו והביא לו משלו להחליף.

הבדלה במוצ"ש חזון

כתב רבינו זצ"ל, בשם מרן החזו"א זצ"ל, דאין להבדיל על שיכר במוצ"ש חזון בא"י דא"ז חמר מדינה, רק הבדיל מרן החזו"א כרגיל על יין, וטעם בעצמו, ואח"כ נתן לאחר לשתות ולא הידר אחר קטנים שישתו, ושיירי הכוס נתן גם לקטנים וגם לגדולים, (קונטרס הזכרונות סי' כ"ז אות ט"ז), ואמר רבינו זצ"ל, דשרי לשתות אחר הבדלה רביעית שלמה ואי"צ לצמצם לשתות רוב כוס, (תורת המועדים סי' תקנ"א אות מ"ב), והיה שנים שסמך על סיום שעשו לפני הבדלה שיוכלו לשתות יין הוא והשומעים (פתחי חיים עניני מועדים ח"א סי' מ' ומ"מ ראיתי שלא רצה

להקל במי שלא תמיד שותה יין בסיום גם חשש שהרואים ילמדו להקל אף ללא עשיית סיום).

בגדי שבת בע"ש ומוצ"ש

השיב רבינו זצ"ל, דאפשר ללבוש בגדי שבת לכבוד שבת קודם שבת (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט סי' ח'), ובשם הקה"י זצ"ל, מובא להקל מחצות דכל שלובש לכבוד שבת מותר, (ארחות רבינו ח"ב עמוד קס"ה), וכתב רבינו שמרן החזו"א זצ"ל הוריד בגדי שבת מיד אחר הבדלה, (קרא עלי מועד פ"ד הערה כ"ב ועי' ארחות רבינו ח"ג עמוד רל"ו שנהג כן בכל מוצ"ש), ורבינו זצ"ל נהג להחליף רק אחרי מלוה מלכה שאכל סמוך לשבת, ככל מוצ"ש (אלא ד"א של הלכה).

איסור רחיצה ומה יעשה מי שמזיע

סיפר רבינו זצ"ל, שמרן החזו"א זצ"ל לא רצה להתיר רחיצה בתשעת הימים גם כשמזיעים מאד ורק כשהוא מחלה כמו בעלי חטטין הותר (קרא עלי מועד פ"ג הערה י"ג ובקונטרס הזכרונות סי' כ"ז אות ח') הביא שאמר לחזו"א שהגר"א דושינצר מתיר ולא הסכים, ואח"כ שמע שגם הוא לא התיר רק במי שיש לו פצעים, וכתב רבינו בשערי ציון ח"א עמוד קכ"ט על השמועה שמרן החזו"א התיר במקום שמזיעין הרבה שהוא שקר וכזב ובהדיא אסר, ובס' להדבק בדרכיו ח"ב עמוד קמ"א הביא רבינו זצ"ל בשם גיסו הגרמ"ש ברמן זצ"ל שפרסמו בשיבה בפונבז' שהחזו"א התיר להתרחץ בתשעת הימים ושאל את החזו"א ואמר שאי"ז נכון), ומי שסובל מזיעה ישים מגבת רטובה (שמענו כן ראינו ח"ב פ"ט סי' י"ז), והיינו כשאנינו טופח ע"מ להטפוח דבזה קשה להקל, (קרא עלי מועד פ"ג הערה ט), ואמר רבינו זצ"ל: יש יצה"ר מיוחד להתרחץ בימים אלו (מנחת תודה עמוד רל"ב), ויש להקל עד בר מצוה בקטנים שרגילין להתרחץ בכל יום (הערות רבינו לקרא עלי מועד פ"ג הערה ט"ז בשם חמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ולא הסכים להתיר אף כשאמרו שאין יכולין לצאת מהבית מחמת שמזיע לתפילה ולימוד, ונשאל במי שיש לו צער רב וקשה לו להתפלל אם לא ירחץ בט' הימים אם יש להתיר דיש מקילין, והשיב, אין להקל כי זהו איסור מדינא ולא חומרא, (מועדי הגר"ח ח"א סי' של"ד וכ"כ בשאילת רב ח"א עמוד שס"ד שאי"ז חומרא אלא אסור גמור מן הדין ואף אם מפריע לאחרים, או רוצה ללכת לרופא וכיו"ב ומחמת כן רוצה לרחוץ אסור). והיה אומר דאין היתר להתרחץ מפני כבוד הבריות דאינו מחויב לצאת מביתו, ואפי' אם עי"ז ימנע מתפילה במנין או הליכה לכולל, והניח בצ"ע אם יש שלט במקוה לא לטבול קודם שרוחץ אם מותר בימים שאסור לרחוץ, (שם סי' של"ה וס' נחמת ישראל עמוד ל"ו), ולענין סופר סת"ם שנוהג לטבול קודם שטובל אם מותר בימים שאסור לרחוץ כתב רבינו זצ"ל כמדומה שמותר שאינה רחיצה של תענוג (שם סי' של"ו אבל בס' נחמת ישראל פט"ו אות י"א הביא בשם רבינו זצ"ל לאסור).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

הגה"צ רבי נחמן לייכטנאג מומתפללי בית הכנסת 'לדרמן' | הג"ר עקיבא טננבוים זצ"ל (גלב"ע ערב ט"ב) |

בת רבינו הרבנית הצדקנית מרת חנה שטיינמן ע"ה (ג) (י"ג אלול תשע"ד)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

הגאון הגדול רבי דוב צבי רוטשטיין זצ"ל (כ"ח אייר תשס"ג)

לעבור על הדברים ולהוסיף ולהעיר ולהגיה כידו הגדולה, [והיה זה גם הזדמנות לתמוך ברבינו], ובהתחלה רבינו אכן נענה לבקשתו, ואף הציע שיערוך את המפתחות, בהמשך שיתף בכך את ידידו הגאון רבי בערל וינטרוב.

בשלב מסוים עבר רבי בערל רוטשטיין להתגורר בחו"ל במדינת ארצות הברית, ואז רבי בערל וינטרוב היה מעביר את כל הספיקות להכרעת רבינו.

רבינו מקבל בשמחה בביתו את פני ידידו רבי דוב צבי רוטשטיין זכר צדיקים לברכה

האם צריך עודף

כאמור לעיל התגורר רבי בערל במדינת הים (בין השנים תשכ"ז - תש"מ). כשהגיע שם התקבל בכבוד גדול על ידי גדולי התורה שם, בראשם הגר"מ פיינשטיין והגר"י קמיניצקי, הגרי"י רודרמן והגר"י הוטנר, שאף הפליאו בהסכמותיהם לספרו, בשבח גדלותו בתורה ויגיעתו הרבה בההדרת כתבי הרי"ף.

כל אותם שנים הצטער רבינו על התרחקותו מארץ הקודש, אבל המשיך לעמוד איתו בקשר על ידי חליפת מכתבים, שחלקם הגדול שמור עדיין בידי בני המשפחה. הוא היה מרבה להתעניין בשלומם ואף מספר לו 'חדשות' באיזו סוגיא ונושא הוא אוזן אוזן בכתבת ספריו...

רבי בערל מצידו השתדל לסייע לרבינו, ודרכו נמכרו ספרי רבינו לקונים מחו"ל, בחלק מהמכתבים מודיע לו רבינו שהקונים אכן שלחו את הכספים ומביע את חששו שמא שילמו יותר מידי, ואם צריך לשלוח להם עודף...

כאשר בשנת תש"מ שב רבי בערל לארץ ישראל, והתגורר בירושלים והיה ביתו בית ועד לחכמים מבקשי תורה בכל מקצועותיה יומם ולילה, היה עולה לפרקים לרבינו שכמובן שמח איתו מאוד, ובכמה מהשמחות של צאצאיו הגיע רבינו כדי לכבדו.

רבינו מגיע להשתתף בשמחת נישואי בנו של רבי דוב צבי (נראה במרכז)

על לוח ליבו

"ידיד נפשי" מכנה רבינו את רד"צ במכתבים שביניהם, ואכן רבינו נהג בו כבוד גדול. פעם היה מי שבא לרבינו להשיח לפניו על אודות צער שקרה לו, ורבינו שהכיר ענה לו על אתר, והלא לפני עשרות שנים גרמת צער לרד"צ רוטשטיין, לך תחילה לפייסו. ואכן כך הוא עשה והדבר הסתדר מיד. כאשר בנו רבי יוסף שליט"א היה בא לשוחח עם רבינו בלימוד, קירבו מאוד, והיה רבינו מתעניין תדיר בשלום אביו ושלום הדפסת כתביו. פעם אמר לו, מאז מאז מאורע מסוים שהיה אצל אביו, (שכבר עברו שנים רבות מאז) הנני חושב מה יהיו תוצאותיו.

ברכת יש"כ מיוחדת לבנו שליט"א שהקדיש מזמנו למסור את הקשר בין רבינו לאביו

רבי דוב צבי זצ"ל נולד י"ח כסלו תרצ"א, בילדותו למד בישיבת קמניץ וזכה לחיבה יתירה אצל מרן הגרא"ז מלצר והגר"י מבריסק שהציע לפניו את חידושי ושבחיהו, ואף זכה למכתבי תורה ממרן החזון איש ששיבח בהם את דרך לימודו. אחרי כן למד בפונבז' ועתה מהרה ניכרו בו כשרונות גדולים והתמדה עצומה וגדלות בתורה. כבר בנערותו כתב חיבורי תורה וזכה שהחזון איש עבר על כתביו על הלכות שבת ושבחם בפני באי ביתו. כמו כן פירסם בכשרון רב דעת תורה ברורה במאמרי דעת וחיוזק הדת וחובות האדם בעולמו, אשר זכו לרומם את קרן התורה ועמדת היהדות. לאחר נישואיו למד בכולל אברכים 'חזון איש', ובמשך כמה שנים הרביץ תורה בישיבת 'תפארת ציון' יחד עם הגר"מ לפקוביץ והגר"ש שטיינברג, ואחרי כן הוציא יקר מזולל כאשר הלך לארץ לא זרועה, לעיר רמלה וייסד שם ישיבה במסירות נפש, וליקט וגם הציל נפשות שנתפסו על ידי המסיון שפעל שם והביאם לחסות תחת כנפי השכינה, וגידלם לתורה וירא"ש, ואכן בזכותו רבים נהפכו לבני תורה ובנו בתים נאמנים להשם ותורתו.

חלק מחידושי תורתו הדפיס לימים במאסף 'אהלי תורה' ובקובץ 'אהל שרה לאה' שהופיע אחרי הסתלקות רעייתו ע"ה, (כשגם רבינו השתתף בנתינת חידו"ת להדפסה, ואף נתן מכתבי אביו רבינו הקהילות יעקב), ובעוד במקומות שונים. יגע ועסק בההדרת תשובות הרי"ף כמו כן עסק גם בתורתו של מהר"ב אשכנזי ה'שיטה מקובצת', ותלמידיו האריז"ל ועוד, וחלקם אף הדפיס, יחד עם כתבי יד שהתגלגלו לידיו בהשגחה פרטית. חיבה יתירה נודעת לו לרבינו לחידושי של ר' בערל ואף העתיק מהם בספריו. גלב"ע כ"ח אייר תשס"ג.

"מחזקא טיבונא להרב רבי דב"

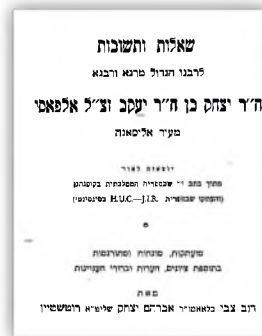
בהקדמת רבינו לספרו 'קריית מלך' בו עמל ויגע להביא מקורות וצינונים לדברי הרמב"ם בספרו יד החזקה, הוא כותב את הדברים הבאים: מחזקא טיבונא להרב ר' דוב רוטשטיין נ"י שהראה לי תשובות הרי"ף ז"ל כתב יד שנמצא אצלו, וקצת תשובות הגאונים, וליקטתי משם מקורות לדברי רבינו ז"ל עכ"ל.

ומעשה שהיה כך: בצעירותו זכה רבי דוב צבי לקירבה יתירה ממרן החזון איש, וכאשר כתב חידושי תורה בהלכות שבת עיין החזון איש בכתביו ואף שיבח את הדברים. באותה תקופה כשלמד רד"צ בעיין את דברי רבותינו הראשונים, הוא התוודע לכתבי יד נוספים של רבנו הרי"ף ועוד ראשונים, ומרן החזון איש הדריכו כיצד להתייחס לכתבי היד, מה לקרב ומה לרחק. מאז הוא החל בליקוט כתבי ידות של רבותינו, והעתקתם ועריכתם, ובפרט כתבי הרי"ף ותשובותיו ונעשה מומחה בזיהוי הכתבים והבנת דבריהם.

בשנים הללו בצלו של מרן החזון איש נעשה רד"צ לידיד קרוב של רבינו.

עתה כאשר רבינו עסק במקורות הרמב"ם, הוא נעזר בכתבי היד שליקט וסידר רבי בערל, ודלה מהם מקורות רבים לפסקי הרמב"ם.

אגב, לאחר עשרות שנים פונה רבינו במכתב לרד"צ אודות מראה מקום אחד, שכפי הנראה נפל בו ט"ס, ושאל אם יודע הרד"צ לאיזה תשובה היתה הכוונה.

הדפסה ראשונה של שער הספר 'שו"ת הרי"ף' שהוציא רד"צ רוטשטיין בשנת תשל"ה

עריכת השו"ת

כעבור מספר שנים התמסר 'רבי בערל' (כפי שהיה מכונה בחיבה בפי רבינו והחברים מאותה תקופה) לערוך את שו"ת הרי"ף בתוספת הערות ובירורי שיטות ולהוציא אותם לאור עולם בשלימות. הוא ביקש מרבינו

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

672

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • מטות מסעי תשס"ד

הדבקות, קירבת אלוים, התורה והקדושה, חסרים לו! ומתאבל על זה, בזכות זה הוא זוכה ורואה בשמחתה.

אבל מי שאינו מתאבל, שאינו מצטער, כי טוב לו בחיי העולם הזה כפי שהם עכשיו, ואינו מרגיש שחסר לו בית המקדש, ולא חסר לו השלמות הרוחנית, אם זה לא חסר לו ואינו שואף לזה, זה לא מגיע לו! ולכן הוא לא יזכה להיגאל ואינו רואה בשמחתה.

ואמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה, היינו שבוה גופא שמתאבלים ומרגשים את החיסרון, זה הזכות כדי להיגאל, **כי כל הזכויות תלויות בשאיפות הפנימיות של האדם**, ומי שיש לו את השאיפה לקדושה ולרוחניות זה הזכות, ועל ידי השאיפות האלה יזכה לגאולה, אבל מי שאין לו את הזכות הזו – אין לו זכויות להיגאל.

הגלות מביא את כלל ישראל לשלמות

ובאמת כל החורבן והגלות הם מחמת החטאים שגרמו, כמו שכתוב (דניאל ט, טז) כי בחטאינו ובעוונות אבותינו ירושלים ועמך לחרפה, שהיו חטאים שגרמו את החורבן, אבל כל הגלות והחורבן אינם 'עונש'

בענייני דיומא

דרכו של רבינו כשאמר דברי מוסר היה מכוון לעצמו ומוכיח את עצמו, ובדרך כלל הסתיר זאת ודיבר בלשון רבים, אך מסגנון הדברים היה ניכר איך שמכוון לעצמו, והיה שגור על לשונו אמרת רבי ישראל סלנטר: שכדאי לדבר דברי חיזוק גם לאלף איש אם זה יועיל להשפיע לכל הפחות על המדבר בעצמו...

ונביא כאן מתוך שיחה שמסר בישיבה בבין המצרים תשע"ו בה עורר על החיוב לתקן חטא החורבן, ובתוך הדברים עבר בגלוי להוכיח את עצמו, עד שעצר וחזר לדבר בלשון כללי, ורבים מבני הישיבה זוכרים עד היום את השיחה ההיא:

אמרו חז"ל כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו, והיינו שהדור אשם בהמשך החורבן, מפני שלא מתקנים את החטאים שגרמו לחורבן.

ונתבונן מי הם ה'דור' שאשמים בחורבן ועל מי הטענות יותר גדולות, האם על בני התורה או על סתם המון העם, ידוע ממרן הגרי"ז זצ"ל שאמר שתיקור התביעה היא מבני התורה, שהם יודעים יותר, ואילו המון העם לא יודעים ולא מבינים, והם תינוקות שנשבו, שלא נתחנכו ליראת שמים כראוי, והם שוגגים ואינם אשמים.

כמו שכתוב באיגרת הרמב"ן שכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, שאפילו אם הוא חוטא, ואתה צדיק ולמדן יותר ממנו, שמא הוא שוגג ואתה מזיד, והתביעה עליך גדולה יותר, כי אתה יודע ומבין יותר ממנו, והשני הוא תינוק שנשבה, שאינו מבין חומרת לשון הרע וביטול תורה, ולכן אינו מפחד ואינו נזהר מזה, אבל אתה בן תורה, ואתה יודע שיש השגחה, ויש גיהנום ועולם הבא, ממילא אתה מזיד והוא שוגג. אחרים הם שוגגים, ובני תורה יותר מזידים, ויותר אשמים.

נמצא שהתביעה היא עלינו, בני התורה, ועלי התביעה גדולה יותר, **כי הציבור מחשיבים אותי יותר, ולא רואים עלי את מה שצריך להיות, ואינני משפיע כמו שצריך, זו הבעיה, ובנוגע אלי, מה הם הפרטים שצריכים חיזוק---**

(א"ה. וכאן האריך רבינו בכמה ענייני חיזוק בתורה ובתפילה ובאמונה).

מי יזכה לראות בשמחת הגאולה

*אמרו חז"ל (תענית ל, ב) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, וכל שאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה, והיינו כשתהיה השמחה של ירושלים, בגאולה השלמה, מי שמתאבל על ירושלים יזכה לראות בשמחתה, ומי שאינו מתאבל אין לו את הזכות להיות בגאולה, ואינו רואה, הוא לא יזכה לגאולה.

וצריך ביאור, למה מי שלא מתאבל נענש עד כדי כך שהוא לא יזכה לגאולה? הרי לא כתוב שהוא עושה איזה חטא, אלא רק אינו מתאבל, שאינו מקיים את מצות האבלות, ומדוע זה חמור כל כך.

ומצינו עוד בגמרא (גיטין נו, א) על כפר סכניא של מצרים, שהיו צדיקים גדולים, ומסופר שם כמה מעשים על צדקותם, ואף על פי כן הם נחרבו, ואמרו על זה בגמרא 'ומאחר דהוו צדיקים כולי האי מאי טעמא איענוש? משום דלא איאבול על ירושלים', והיינו כיון שהם לא התאבלו על ירושלים, לא רק שלא נגאלו, אלא הם גם נענשו ונחרבו! וצריך ביאור מדוע חמור כל כך חסרון האבלות על ירושלים.

מדוע לא כל ישראל נגאלו ממצרים

ובאמת אנו רואים דבר דומה לזה בגאולת מצרים, שלא כולם נגאלו, כמו שכתוב (שמות יג, יח) וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, ופירש רש"י שנגאלו רק אחד מחמישה, ובמדרשים מובא (תנחומא בשלח) שיש מי שאומר שנגאלו רק אחד מחמישים, או אחד מחמש מאות, וכל השאר מתו במצרים ולא זכו לגאולה.

והטעם שלא זכו לגאולה מבואר בחז"ל מפני שהם הרגישו טוב במצרים ולא רצו לצאת, כי באותו הזמן כבר פסק השעבוד, כמו שאמרו (ר"ה יא, א) בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, ופירש רש"י כי ששה חדשים לפני גאולתם פסק השעבוד, ורבים מבני ישראל קיבלו שם משרות חשובות עם כסף וכבוד (שמות רבה יד, ג) וכבר לא היה להם חשק לצאת, ולכן הם נשארו במצרים ומתו. לא רק שנשארו ולא נגאלו, אלא מתו, בשלושת ימי האפילה.

והטעם בזה, כי כל הענין של גאולת מצרים היה כדי לקבל את התורה, וכשהיו במצרים הם היו שקועים במ"ט שערי טומאה, ולמרות כל המעלות שלא שינו את לבושם וכו' אבל הם היו שקועים בטומאת מצרים, וכדי לקבל את התורה צריכים לצאת מטומאת מצרים, ולכן היה הסדר של כל יציאת מצרים, עם כל המכות והניסים והמופתים לחיזוק האמונה כמו שכתוב ויאמינו בהשם ובמשה עבדו, להגיע לקבלת התורה שזה התכלית של כלל ישראל.

אבל אלו שרצו להישאר במצרים, לא החשיבו את קבלת התורה, ולא רצו לצאת ממצרים כדי לקבל תורה, כי הם הרגישו טוב גם בלי תורה, **ומי שאין לו שאיפה לתורה ולרוחניות – לא מגיע לו רוחניות!** אם אדם לא משתדל ולא שואף לזה לא מגיע לו המעלה הזו.

וממילא אם יהיו בלי תורה בלי קבלת התורה אין להם זכות קיום, כי כלל ישראל צריך לקבל תורה, שזו התכלית של כלל ישראל, ובלי תורה אין להם זכות קיום כלל, ולכן מתו במצרים.

הצער על חסרון הקדושה – זכות לגאולה

ונראה שזה גם הענין בנוגע להתאבל על ירושלים, על החורבן, שמי שמתאבל, שמרגיש שחסר לו בית המקדש, וחסר לו כל המעלות הרוחניות שהיו בימי הבית המקדש, כל השלמות הרוחנית שחסר,

* מתוך שיחה בישיבת פוניבז', בין המצרים תשס"ב.

זוכה ורואה בשמחתה, כי על ידי האבלות הוא זוכה לתיקון חטא החורבן, ואז ממילא באה הגאולה.

את השאיפה לתורה רואים ביגיעה

וכך היא המידה גם בכל דבר, שכל הצלחה ברוחניות צריכה זכויות, ובלי זכויות אי אפשר להגיע להצלחה ברוחניות, כמו שמצינו בגמרא (מגילה ו, ב) לגבי תורה, יגעתי ומצאתי תאמין, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, היינו שהצלחה בתורה תלויה ביגיעה, ולא שייך הצלחה אמיתית בתורה בלי יגיעה.

והטעם בזה מפני שאם אין יגיעה זה סימן שחסר בהכרת החשיבות, כי דבר שאדם מחשיב הרי הוא מתאמץ ויגע עליו, ועושה מאמצים כדי להגיע למה שהוא צריך, ואם השאיפה היא גדולה מאד עושים מאמצים יותר גדולים, וכמו שאמרנו כי כדי לזכות לתורה צריך שיהיה שאיפה לתורה, ואת השאיפה רואים ביגיעה! ואם אין יגיעה זה סימן שהשאיפה אינה כל כך בשלמות כמו שצריך להיות, וממילא אין לו זכות להגיע לתורה, ולכן לא יגעתי ומצאתי – אל תאמין.

וזה הכלל בכל הדברים הרוחניים, שהעיקר תלוי בשאיפה ובהכרת החשיבות, כמה שמחשיבים את הרוחניות, ובה זוכים!

על העבר בתור 'נקמה' כמו במידת בשר ודם שמענישים את מי שחטא כנגדו, אלא הכל לצורך התיקון! (עין דרך השם להרמח"ל ח"ב פרק ח') כי במצב של חטא לא שייך השראת השכינה ולא שייך בית המקדש, וכוונת הקב"ה להביא את ישראל לשלמות הגדולה ביותר של העולם הבא, שהדרך לכך היא בעולם הזה, כמו שביאר המסילת ישירים בפרק א' שהדרך לכל התענוגים הרוחניים ששייכים בעולם הבא היא על ידי ההכנה בעולם הזה.

ואם יש חטאים הרי זה תרתי דסתרי, כי לא שייך ולא ראויים, לא עומדים במדרגה ששייך השראת השכינה, ולא שייך תענוגים רוחניים אם אדם שקוע בגשמיות, ולכן כדי להגיע לשלמות – העצה היא הגלות, שעל ידי הגלות והחורבן באים לידי התעוררות, ומרגישים את החטאים ואת הצורך בתיקונם, ועל ידי תיקון החטא ייפסק החורבן ותבוא הגאולה, כי כבר אין צורך שיהיה חורבן, כי כל מטרת החורבן הייתה להביא לידי השלמות הנצרכת בשביל הגאולה.

ואם כן מי שמתאבל על ירושלים, דהיינו שמצטער על החורבן, מה הוא עושה? הרי אדם שמצטער, רוצה שיהיה טוב לו, ואינו רוצה להצטער, ועושה את כל מה שצריך למנוע את הצער, ומתקן את החטאים, שעל ידי תיקון החטא ממילא תהיה הגאולה, וזהו שאמר

בענייני הפרשה

דברים שאמר רבינו באחת התקופות שנתעוררה גזירת גיוס בני הישיבות

וגם במלחמת כיבוש הארץ עם יהושע, בכל הכיבוש לא היו נפגעים מישראל, ורק בעי נפלו שלושים וששה איש, מפני שאז היה החטא של עכן שמעל בחרם, אבל כשלא היו חטאים, הכל הלך בלי שום קשיים, ולא ניזוק אף אחד מהיהודים, כיון שהיו להם זכויות!

וזהו שאמרו "ואי תנו כולוהו עתה אקבצם", שאם כולם היו עוסקים בתורה כבר היה קיבוץ גלויות, עתה – מיד! ואם מעט עוסקים בתורה, אזי אלו העוסקים פטורים מכל שעבודי המלכות, וכמו שאמרו בפרקי אבות (ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

~ ~ ~

וצריכים לדעת כי עוסקי התורה הם המגינים על עם ישראל, כמו שאמרו (מכות י, א) מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשערי ירושלים, מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה! התורה שלומדים במקומות התורה, היא הזכות שמגינה על עם ישראל.

ומי שעוזב את תפקידו נקרא 'עריק' ועונשו חמור מאד, כמו שפירש רש"י על הפסוק (דברים כ, ט) "ופקדו שרי צבאות בראש העם" – שמעמידים זקפים מלפניהם ומאחריהם וכשילים של ברזל בידיהם וכל מי שרוצה לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו, ע"כ, והיינו שמי שעוזב את תפקידו ובורח מן המערכה היו חותכים את רגליו, כי הוא מעמיד את כולם בסכנה.

ומעשה שהיה כאן בארץ ישראל, בזמן שהיה מצב קשה של מלחמה, שהלכו שני בחורי ישיבה ועזבו את הלימוד, והתגייסו מרצונם לצבא, והסוף היה שהם נהרגו במלחמה, והגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל אמר אז שהרי כתוב (יחזקאל טו, ז) "מהאש יצאו והאש תאכלם", ואמרו חז"ל (ב"ב עט, א) כל הפורש מדברי תורה אש אוכלתו, שהתורה נקראת אש כמו שכתוב (דברים לג, ב) אש דת למו, וכיון שהם עזבו את התורה ויצאו מן ה'אש', יש אש אחרת שאוכלת ושורפת, רחמנא ליצול.

לכן עלינו לדעת כי אנו בני התורה שעוסקים בתורה כמו שצריך, זהו המגן הגדול ביותר שמציל את כל יושבי הארץ, ורק כמובן צריכים לעסוק ולא להתבטל.

בגמרא ב"ב דף ח' מובא על הפסוק "גם כי יתנו בגויים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים", אמר עולא, פסוק זה בלשון ארמית נאמר, אי תנו כולוהו – עתה אקבצם, ואם מעט מהם – יחלו ממשא מלך ושרים, ע"כ.

והיינו שדרשו חז"ל 'תנו' מלשון שינון ולימוד, כמו שונה הלכות, ושיננתם, ופירשו בזה, שאם כלל ישראל כולם היו עוסקים בתורה, אזי מיד היה קיבוץ גלויות, וכבר לא היה גלות, עתה אקבצם! אבל אם רק מעט עוסקים בתורה ולא כולם, 'יחלו ממשא מלך ושרים' – אלו המעט שעוסקים בתורה פטורים מלשלם מס למלך.

ובאמת כך היה המציאות תמיד, ולמשל במצרים שהיה שעבוד ועבודת פרך, שבט לוי שעסקו בתורה היו פטורים מן השעבוד, ואפילו הגויים המצרים הבינו שצריכים לשחרר את שבט לוי, כמו בחורי ישיבה שמקבלים פטור מהצבא, כי הם לומדים ועוסקים בתורה, והם נותנים את זכות הקיום, ואם כולם היו בני תורה לא היה צורך כלל בצבא, כמו שאמרו 'אי תנו כולוהו עתה אקבצם'.

וידוע שהמשכילים דיברו בדברי ליצנות נגד גדולי התורה, ותיארו כיצד תיראה מלחמה כשיבוא המשיח, לפי השקפתם של גדולי התורה ולפי מה שנכתב בתורה, שהשוטרים יכריזו "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו" (דברים כ, ח) וכולם ילכו לביתם, וישיארו רק החפץ חיים ורבי חיים מבריסק שהם גדולי הדור, ורבי חיים יכבד את החפץ חיים בירייה ראשונה מפני שהוא כהן.

וכששמע מזה רבי חיים, אמר שבאמת כך יהיה, אך הם השמיטו את הסיפא, שבאופן זה גם יהיה הניצחון, שבימות המשיח כולם יהיו בני תורה, ואז המלחמה תהיה רק בצורה כזו, כמו שכתוב (תהלים קמט, ו-ז) "רוממות קל בגרונם וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגויים תוכחות בלאומים", רק אלו שרוממות קל בגרונם, הם אלו שיעשו את הנקמה בגויים.

ומצינו בפרשת השבוע במלחמת מדין שיצאו למלחמה שנים עשר אלף, ובסוף המלחמה באו ואמרו למשה רבינו (במדבר לא, מט) "עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידינו ולא נפקד ממנו איש", כולם חזרו שלמים ואף אחד לא ניזוק במלחמה.

לעילוי נשמת הרה"ג

רבי **יהודה יצחק אדלר** זצ"ל
בן הגאון רבי **קלמן** שיכלחט"א
נלב"ע ג' מנ"א תשע"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הגאון רבי **יעקב משה**
בן ר' **בונם שורץ** זצ"ל
נלב"ע ר"ח מנ"א תשס"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי **שמואל**

ב"ר **יצחק אפשטיין** זצ"ל
איש אמונם של גדולי ישראל
נלב"ע ד' מנ"א תשע"ג - תנצב"ה

לע"נ מרן הגאון האמיתי ציס"ע

רבי **שלמה טנא** זצוק"ל
בעל ה"ברכת שלמה"
נלב"ע כ"ח תמוז תשמ"ו - תנצב"ה

פשר דבר | בעניני הפרשה

פרשת מטות

כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטורד אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים

כתב הרמב"ן "והזהיר אותם עתה בהגעלת כלי מדין מאיסורי הגוים, ולא אמר להם זה מתחלה בכלי סיחון ועוג שלקחו גם שללם, כמו שאמר (דברים ב לה) רק הבהמה בזזנו לנו ושלל הערים אשר לכדנו. והטעם, כי סיחון ועוג מלכי האמורי הם וארצם מנחלת ישראל היא, והותר להם כל שללם אפילו האיסורים דכתיב (שם ו יא) ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאה, ואמרו רבותינו (חולין יז א) קדלי דחזירי אשתרי להו, אבל מדין לא היה משלהם ולא לקחו את ארצם, רק לנקום נקמתם הרגו אותם ולקחו שללם ולכן נהג האיסור בכליהם".

יש לעיין. הא אבר מן החי היה אסור גם לבני נח, וא"כ משום הכי י"ל דיצטרכו הגעלה בכלי סיחון ועוג, וכן בליעת דתקרובת ע"ז דאסור אף לב"נ, וצ"ע.

נתכון לאכול ספק בעוד אסור

אשה הפרס וד' יסלח לה. (ל, יג)

בנזיר כג איתא דבאשה שהפר לה בעלה ולא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה כפרה וסליחה וקא חשיב לה ביקש לאכול בשר חזיר ועלה בידה בשר טלה. ויש לדון בהתכון לאכול ספק בשר חזיר והיה סבור שאינו בשר חזיר אלא בשר טלה ועלה בידו שאינו איסור לכאורה בזה ליכא כלל איסורא דזיל בתר מחשבתו זיל בתר מעשיו כאן וכאן ליכא איסורא ויל"ד בזה. שמועתי מגיסי הגר"ה נחום דסלר שליט א בשם מרן הגר"ד לנדרו שליט"א שאמר דאם נימא דאין לפני עיור על נתכון לאכול בשר חזיר בעכו"ם עולה דמותר לישראל להאכיל עכו"ם חתיכה שיש עליה רוב שאינה אבר מן החי אף לפ"ד האחרונים דאין דין רוב לבני נח. (הרה"ג ר' אברהם זנגר שליט"א)

בפרשת געולי מדין.

[ל"א כ"ב] אף את הָאֵהָב וְאֵת הַכֶּסֶף וְאֵת הַחֹשֶׁת אֵת הַבָּרָז אֵת הַפְּדִיל וְאֵת הַעֲפָרָת:

וכתב רש"י בזה, אך את הזהב וגו' - אף על פי שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה, עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול. ואך לשון מיעוט, כלומר ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת, עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות. וכו'. ע"כ.

והעיר בזה מו"ר הגר"ד שליט"א, האין מחויבים להגעיל הכלים אחר טהרתן מטומאת המת, והא עבר ז' ימים, ונפגם הטעם, ואין כאן טעם נבילות כלל, וצ"ע. [ויל"ע אי יבשלו בדבר חריף אח"כ אי מתקן הפגימה או לא, וא"כ ל"ק ד"ז, שבעי להגעיל הכלים מחמת שיבשלו עם דבר חריף]

והוסיף בזה מו"ר שליט"א, להביא בזה מ"ש בגמ' פסחים מ"ד ב' גיעולי מדין חידוש הוא. ולר"ע לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא. ועי' ברמב"ן שם, והחזו"א (עי' תעובות סי' כד סק"ב ד"ה והרמב"ן) פירש כפשוטו חידוש הוראת שעה כיון שאינה בת יומא. (חצר הכהנים)

בקבלת בני גד להישאר בארץ עד תום חילוק נחלת הארץ

[ל"ב כ"ד] בְּנֵי לֶקֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וְגֵדְתָּ לְצִנְאָכֶם וְהִצַּא מַפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ:

ופירש רש"י, והיצא מפיכם תעשו - לגבות שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כבוש וחלוק. שמושה לא בקש מהם אלא ונכבשה ואחר תשובו, והם קבלו עליהם עד התנחל, הרי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו, וכן עשו:

ואמר בזה מו"ר הגר"ד שליט"א, דלא נראה שהמכון במקרא מדין קבלה לדבר מצוה, שהרי בעיקר דין קבלה לדבר מצוה מחלוקת ראשונים היו, ולא מצינו פסוק להדיא בקרא כן, אלא עיקר המכון בקרא רק כהבטחה בעלמא, ועצ"ע. (חצר הכהנים)

מענה דבר

מכתב בענין מחשבה לצדקה למרן הגר"ה גריינימן זצ"ל

בס"ד אור ליום ב' כ' טבת תשנ"ז
אל הדרכ"ג שליט"א שוכט"ס

אחלה בזה אם לא יקשה להשיבני דברו הטוב אודות הגידון דלהלן, ונוגה למעשה.

לאחרונה ראיתי קצת מקורי הדין המובא ברמ"א יו"ד רנ"ח י"ג, אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו ואין צריך אמירה, ע"כ, ולכאורה אין דין זה רק בצדקה בלבד אלא בכל נדרי מצוה דהו"ל כצדקה [יעניין לעיל סי' רי"ג ס"ב] "האומר אשנה פרק זה הוי כאילו נדר לצדקה או לעשות שאר מצוות ונדרו קיים, ע"כ, ויעז"ש בגמ"כ].

ויענין בזה בלשון תוס' רבינו אלחנן בע"ז ל"ה, כל עניני נדר דכתיבי בקרא דמוצא שפתין תשמור ומייתי התם כגון נדר של צדקה [ויעז"ש לשון תוס' ר"ש משנן, בכל ענין נדר כגון צדקה ותענית בכלל נדיב לב], ועפ"ד יתבאר דברי הרא"ש בפ"ק דתענית סי' יג שנתלבטו בדבריהם האחרונים.

[ואגב צ"ע לפ"ז מש"כ מהר"ק שורש קס"א (ו) דר"י ס"ל דלא סגי בקבלת הלב משום דס"ל חולין מקדשים לא ילפינן או משום דהו"ל ב' כתובים הבאים כאחד, דלכאורה בדברי תוס' ר"א הנ"ל נראה דר"י גמי ס"ל דמהני קבלה בלב בתענית והוסיף עלה דהא דבעי קבלה כתפילת מנחה לכתחילה יש לעשותה כן. ויעז"ש עוד מה שנתמה בשם ר"ח, ומה דס"ל איהו נפיה. לענין מנחה ויל"ד שם. ועכ"פ מתבאר שם דר"י ס"ל דמהני קבלה בלב בתענית וא"כ ליכא פלוגתא בין ר"י לר"ת בזה וצ"ע].

ויעניין בהגמ"א חו"מ סי' רל"ב ס"ק כ"ה דמייתי מההיא דנדרים ז' א לענין יד, ובדאי דיש יד לנדרי מצוה [ומיהו מש"כ הגמ"א מההיא דפ"ק דחגיגה דהאי קרא לכל נדרים הרי גם קונמות הם בכלל ואמאי לא אייתי עלה הא דיר"ד ר"ס ר"א אין הגדר חל עד שיוציא בשפתיו וכו'. ויל"ע התרה לשבועות בחגיגה שם, ודוק].

ומיהו אי נימא דאין דברי רמ"א הנ"ל יו"ד סי' רנ"ח דין דהאי רק ספיקא דדינא לחומרא, יעז"ש בחי רנ"א, ונימא גמי דהדין האמור לעיל סי' רי"ג וענין נדרי מצוה גמי הוה ספיקא דדינא ויעז"ש כבהגמ"א, אולי יל"ד בגידון הנ"ל, דמחשבה בנדרי מצוה, בדין ס"ם ולקולא. [ול"ע כעת כפרטי דיני ס"ם לענין ס"ם בספיקי דדינא], ואם לא, לכאורה מן הדין הוא להחמיר בכל מחשבה [מוחלטת] לקיים מצוה ומחשבה טובה בין בין אדם למקום בין בין אדם לחבירו [וכל עניני גמ"ח ואהבת רעים בכלל].

והנה בפ"ת בי"ד שם בשם ספר דת אש אייתי דברים מחדשים בכל ענין זה דמחשבה. [וקאי גמי בתרומה וקדשים וכמו שראיתי לפ"ד בתמצית דבריו בשו"ע החדשים] וכמדומה דאין דבריו פסוקים להלכה אף דגם בגליון מהרש"א מעתיקו ובחי רע"א ציין להם. [ועיקרם לפ"ד נראים קשים ואינם לפי המשמעות הפשוטה דסוגיא ודברי קמאי והפוסקים].

אכפול בקשתי ומאד אודה אם יחונני בתשובה הרמוחה.

דושה"ד בר"כ דוב

תשובת מרן הגר"ה גריינימן זצ"ל

החזו"ש לכבוד"ה שליט"א

אחדשה"ט ושת"ב באה"ד

יקרתם הגיעני. ורבות מחשבות בלב איש ורגיל הנני לחשוב כי כל מחשבה שאם היו אומרים לו לאדם להוציאה בפיו היה נמנע או שהיה מוסיף לשקול אין זו מחשבה של נדיב לב עולות דבעינן מחשבה ששקולה בלבו כדיבור ורק משום שאין צורך כדיבור לכך נמנע מלהוציאה בשפתיו ועל סמך זה אין אנו שמים מעצור למחשבותיו על כל הטוב, ואם אמנם נדמנה מחשבה ששקולה כדיבור יש מקום לכל דברי סל"ד שליט"א בזה.

ורגני בזה דר"ש באהבה חיים שאול

כ' טבת תשנ"ז ב"ב

מיעוט משא ומתן ונתינת מתנות

מראש חדש אב עד התענית ממעטין בשמחה והביא המשנה"ב [תקנ"א סק"א] דיש פוסקים דסבירא להו דהיינו שלא ישא במשא ומתן של שמחה כגון לקנות כלי כסף או צרכי חופה וכדומה, אבל סתם משא ומתן אין למעט כלל. ורבינו שליט"א הגיד דלדעת הפוסקים האלו לכאן צריך להמנע מלקבל מתנה.

עוד אמר רבינו שליט"א דבשבת [באופן שאין בזה משם איסור מקח וממכר בשבת] יל"ע בזה מדברי השער הציון [תקנ"א סקנ"ח] על מש"כ המש"ב שם [ס"ק מ"ה] שכתב דלדעת המקילין דבשבתות שבין המצרים מותר לברך שהחיינו א"כ מותר ללבוש חדשים בשבתות שבין המצרים אבל מ"ר"ח ואילך אסור, וכתב השע"צ עלה דהוא מ"א, ובא"ד בשם מלבושי יו"ט מצדד להחמיר משום שהוא שמחה גדולה, אכן החיי אדם העתיק כדעת הג"א ובאמת איני יודע טעם הא"ד דבגמרא לא נזכר כי אם משנכנס אב ממצרים בשמחה ולא קודם. עכ"ד.

והגיד דלפי דבריו י"ל דמראש חדש יאסר מדינא.

ועוד משמע דשמחה גדולה אסורה אף בשבת מדינא, ועי' מג"א סק"ו.

אם חפצי נוי בכלל איסור מ"מ של שמחה

הגיד רבינו שליט"א דלכא"י לאסור קניית צעצועים לילדים מראש חדש, וצ"ע.

וכן מתנות ומתקנים מיוחדים הארוחים במעטי נוי מרהיבי עין, לכאן פשוט דבכלל משא ומתן של שמחה הוא, וכן פרחי נוי, וא"כ אסור לתתם בימים אלו.

סעודה מפסקת

אמר רבינו שליט"א שפשוט שגם מי שהתחיל סעודה קודם חצות והמשיך אחר חצות, אם אין דעתו לאכול עוד הרי היא סעודה המפסקת ואסור לאכול בה שני תבשילין, ואינו ענין כלל להיות של אם התחיל אין מפסקין.

עוד הוסיף רבינו שליט"א דמי שאינו מתענה אין לו מצוה לאכול סעודה המפסקת, והרי זה כאוכל אחר חצות ודעתו לאכול עוד, שסעודה ראשונה אינה סעודה המפסקת ורשאי לאכול בה כרצונו.

מזמור לתורה בתשעה באב

אמר רבינו שליט"א דבפירוש המשנה לרמב"ם פ"ק דראש השנה [משנה ג'] כתב שבימי בית שני היו מתענים בתשעה באב ע"ד שאמרו (ר"ה י"ח) רצו מתענים. ואף שהתשוב"ץ [ח"ב סי' רע"א] כתב שודאי טעות סופר היא, הרי ביטוי מצוי סתם ידו של הרמב"ם עצמו לפירוש המשנה וכך כתוב שם. ולפי זה לכאן פשוט שלא הביאו קרבן תודה בבית שני בתשעה באב שלא למעט זמן אכילתו. ויש לעיין למה אנו אוטרים מזמור לתודה בתשעה באב.

וציינו שבס' המנהגים לר' אייזיק מטיינדא כתב שאין אוטרים מזמור לתודה ברח"ב ומהרש"ל חתם עליו מה טעם בזה. ואולי הוא טעמו.

אבל יש לדון כיון שאינו חובה גמורה אלא רצו מתענים רצו אין מתענים, שגם כשרצו להתענות מ"מ אילו יביא אדם קרבן תודה יהא מותר לאוכלו לקיים מצותו.

ועיקר השאלה בזה אינה מבוררת, שיתכן שהדין שאין מביאין קדשים לבית הפסול הוא רק כשסוף זמן האכילה אינו ראוי ולא כשתחילת הזמן אינו ראוי, ואם מביא תודה בת"ב יוכל לאכול במוצאי ת"ב (א"ה עי' מה שהאר"ק בתשו' בין שלמה ח"א סי' נ"ו).

בענין משיחת כה"ג

[ל"ה פ"ה] והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הפהן הגדל אשר משח אותו בשמן הקדש:

בספרי זוטא כאן כתוב, אותו פרט למשח את עצמו. ע"כ. והביאו דמור הגר"ח ק"ש שליט"א ביארו דמשיחת כה"ג את עצמו לא חשוב משיחה כדון, דבעינן שאחר ימשח אותו. [ובזית רענין שינה הגירסא בזה] ומור הגר"ל שליט"א העיר על ביאור זה דא"כ לא הו"ל ליכתב בדיון גלות, אלא בדיון דיני כה"ג, דלאו כה"ג הוא, ולא מדיני גלות הוא. ובגוף הדין הסתפק מורנו שליט"א ולא בירא ליה.

ואמר עוד לדון אי הרוצח עצמו הוה ג"כ גואל הדם, אי להרגו כשהוא חי והרוצח עשה בו מכה שממיתה אותו, או דזרק חץ להגיע אחר שימות, אי הוה גואל דלעצמו או לא, וכן דן בהזאת מי פרה אי יכול להזות עצמו, בגוונא דלא יהיה חסרון של טהור על הטמא, וכדון בהזאת על כה"ג לפני יוה"כ פ, אי ל"ה מצד חשש טומאה, אי מוהני דהכה"ג יזה על עצמו. (חצר הכהנים)

דין מיתה ע"י גואל הדם.

מור הגר"ל שליט"א העמיד לדון אי גואל הדם שלא המית הרוצח, אי מותר או מצוה לחבול ברוצח או שכל דינו הוי רק במיתה ולא בשאר היזיקים, ואת"ל שש"י לחבול יל"ד אי להזיקו שרי או לא, [ועי' בפרשת בלק שקו"ט כספיקות אלו בדיון קנאים פוגעין בו, וצ"ע.] (חצר הכהנים)

בענין הסבת נחלה

[ל"ו ו-ז'] זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהינה נשים אף למשפחת משה אביהם תהינה נשים: ולא יתסב נחלה לבני ישראל ממשח אל משה כי איש בנחלת משה אבותיו ידבקו בני ישראל:

ובגמ' ב"ב ק"כ א' בסור"ע, איתא התם, אמר רבא, אמר קרא: זה הדבר, דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה. ושם איתא עוד מקודם, אמר רב יהודה אמר שמואל: בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים, שנאמר: לטוב בעיניהם תהינה נשים, אלא מה אני מקיים אף למשפחת משה אביהם תהינה נשים, עצה טובה השיאן הכתוב, שלא ינשאו אלא להגון להן.

והוא דלאו דהסבת נחלה הוי לאו לדור אחד בלבד, וגם בנות צלפחד לא הוזהרו בלאו זה, וחזינן שנתנה תורה דין מיוחד להחיר איסור הסבת נחלה בבנות צלפחד, והוא דין בבנות צלפחד, והוסיף בזה מור הגר"ל שליט"א דלא מצינו כה"ג דנתנה תורה דינים מיוחדים לאדם פרטי ולא דין כללי אלא לאותו אדם בלבד, וע"כ קרא דלמשפחת משה אביהן תהינה נשים הוי עצה טובה, ולא מצוה קיומית, אלא כעצה בלבד.

והרשב"ם ב"ב ק"כ א' ד"ה וכת', כתב דלוקים על לאו זה, והעיר בזה מורנו הגר"ל שליט"א דהא לא הוי דומיא דלאו דחסימה. וכן מבוואר דהאיסור הוא בנישואין אף דלבסוף לא היה הסבת נחלה, [ובתוס' רא"ש בב"ב ק"כ א' ב' הובא בשם תוספי הרא"ש שכתב בזה"ל, ואין לומר לעבור עליו בשני לאוין בסבת הבעל, דבשעת נישואין דמתירין בה, לא ידיע מאן רית לה או בעל או בן, וצריך עיון. ע"כ. והוא דס"ל דכל שלא היה הסבה לבסוף ל"ש ללקותו, אף לענין מלקות גם הוא מודה דשייך בלאו זה מלקות]

ועוד העיר בזה מור הגר"ל שליט"א במוה"ל"א בנישואי הסבת נחלה דינא דאי עביד לא מוהני ולא יחול נישואים אלו.

ועוד דן מור הגר"ל שליט"א אי ביבום משבט אחר הגורם להסבת נחלה גם נאסר בלאו זה, ובפשטות איכא איסור הסבת נחלה אף איכא בזה דין עדל"ת ככל חייבי לאוין ביבום, אף בזה י"ל שאין איסור לייבמה דא"ב גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה דאין האיסור אלא בביאה ראשונה שאין הביאות מוסיפות בהסבת נחלה יותר, ותשרי להתייבם.

ואיכא עוד גוונא כזו, באיסור לא ירבה לו נשים, שנפל למלך אשה הי"ט ליבום, ואין יכול לגרש שאר נשיו, דבזה ל"ח כאפשר לקיים שניהם, ובזה מדינא ראוי להיות עשה דיבום לדחות לאו זה והכא לא נימא בזה גזירה ביאה ראשונה וכו', כיון דנשואה לו כבר. (חצר הכהנים)

גבולות הארץ

רש"י כתב בפר' מסעי "לפי שהרבה מצות נוהגות בא"י ואין נוהגות בחוצה לארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה סביב לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות". והדברים צ"ב שכלאורה מצוות התלויות בארץ אינם תלויים בגבולות הקבועים בתורה שהרי לפני הכיבוש לא נהגו תרומות ומעשרות גם בארץ כמבואר ספ"ק דקידושין וגם אחר י"ד של כיבוש וחלוקה לא נהגו המצות במקומות שלא כבשו כמו שכתב הרמב"ם ריש הל' תרומות שאין חוב מצוות התלויות בארץ אלא אם כבשוה בכיבוש רבים ואם יכבשו הרי שוב אין תלוי בגבולות אלה שהרי נאמר כל המקום אשר תדרך וגו' שכל מקום שיכבשו יהיה שלהם והמצוות נוהגות בו ועיין בקובץ הערות תקכ"ט שהקשה כן על דברי רש"י.

והעיר הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א ש"ל שכונות רש"י למצוות חלה וערלה דלא בעינן כיבוש חלה כתובות כה א' ערלה פ"א דערלה מ"ב והמכוון לדין ערלה א"י ולא לערלה חו"ל. ול"ע. (הדרת קדש על ספר יהושע עמ' קמז)

לפניהם שאלה זו קלסוה ואמרו שזו שאלה יפה שהרי הטעם שאין אומרים נחם בתשעה באב בערבית ושחרית הוא מפני שרק לעת ערב הציתו את האור המקדש ואמר רבי יוחנן תענית כט א אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתי אלא בעשרי מפני שרובו של היכל בו נשרף והמג"א בסיומן תקנ"ז כתב בשם הש"ס הק' ראותם אנשי מעשה שמתענים גם ב' באב אומרים נחם בערבית ושחרית ומנחה וא"כ יש לצדד דעכ"פ בתפילה זו שהיא תשלומין לתפילה מנחה של תשעה באב יכול לומר נחם עכ"פ אם עדיין לא הפסיק את תעניתו ומ"מ להלכה אין בידינו כח לחדש דין זה ואין ראוי לומר נחם, ששם היא הוספה בעלמא אבל נחם הוא דין אזכרה שנתחייבו בה. (וישמע משה)

אין קולטין

איתא בגמ' מכות (י, א) הא א"ר יוחנן מניין לדברי תורה שהן קולטין שנאמר את בצר במדבר וגו' [וכתיב בתריה] וזאת התורה.

שטעתי מהג"ד מנחם כהן שליט"א בשם מרן הגר"ד לנדו שליט"א דהלומד בתשעה באב שלא כדין ד"ת לא יקלטוהו כמו הלומד במקומות המטונפים.

צילום: שוקי לרר

לשבת בברכת מאורי האש

הנה כתב הביאור"ל ס' ריג סעי' א ד"ה על כל פירות ומה שנהגין כהיום להוציא בבהמ"ד בברכת המאור אף על גב שכל העם עומדין היינו משום דמברכין גם ברכת הבדלה עם המאור ומיגו דמהני קביעותא להבדלה מהני נמי לזה משא"כ כשמברכין על המאור לחודיה אפשר דשפיר בעינן ישיבה. והורה הגר"ד לנדו שליט"א דבבלי ט"ב שחל במוצ"ש כשמוציא

אחרים בברכת מאורי האש כיון שאינו מבדיל צריכים קביעות בישיבה לברכת מאורי האש. [ראה משנ"ב מהדורת דרשו שם]

מלוה מלכה בליל ת"ב

נשאל רבינו כשליל תשעה באב שחל במוצ"ש והוא חולה מי שאכל ליל ת"ב בלילה אם לאכול סעודת מלוה מלכה.

תשובה הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי אמר שראוי לטוין באכילה לשם מלוה מלכה ואמר לי הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א שכן היא דעת רבנים נוספים. אמנם הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א אמר לי שאין זה כבוד למלכה שאוכלים בלילה כזה לשם מלוה מלכה. וישמע משה פרי ראה תשע"ז עמ' ב)

לעשות זכר אמה על אמה בבית כנסת

הביאור הלכה (ס' תקס') ד"ה שאין בונין לעולם הביא בשם המג"א והפמ"ג דבית הכנסת ובית המדרש שרי בכל ענין היינו אף בסיד לחוד ובלא שיוור אמה על אמה וצ"ב טעם דין זה דאמאי שונה ביהכ"ס וביהמ"ד מבית פרטי

וכאשר הערתי הערה זו בפני הגאון הגדול מוה"ר דב לנדא שליט"א מראשי ישיבת סלבודקה המעטירה אמר לי שאפשר לתרץ ולומר דהמיעוט שמיעט המג"א בית הכנסת ממשמעות ביתו איכא ביה חידושא רבה דלא רק סתם ביתו אשר אינו בית דירה אינו חייב בשיוור אמה על אמה אלא אפילו ביהכ"ס וביהמ"ד אע"פ דאיכא ביה לפעמים צד דירה כגון באופן המובא בשו"ע א"ח סימן קנ"א סעיף א' דשרי לח"ה ותלמידיהם לאכול ולשתות בהם מדוחק וי"א דביהמ"ד אפילו שלא מדוחק שרי ובמשנ"ב שם ס' ק' הביא בשם הרשב"א ויסודו בירושלמי כמש"כ השער הציון שם אות ח' דה"ה דשרי לישן שם עיי"ש ולפ"ז שפיר משכח"ל היכי תימצי אשר איכא בביהכ"ס צד דירה לח"ה ענינים אשר מחמת הדוחק נהפך ביהכ"ס וביהמ"ד להיות בית דירה שלהם ומטעם זה יש צד לומר דכאשר בונים ביהכ"ס הוי בכלל בית דירה וא"כ היה צריך לשייר בו אמה על אמה ולכן הוצרך המג"א להשמיענו דאע"פ שאיכא ת"ח ענינים אשר אצלם ביהכ"ס נחשב כדירתם וכב"מ מ"מ היות ועיקר שמוש בית הכנסת הוא לתפלה ולעבודת ה' שוב אינו נקרא בית דירה וממילא לא הוי בכלל ביתו ולכן אין צריך לשייר בבית הכנסת אמה על אמה. (הגאון רבי אברהם ישראל רובין שליט"א בס' נהרות איתן ח"א עמ' של)

ועוד הוסיף רבינו שליט"א דיש לדון שלא יאמר מזמור לתודה גם בערב ת"ב שהוא מטעם בסוף זמן אכילתו וחומר ממיצט בתחילת הזמן.

ועיקר ההנחה שייעשו מעשינו והזכרת הקרבנות לפי מנהג הבית השני ולא כבית ראשון, היא מושלכת. כיון ששב ה' את שבות עמו ונבנה הבית, וחזרו מצוות הבית והקרבנות למקומם. כששבו ובטלו נעשה זכר לבית שהיה באחרונה. אף שלא היה בנינו שלם (כמבואר ברמב"ם הנזכר שהיו מתענים בו).

והזכיר רבינו שליט"א בהקשר הזה דבר אגדה שראה בספר לחד מתלמידי הרמח"ל בשם הגר"י בריאל שהיה מגדולי איטליה לפני מאות שנים. שבספר דברי הימים [ב'] ל"ג] כתובה תשובת מנשה ושנעתר לו ה', וצריך ביאור למה בספר מלכים נכתבה דשעתו ולא נכתבה תשובתו. וביאר בזה שירמיהו שכתב את ספר מלכים אחר החורבן ראה את קלקול חטאותיו שנחרב הבית בגללם [וככתוב ירמיהו ט"ו ונתתים לזיעה לכל ממלכות הארץ בגלל מנשה בן יחזקיהו מלך יהודה על אשר עשה בירושלם. ובמלכים ב' כ"א י"א. וכ"ד ג'] וכיון שלא הועילה תשובתו לא הזכירה. אבל ספר דברי הימים נכתב אחר שפקד ה' את ישראל בבנין בית שני, וכיון שראה את תקנת החטא היה מקום לכתוב את תשובת מנשה.

הנחת תפילין בתשעה באב

רבינו שליט"א העיד שימוכח מדברי הרמב"ם בהל תשעה באב שאין חיוב להניח תפילין כל יום. שכתב בפ"ה מהל תעניות ה"א שמקצת החכמים נוהגים שלא להניח בט"ב תפילין של ראש. והנה ברור בדבריו שאין איסור ללבוש תפילין בתשעה באב כדן אבל ביום ראשון שכתב בפ"ד מאבל ה"ט. אלא שיכך נהגו מקצת, ואם הוא חיוב להניח כל יום איך יכלו לבטל חיוב יום זה. ואין לבאר שחכמים אלו

התאבלו יותר והיו טרודים ונפטרו מתפילין מן הדין כדן אבל ביום ראשון, שא"כ לא היה חילוק בין תפילין של יד לתפילין של ראש, וע"כ שהיה הנהגה בעלמא שאין ראוי ללבוש פאר בראשם.

הזכרת נחם במוצאי ת"ב

אמר רבינו שליט"א דיל"ע מה הדין בחולה שאכל בת"ב שדינו להזכיר בברכהמ"ז נחם, ונשתתה מלכך עד מוצאי ת"ב, אם צריך להזכיר נחם. ויסוד השאלה אם דין הזכרה שמזכירים של יום בלילה שאחריו הוא מדין תוספת (עי' ביאור הגר"א א"ח ס' תרצ"ה ג' שהוא משום שנמשכת קדושת שבת, ולא כלשון השו"ע דבחר תחילת סעודה אזלינן).

ולכא' פשוט שלא שייך תוספת בת"ב, ואח"ל יש בתשעה באב תוספת, ושייך לומר נחם, ה"ה שנאמר כן גם במקדים לקבל עליו ת"ב מבעוד יום.

אכן מבואר שאין דין זה משום תוספת אלא מצד תחילת הסעודה, שאף אם נמצא תוספת בראש חודש ובפריים שיש בהם ענין יו"ט, הרי בחנוכה אין כל דין ולא שייך תוספת, ומ"מ אם התחיל בשמיני מבעוד יום אומר על הנסים בלילה.

והוסיף רבינו שליט"א דאין לומר שדין נחם הוא דין על האבלים דוקא, ובמוצאי ת"ב האבלות פוסקת ואין לאזכרה זו מקום [דרך משל, אילו יבנה המקדש, ודאי אין לאזכרה מקום]. אלא כיון שחל חיוב אזכרה יצטרך לומר. ואינו דומה להוספה שמוסיפים בבית האבל בברכה רביעית (יו"ד שע"ט א'), שלכא' אם אכלו בשעת אבלם וקמו כבר לא יוסיפו נוסח זה, שהוא דין בבית האבל, 8

שאלה אדם שהכבד עליו קושי התענית בתשעה באב והלך לישון והתעורר אחרי שחשכה ונחשב כאנוס שייכול להשלים תפילת מנחה ולהתפלל ערבית שתים האם יכול לומר תפילת נחם בתפילה השניה שמתפלל לתשלומי תפילת מנחה או לאו.

תשובה נהג מי ששכח לומר יעלה ויבוא בראש חודש בודאי אינו אומר יעלה ויבוא כשמתפלל ערבית שתים שהרי בשעה שמתפלל כבר אינו ראש חודש ואינו יכול לומר ביום ראש החודש הזה וכן לענין על הנסים אם שכח להתפלל מנחה ביום האחרון של חנוכה לא יאמר על הנסים בערבית שהרי אינו יכול לומר בימים ההם בזמן הזה אולם בתפילת נחם אינו מזכירים כלל את יום תשעה באב ואין כאן אמירת דבר שקר חלילה אם אומר אותה שלא בזמנה וידוע המעשה ממהר"א גלאנטי מטורי האר"י ז"ל שהיה מתאבל הרבה על החורבן כל ימי חייו והיה רגיל לומר נחם בכל ימות השנה והגאונים רבי יעקב גרינוולד ורבי דוב לנדא שליט"א שהציעו

משנה דברים שאדם אוכל פירותיהן כו' שהיא ברייתא מפני הירושלמי דבעי שילמוד על שבת קכז א אתר אבל א"צ כמו שכתבתי כבר עכ"ל וא"כ ראוי לומר פסוקי איכה, וכן נוהג רבינו לומר פסוקי איכה ומו' אלו מגלחין. (אגן הסהר שלא)

מעדנים לקטנים

אמר רבינו בימים אלו שכתוב ברמב"ם שכשיבוא משיח יהיו מעדנים כעפר הארץ ושאל רבינו למה צריך מעדנים אם יהי' לנו כבר משיח, מה צריך יותר. השווע שכתב שם הציע שאולי צריך מעדנים עבור הקטנים.

על קידוש ה'

רבינו רגיל להראות תיעוד נורא הוד ממועמד קידוש השם של בני קהילת נורטהויזן הי"ד, בראשות רבינו יעקב בעל הפסקי תוספות ובנו הר"ר מאיר הי"ד מכל מאות הקהילות שקדשו שם שמים בגזירות אלו נמצא תיעוד נורא הוד ממועמד קידוש השם של בני קהילת נורטהויזן הי"ד, בראשות רבינו יעקב ובנו הר"ר מאיר הי"ד. בספר מנהגות ורמייזא, בהגהות, בכ"ג אי"ר, מביא המגיה מה שמצא על נייר ישן בעת פינוי עפר ואבנים מבי"ה (בית הכנסת?) שהחריבו המורדים בשנת שע"ו, וז"ל ההגהה בביאור תפלת אב הרחמים: בחייהם ובמותם לא נפרדו ר"ל שאף בשעת מיתתן לא נפרדו חד מחבירו ונתנו נפשם על קידוש השם והלכו יחד להריגה כמו שהיו הולכין למשחה ולשמוחה, כמו שאירע בהקהל הקדוש נורטהויזן שקידשו שם השם ביום ג' פרשת בהר, ובקשו מו' הרב ר' יעקב ובנו הר"ר מאיר הי"ד מן העירונים שינתנו להם רשות לתקן עצמם נגד הקידוש, והעירונים נתנו להם רשות. אז לקחו טליתותיהם ותכריכיהם אנשים ונשים בשמוחה, והנה כרו להם שוחה על בית הקברות וח'פום לעיל בנסרים ארזים, ואש בערה סביב סביב, והנה החסידים והישרים והטהורים בקשו להשכיר להם משחק למחול במחולות כדי לעבוד את י"י בשמוחה ולבוא לפניו ברננה, אז אמר בית יעקב לכו ונלכה באור י"י, ולקחו איש ידו ביד רעהו אנשים ונשים מפזזים ומכרכרים בכל עוז לפני הש"י, ומו' הרב ר' יעקב הוא עובר לפניו, ובנו הר"ר מאיר היה מאסף לכל המחנות, פן יתעכב שום אחד מהם באחרונה, ושרים כחוללים אל תוך הבור, וכשהיו כולם אל תוך הבור, אז קפץ הר"ר מאיר על שפתו והיה הולך סביב הבור כדי לעיין אם נמלט איש מהם החוצה, וכשראוהו העירונים בקשו להחיות את נפשו. והשיב: כלו אנחותינו. כי בשעה אחת עיניכם בי [ואינני], וחזר לבור, וישליכו אש למעלה על גב הנסרים ויצאו נשמותם בבת אחת, בלא אוי ואבוי. כל זה העיד השליח של ר' אליעזר בן יעקב הי"ד עליהם, כי בקשוהו לכוון שמה לבשר שאחד מהם לא נותר, ואפילו אחד מן הילדים לא אמר אוי ואבוי ואפילו לא בכו. (פרשת) [השם] ינקום נקמתו וירחם על צאן מרעיתו. כל זה מצאתי בנייר אחד ישן ומטושטש בשנת שע"ו לפרט, בשעה שמפנה העפר ואבנים מן הב"ה פה שחרבו המורדים, עכ"ל ההג"ה הנ"ל.

הולך לישיבה לשחרית יחף תשע"ו

צילום: שוקי לדר

נגדי חול במוצאי שבת

בשנים מוצ"ש חזון שהוא שבוע שחל בו כשהי' רבינו נוסע לזכרון לשבת הי' לוקח עימו גם כובע וחליפה של חול, וכמדוד' שאמר שהלבישה שממשיכה משבת שפ"ד ואי"צ להחליף, אבל ללבוש מחדש את החליפה לאחר זמן משבת זה לא רצה ולכן הביא חליפה של חול.

הסיבה שרבינו לא הולך לכותל

שמעתי מאמאמור"ר שליט"א שהגר"ד נלדו שליט"א עלה לכותל לאחר שחרורו בשנת תשכ"ז, וראה אנשים שעולם להר הבית רח"ל, ועמד ומוחה בהם, עד שנחלש, ונאז לא עלה לכותל עד היום הזה, [מלבד פעם אחת], מכיוון שאינו מסוגל לראות אנשים שעולים להר הבית, וכששאלוהו על עלייה לכותל בחוה"מ, צידד שיש בזה שאלה, מכיוון שכל אדם שעולה לכותל גורם לעוד שוטרים שיכנסו להר הבית, והיינו כשעולים רבים, ואמנם לשוטרים מותר משום פקד"ן, [וכמובן צריכים לטבול, ואת זה לא כולם עושים לצערנו], אך עדיין אי"ז מתיר לנו להיכנס, ולגרום להם להיכנס למצב של פקד"ן. (הרה"ג ר"פ סויד שליט"א) ולגבי הנסיעה לכותל בשנת תשכ"ז סיפר רבינו: בחודש סיון שנת תשכ"ז אחר שהתאפשרה גישה למקומות הקדושים לקח הגאון רבי שאול קוסבסקי זצ"ל במכוניתו את מורן הגאון בעל הקהילות יעקב זצ"ל, ואת מוהר"ח גריינמן והגר"ר יהודה שפירא זללה"ה. ואת יבדלח"ט רבינו [וזכרתי ששיין בדרך משניות בע"פ] לכ תל המערבי ולמערות המכפלה ומונקום הצופים בהר הזיתים קרעו קריעה בבכי והתרגשות מופלגת.

אמירות אחרי ברכת התורה

בשו"ע נפסק ס"ד תקנ"ד ס' דמותר לקרות כל סדר היום ופרשת קרבנות ומשנת איזוה נקונן ומודרש ר' ישמעאל. והדברים תמוהים דהרי יש בזה קיום מצות תלמוד תורה והוה לן לאסור משום שיש בזה שמחה של קיום מצות ת"ת. ועוד ראיתי שתמה בעמק ברכה בהל' אבילות ואינינות ס' ב' דאין מותר לומר המושנה של אלו דברים שאין להם שעור וכו' אחרי ברה"ת כיון שאומרו משום לימוד התורה הרי אסור בת"ת והיה צריך לגרוס משנה באלו מגלחין ולא לקרוא האי משנה דיש בזה משום ת"ת דאסור. וכתב העמק ברכה דהיה נוהג בעצמו לקרוא המשנה של אלו מגלחין וכן שמעתי שכן נוהג הגאון רבי פינחס שרייבר זצ"ל וכן נוהג הגאון רבי דוב לנדא שליט"א אבל בפוסקים זה לא מוזכר. ותי' העמק ברכה דכמו דמותר איזוהו מקומן משום דהוה בגדר סדר היום ורגיל לאומרו בכל יום ואין בזה משום משמחי לב ה"ה כל דבר שהדין לאומרו בכל יום וכן אלו דברים אחרי ברכת התורה אין כאן משום שמחה ואכתי צריך ביאור דאכתי כיון דיש בהם קיום מצות לימוד התורה מה מוהי' מה דהוה סדר היום.

עוד הביא בבבמק"א: הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל נוהג אמנם בת"ב לומר פסוקי איכה לאחר ברכת התורה אף שהפוסקים לא נחתו לזה, ואמר דלא דמי למשנת איזוהו מקומן ומודרש רבי ישמעאל דשרי דהתם חשיבי' מסדר היום אבל פסוקי ברכת כהנים לא חשיבי' סדר היום דהא ליכא תקנה איזוהו ד"ת יאמר, ומנהג זה לומר פסוקי ברכת כהנים ומשנת אלו דברים נחחדש בזמן והצרפתים (ברכות יא ב) בעלי התוס' כמנ"כ תוס' נהגו לומר פסוקים וברכת כהנים וגם אלו דברים ואלו פ"א דפאה שאין להם שיעור שהיא

דבר זכרון | הגה"צ רבי שריה דבליצקי זצ"ל נלב"ע ב' מנחם אב תשע"ח

שח רבינו: הגר"ש דבליצקי היה מומחה למנהגים, וכתב מאמר על מנהגי הפרושים בירושלים, שהם תערובת מנהגים, שחלקם בא מהספרדים, וכתב מה הם לקחו מהספרדים, ושאלתי אותו למה לא אומרים במעריב יראו עינינו והוא ענה, אינני יודע, זה תשובה נפלאה, ואם הוא אומר אינני יודע, אז התהפך העולם, הגר"ר שריה דבליצקי, היה מדקדק במילים שלו.

מכירת הדבד

ממרן ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

קול נקמות

נקם נקמות בני ישראל מאת המדינים (לא, ב)

הקב"ה אמר למושה רבינו לתת נקמות בני ישראל ומושה אמר לישראל לתת נקמות ד' במדין וצ"ע מדוע נצטוו כאן על נקמה הרי בדרך כלל דבר מגונה הוא ואם חייבים בני מדין מיתה על שהכשילום יצווה הקב"ה להורגם אבל מדוע בתורת נקמה והנה מצינו כתיב (נחום א) על הקב"ה שהוא קל קנא ונוקם והרי הוא ציווה בתורתו (ויקרא י"ח) "לא תיקום ולא תיטור" ואיך אחת ממידותיו היא הנקמה וכן כתוב בתהלים צד קל נקמות ד' ובישעיה (סג ז) כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה. הרי שהקב"ה מדתו נקמה והרי נקמה דבר אסור ומגונה הוא.

מבואר מזה דהנקמה כשהיא בנקיטת דבר גדול ומעולה הוא נצטווין בתורה לא תיקום כשהנקמה היא אישית על שפגע בו ולכן מוחזר לו נקמה זו כמדידותיו הדעות ואסורה בהחלט אבל כשעושה את המעשה בנקיטת אדברה לחשוב על נקמה מועלה היא, והקב"ה כל נקמותיו הם עבור ישראל לא על כבודו עצמו וכשאמר לנקום במדין אמר את נקמות בני ישראל ומושה אמר להם את נקמות ד' שכאשר המעשה יהיה לכבוד ד' אזי כשיעשוהו לשם נקמה הוא מעשה שלם שכאשר חולכים לעשות נקמה בגויים מחשבתו של הקב"ה היא כבודם של ישראל ומחשבתם של בני ישראל היא על כבוד שמים.

עונשו של אדם הראשון

והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהינה לכם נס שמה רצח מכה נפש בשגגה. (לה, יא)

מבואר כאן דין גלות להורג בשגגה ובמדרש כאן במדבר כג, מבואר מבט חדש על עונשו של אדם הראשון דכתיב תהלים (כה) טוב וישר ד' על כל יורה חטאים בדרך וכתוב זכור רחמיך ד' וחסדך כי מעולם המה אמר דוד אילולי חסדיך שקדנו לאדם הראשון לא הייתה לו עמידה שנאמר כי ביום אכלך ממנו מוות תמות ולא עשית לו כן אלא הוצאתו מגן עדן וחיה תתק' ל שנה ואחייב מיתה, מה עשית לו גרשת אותו מגן עדן שנאמר ויגרש את האדם ולמה נתגרש על שהביא מיתה על הדורות והיה חייב למוות מיד אלא שריחמות עליו וגרשתו כדרך הרוצח בשגגה שגולה ממוקמו לערי מקלט וכו'. מבואר בדבריהם שכלכל החטא בעצם מה שאכל ממנו העדית גם היה ראוי להתחייב מיתה מדן רוצח על שגרם מיתה לכל העולם ומה שלא נהרג לאתרו הוא מפני שגלה וענין זה שנתגרש מגן עדן לא היה מפני שאינו ראוי להיות בו יותר אלא היה עונש וקיום דין של גלות כדי לכפר עליו שלא ימות.

מדוע פרשת נדרים לא נמסרה לכלל הציבור

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ד' (ל, א)

משונה פרשה זו מכל פרשיות שבתורה שנמסרה לראשי המטות דווקא ולא ככל התורה שנמסרה לכל ישראל. ובחז"ל ע"י נדרים עז עת דרשו מזה שנמסרו הנדרים לחכמים ובידם להתירם אולם אי"ז פשוטו של מקרא שהרי כאן לא דיני היתר נדרים נתפרשו שע"ז תנן בנדרים (י, א) היתר נדרים פורחין באוויר ואין להם על מה שיסמכו והיינו שאין דיניהם מפורשים בתורה אלא נמסרו לחכמים בע"פ א"כ כשאמרה תורה כאן ראשי המטות קאי על עיקר הנדר וצ"ב. (ע"י אור החיים כאן)

ונראה בבואר הדברים שלא יתכן למסור פרשת נדרים לכלל הציבור ואיש הישר בעיניו יעשה וידור כי חומר עוון נדרים ושבועות הפליג בו חז"ל הרבה עיין שבת לב דבעוון נדרים אשתו של אדם מתה ובנים מתים כשהן קטנים. ובמק"א (ע"י בקטע הבא) נתבאר בזה שיסוד נדרים הוא שנתנה תורה כח לאדם לאסור ולגדור עצמו וכשאין מקיים גם מה שאסר על עצמו רבה התביעה עליו לכן נמסרה פרשת נדרים לראשי המטות חכמי ישראל, ואחרי שמסר הכתוב ענין זה לחכמים שוב שייך שידור כל אחד כיון שאם לא יוכל לעמוד בנדרו, ילך להישאל עליו אצל החכם.

מדוע ניתן עונש בה חמור על נדרים

איש כי ידור (ל, ג)

יל"ע מדוע על עוון נדרים ושבועות ניתן עונש כה חמור שאשתו של אדם מתה ובניו מתים כשהם קטנים. על שבועות תרגם אונקלוס שבועה קיים והיינו דעניין שבועה הוא דבר שהוא מוקיים כלומר שאינו אומר אמירה בעלמא שיעשה כך וכך אלא מחזק ומאלץ את דבריו להבטיח את קיום הדבר ע"י שנשבע לקיימו וזהו לשון קיום שפירש אונקלוס גם ענין נדר אינו אומר בעלמא שפורש מדבר פלוני אלא עושה זאת ע"י נדר להיותו מחויב יותר בקיום דברו נמצא שיש כאן דבר שהוא יצירה מחודשת של קיום מוחלט שנעשה על ידו שהוא עובר עליו ומבטלו, ומידה כנגד מידה נענש שלא יהיה לו קיום בזה שנוטלים ממנו את אשתו ובניו הקטנים שהם קיומו של אדם ומציאות שהוא מחזק ויוצא.

משולחנו של רבנו

מרן רשבב"ג רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל גלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב

רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א בעתות המעטות שנותנו עד לסידור הקידושין כר נאה המופגש בין גדולי ישראל התנצחות וריתחא דאורייתא בבחינת נעשו אויבים

זה לזה ואכן כפי שהבטיחו חדל לא זז מושם עד שנעשו אוהבים זה לזה אשרי עין ראחתי. (מוסף שב"ק פינחס תשע"ה)

סיפר הר"ה רבי גדליה הויגסברג שליט"א: שמעתי מחרבנית קניבסקי ע"ה מספר פעמים הגאון רבי יוסף ישראלזון זצוק"ל היו לו כמה הצעות שידוכים בזמן

שהציעו לו את השידוך לביתו של רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל רבי יוסף ישראלזון היה קרוב מאוד למרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל ראש ישיבת פוניבז הוא הכירו כבר מברנוביץ' בליטא ועתה הוא שטח בפניו את כל ההצעות שהעלו בפניו אמר לו מרן הגר"ד פוברסקי זצוק"ל כי בזמנו דיבר עם מרן החזו"א זע"א

היה בין מרן זצ"ל למרן רבינו יבדלח"א קשר טוב הרבה שנים. הגר"ש מאד אהב את תורת של רבינו. סיפר נינו שהיה יושן אצלו שלמד בישיבה שכל פעם שהיה נכנס הגר"ש מיד היה שואל אותו מה רבינו חידש בשיעור..

יש בגנזי רבינו שליט"א גם מכתב הערות ששלח לו על בד קודש.

כמו"כ מרן הגר"ש היה קם לרבינו מלא קומתו כל עת שהיה נכנס אצלו.

כשהיה יוצא מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל לסידור קידושין היו דואגים

מקורביו שכשיבוא לאולם הכל יהיה מוכן כדי שלא יצטרך להמתין לשווא בידועם כמה הוא חס על זמנו בכל רגע ושנייה מעותותיו אחת היציאות שבהן יצא מרן הגר"ש לסידור קידושין של אחד מתלמידיו הייתה בזמן שהחתן כבר הלך לכסות את פני הכלה ואז פגש מרן הגר"ש ידיד שלא ראהו זמן רב הלא הוא הגאון הגדול

מכתב ניוחמים מיוחד שכתב מרן הגר"ש לרבנו
על פטירת אביו הגאון ר' דוד זצ"ל

בש"ס חידוש גדול פגשתי את רבינו רבי יוסף שלום אלישיב זכרנו לברכה ושאלתי אולי רציתי לבדוק, חטאת ששחטה בדרום מה הדין שריפה או קבורה לא הספקתי לגמור וכבר השיב פירוש קדמון במועילה אני יצאתי מורכלים על המקום פירוש קדמון במועילה היה מונח לפניו ככה כל התורה כולה מנוש.

ואמר לו אם רוצים למצוא דוגמה לבית של תורה שאליו ראוי להיכנס זה הבית של הרב אלישיב

הבקיאות העצומה

שח רבינו בהספדו: הבקיאות שלו היתה מיוחדת ומפליאה ביותר מנוש פלא פלאים אני זוכר פעם אחת מצאתי בספר של רבי לייב מאלץ ח"ב ס' כח שהוא מביא חידוש גדול שמצא בפירוש קדמון על נועילה דבר שלא כתוב בשום מקום

כבוד מרבים

מרן רשכבה"ג הגאון רבי חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל נלב"ע ה' אב ת"ש

ובכה, וירד, לא יכול לדבר, אחר כך היו הספדים אבל הוא עלה ולא דיבר, הוא לא יכל.

דברי זכרון

קטעים מדברים לזכרו של מרן הגר"ע גרודזנסקי בישיבת רבנו חיים עוזר יום ב אור לה' מנ"א תשע"ה שבעים וחמש שנה לפטירתו.

שבעים וחמש שנה עברו, אני עוד הייתי בלוי, הוא נפטר ביום ששי ה אב, הלוי היתה ביום ראשון ז אב בוילנא, אין לכם מושג איזה חורבן זה ה' אז, שעת המלחמה, כולם היו פליטים, ה' מנוש חושך לעולם הוא החזיק את כולם, גם היינו מוחותנים הדודה שלנו היתה בת של אחותו.

כתוב [עו"ה ע"ה. ובמדרשים בכ"ד] שלפני שנברא אדם הראשון הקב"ה הראה לו דור דור ושופטיו, דור דור ושופטיו, דור דור ומנהיגיו [בגמ' הלשון ופרנסיו, ובמדרשים בכ"ד הלשון הוא מנהיגיו], שלושה דברים, דורשיו אלו ראשי ישיבות מסתמא, שופטיו הם דיינים, ומנהיגיו דבר נוסף, לפי מה שאנחנו יודעים את ההיסטוריה של רבי חיים עוזר הוא ה' הכל, גם רבן של ישראל, זה ידוע הרי לא היתה כזאת גאונות בעולם, והוא גם פסק כל שאלה הוא פסק, וגם ה' מנהיג.

... והוא גם החזיק ופרנס את כולם שם, תדעו לכם שלא ה' לנו מה לאכול, אנחנו כולנו היינו פלטים, בוילנא כולם היו פלטים, פליטים הכוונה שאין אפילו פת לחם, אז מה כן אכלנו פרוסת לחם אחת ליום ומים, ולאבא ואמא גם זה לא ה', כי הוא נתן ארבע ל"ט כמה כבר ה' לו, ואת זה קבלו מוננו מואת אנשים, זה ה' רבי חיים עוזר, אפשר קצת לתאר מה זה.

... אבל מי שידע מה שה' אצל רבי חיים עוזר זה לא נורמלי, הוא ה' יושב וכותב תשובה מאלו הכתובות בתשובות אחיעזר, רואים כל התשובות שלו זה פלאי פלאים לא תמיד מובנים אפילו, גאונות! כותב תשובה ולידו בצד ימין עומד מישהו ומדבר שואל משהו, ובצד שמאל גם עומד אחד ומדבר אז אחד מפסיק והוא פונה אליו מדוע הפסקת תמשיך תמשיך, שומעים ראייתם כזו ברי, כזה פלא אין בכל העולם, אני לא זוכר עוד מישהו שספרו עליו כך, אבל כך ה', הוא יכול לכתוב תורה לעסוק בתורה, והוא שומע תוך כדי משני אנשים זה אומר כך וזה אומר כך והוא שומע את כולם, אז הוא לא הפסיק ללמוד, שומעים כזה מין היכי תימצוי מי שמצליח את כל כלל ישראל אבל מה יח', תורה מה תהא עלי, הוא לא הפסיק אפילו לרגע אחד, האם יש כזה דבר? אין כזה דבר בעולם.

ומזה זה נוגע אלינו צריכים לדעת שיש קצת, תמיד אבא שלי זכרנו לברכה ה' אומר אני אומר שיחות דברים גדולים ששמעו מרבי ירוחם, אחר כך ה' רגיל לומר אני אומר שמועסין גבורים אז מה אני רוצה שיהיו כך, אבל קצת להדבק בזה אפשר, צריכים לפחות לדעת מה אפשר להיות, אז אם לא הכל אז לפחות משהו, גם בחורים בישיבה כל אחד יושב ולומד, אבל כל דבר קטן מוציא מוהלימוד, לא לא, יש כאלו שגם כשהולכים אוחזים ספר ביד, אני ראיתי את הסטייפלר ה' תמיד עם גמרא קטנה או משניות או שה' אומר בעל פה, כך גדלים.

תמליל מתיאור בהזדמנות אחרת

אני הייתי בלוי של רבי חיים עוזר, ראשון המספידים ה' המרחשת אז זכיתי לראות אותו הוא כבר ה' זקן מופלג, זה ה' בבית הכנסת הגדול של וילנא, הוא עלה והתחיל לבכות, ובכה ובכה, וירד, לא יכול לדבר, אחר כך היו הספדים אבל הוא עלה ולא דיבר, הוא לא יכל.

תמונה היסטורית רבינו שליט"א על יד ציונו
של רבי חיים עוזר לפני כשלושים שנה

אנחנו גרנו בברנוביץ, באחד הימים שבתי לביתי מוהחידר, ואמרת לי אבא (מרן הגר"ד פוברסקי זצוק"ל - י.ש.) שהיום הגיע אדם לחידר, לקח לנו את הכובע [שהיה גם הכיפה] ואת החומש והגמרא, ואמר שנחור נבוא עם מכשיר כתיבה ומחברת. היו אלו נציגי השלטון הרוסי החדש שביקשו לחנך את הנוער בדרכם. אבא לא שהה רגע, מייד הוא אמר לאמי: 'את שומעת?! היום בלילה אנו עוזבים את ברנוביץ!'

מזוודות לא היו אז, אז אבא לקחה שק גדול, ובשק היא שמה כר אחד ושמיכה שיהיה חם, אבא לקח איתו רמב"ם ומנחת חינוך. זה מה שהיה. ר' שניאור (ראש ישיבת לייקווד, הגאון הגדול רבי שניאור קוטלר זצוק"ל, בנו של מרן הגאון רבי אהרן זצוק"ל י.ש.) התאכסן אצלנו בבית, והוא נתן לי במתנה ספר תנ"ך קטן. רציתי גם את זה לקחת, אבל אבא אמר: 'לא, לזה אין מקום'. זה נשאר שם. וכך באנו לוילנא, פליטים, מנוש פליטים.

הגאון רבי דוד רפופרט זצוק"ל (בעל ה"מקדש דוד", ור"מ ישיבת ברנוביץ י.ש.), ניסה להניא את אבא מותוכניתו, והלך איתנו לתחת הרכבה במטרה לשכנע את אבא לחזור בו מותוכניתו אך אבא לא השתכנע.

בוילנא התגוררנו בביתו של מי שלימים היה חמוי הגה"צ רבי ישראל חיים קפלן זצוק"ל שהיה ידיד של אבא מיישיבת מיר. אח"כ באה גם אחותו עם ילדיה מבריסק אז עזבנו את ביתו לסובת דירת חדר קטנה. התנאים בוילנא לא היו קלים כלל וכלל, לא היה מה לאכול. אני אכלתי רק פעם אחת ביום, פרוסת לחם וכוס מים. מה אבא אכל? אינני יודע. נראה לי שגם זה בקושי. מי שעזר לנו היה מרן הגאון רבי חיים עוזר זצוק"ל, שהיה יד ימינם של כל הפליטים שהתקבצו לוילנא. הרוסים סגרו את כל החיידרים בוילנא. אז מה, אתם חושבים שלא למדנו? אבא שכר אחד מבחורי הישיבה והוא למד איתו. לא היה לנו חיידר, אבל זה היה כמו חיידר.

זה היה בחור נחמד מיישיבת אוסטררה, והוא למד איתי, יחד עם גיסי לעתיד ר' נפתלי (קפלן). אבא שלי והשווער שלי לעתיד ביחד לקחו בחור אחד ושכרו אותו והוא למד עם שני הילדים. זה היה לפני הצהריים, אחרי הצהריים לא למדנו איתו, ובשעה שבע בערב אבא היה הולך לשמוע את השיעור של מרן הרב מבריסק זצוק"ל. הוא אמר אז שיעור על מנחות, ובאו לשם כל גדולי ישראל מבין הפליטים לשמוע את השיעור. אני אחרי הצהריים כבר לא למדתי בחיידר שלי, אז הוא לקח אותי לשם. לא היה מקום ליד השולחן, אז הושיבו אותי מתחת לשולחן, ומושם שמעתי את מרן הרב מבריסק מוסר את שיעורו. אני עוד זוכר ששיחקתי עם בני משפחת מרן הגר"ז שם בגפרורים...

עוד סיפר רבינו כי בהיותם בוילנא היה התלמוד תורה בו למד תקופה מול ביתו של רבי חיים עוזר והיה נכנס מופעם לפעם בלאט לביתו לחזות בעמלו בתורה.

בהלית הגר"ע

סיפר רבינו שבלויה של ר' חיים עוזר האבא שלו לקח אותו ללויה והי' שם בבית הכנסת הגדול של וילנא, אביו שם אותו על החלון שהי' רחב וראה את הכל. זה נתן לו המון, זה ה' מונח לו בעצמות, זה עושה רושם.

תמליל מתיאור בהזדמנות אחרת: אני הייתי בלוי של רבי חיים עוזר, ראשון המספידים ה' המרחשת אז זכיתי לראות אותו הוא כבר ה' זקן מופלג, זה ה' בבית הכנסת הגדול של וילנא, הוא עלה והתחיל לבכות, ובכה ובכה

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת מטות מסעי תשפ"ד (40)

הכרת טובה – מדה שהתורה נדרשת בה

מדון אם הי' יכול משה לעשות בעצמו לא הי' משלח אחרים [דאפי' במלחמות עמלק שבאותה שעה עדיין לא ציוה הקב"ה להלחם בעמלק, ובכ"ז נא' (שמות יז) וידי משה כבדים וגו' וברש"י בשביל שנתעצל במצוה ומינה אחר תחתיו נתייקרו ידיו עי"ש ואף שעמד בתפילה, וכאן א"ל הקב"ה 'נקום', ע"ז אחז"ל שהי' לו מניעה מצד הכרת הטוב, ומיקרי שכלל לא הי' יכול לעשות בעצמו, ובע"כ שלא הי' כוונת הציווי כלל שיעשה בעצמו.

וביאור הענין, עפ"י מה ששמעתי בשעתו ממור"ה שמואלב"ן זצ"ל, בגודל עיקריותה ומרכזיותה של מדת 'הכרת הטוב' במסורת התורה הק', והשריש לן יסוד שמידה זו היא כעין אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן, וכמו שיש מדה בדרשות חז"ל של אם אינו ענין לזה תנהו ענין לזה ועפ"י דורשים את ציווי התורה אף כשהמשמעות הפשוטה אינה כן, ה"נ גם כוחה של מדת הכרת הטוב שהיא מפרשת את ציווי הקב"ה שלא כמשמעות הפשוטה של הדברים, ומעתה כיון שמדת הכרת הטוב מונעת את משה בעצמו לפגוע במדין, בע"כ שביאור מה שא"ל שהקב"ה 'נקום', אי"ז שהוא עצמו ינקום במדין, אלא ר"ל שיעשה זאת ע"י אחרים.

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלָּה לְמִטָּה לְצַבָּא אֹתָם וְאֵת פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן (ל"א, ו)

תמהו חז"ל (מד"ר כאן) הקב"ה אמר למשה עצמו 'נקום' (לעיל פס' ב') והוא משלח אחרים? ותירצו: 'אלא מפני שנתגדל בארץ מדין, אמר - אינו בדין שאני מצר למי שעשה בי טובה, המושל אומר בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן' ע"כ. והיינו שמדת הכרת הטוב מנעה את משה עצמו לנקום, כיון שנתגדל שם.

ותימה, מה תועלת לנו בנתינת טעם שח"ו לא קיים משה את ציוויי של הקב"ה שאמר לו בפירוש, והנביא צווח ואומר הנה שמוע מזבח טוב וגו', ולא יעלה על לב להחמיץ שום מאמר של הקב"ה מושם איזה חשבון של מוסר, ודאי שא"ל לחשוב כן.

ובאמת מצינו כמה פעמים שא"ל הקב"ה למשה לשון ציווי, שמשמע לנו בלשונו שיעשה בעצמו ומ"מ מפורש שעשאו ע"י שליח, וכל התורה ניתנה למשה בפירושה והוא ידע את המכוון בכל ענין ומצוה, וקיים הכל לפי היאות בשורשו של כל מעשה ותכלית, ומ"מ כוונת חז"ל לפרש הא דאמר' בעלמא מצוה בו יותר מבשלוחו, וכמו שידוע מ"ש הש"ך שאם האב יודע למול את בנו חייב לעשות בעצמו ולא ע"י שליח, וכן במלחמות

חזרה שליחות אצל המשלח

אצלם, אולם כ"ז הי' נוגע רק לענין שלא יצא בעצמו להלחם בגופו, אבל קיים מצות ה' בשמחה ורצון ונקם בהם בעצמו ע"י שלוחיו כמותו, ואף כל מה שהי' נאות נודרו להשתתף בעצמו בגופו, לכן יצא רבן של כל ישראל אל מחוץ למחנה לקראת אנשי המלחמה, תלמידיו, כדי שתחזור שליחות במהרה אצל המשלח ולהיוודע שקיימו את כל מה שהי' מוטל עליו לעשות.

וַיָּצֵאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל נְשֵׂי־אֵי הָעֵדָה לְקִרְאָתָם אֶל מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה (ל"א, י"ג)

ובמדרש, להודיע ענוותנותו ושבתו של משה, שהיו כולם תלמידיו תלמידיו.

ונראה עוד, אמנם מבואר בחז"ל (ר' לעיל) שמשה עצמו לא היה יכול ללכת למלחמת מדין, כיון שהיתה לו הכרת הטוב כלפיהם על שנתגדל

'ומשפטיו עם ישראל'

ונ"ל עפ"י דבריו להוסיף באר את ברכת משה רבינו לשבט גד (דברים לג): 'ויתא ראשי עם צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', ופרש"י: 'ראשי עם' הם היו הולכים לפני החלוץ בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים וכו'. 'צדקת ה' עשה' שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו עכ"ל רש"י שם, ולא המשיך לפרש לשון סוף הפס' - 'ומשפטיו עם ישראל'.

ואמנם בפירושו של המהרי"ל דיסקין הנ"ל, נוכל לבאר היטב כל לשון הפס': 'צדקת ה' עשה' היא צדקתם של בני גד וראובן שנשארו בארץ גם בשבע השנים שבהן חילקו את הארץ לשבטים, וזה הי' צדקה מצדם שחייבו עצמם יותר ממה שדרש מהם משה, וכמ"ש רש"י (להלן פס' כד): 'היוצא מפיקם תעשו' לגבוה, שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כבוש וחלוק. משה לא ביקש מהם אלא 'ונכבשה' - 'ואחר תשובו', והם קבלו עליהם 'עד התנחל', הרי הוסיפו להתעכב שבע שחילקו ע"כ. ובר' מהרי"ל דיסקין זצ"ל מתבאר מה תכלית הצדקה שעשו - 'ומשפטיו עם ישראל', שיוכלו לשפוט ולדון את חלוקת הנחלות של ישראל.

לֹא נָשׁוּב אֶל בְּתִינִי עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ. כִּי לֹא נִחַל אֹתָם מַעֲבֵר לִירְדֵן וְהָלָא כִּי בָּאָה נַחֲלָתָנוּ אֵלֵינוּ מַעֲבֵר הִירְדֵן מִזְרָחָה (ל"ב, י"ח - י"ט)

כ' בחידושי מהרי"ל דיסקין זצ"ל: "לכאורה קשה, הלא אמרו כבר 'ואנחנו נחלץ חושים וגו' עד אשר אם הביאונו אל מקומם' לעיל (פס' יז) ומה הוסיפו פה? ואמר רבינו זצ"ל, דהנה איתא במס' ב"ב (מג א') בני העיר שנגנב ס'ת שלהן אין דנים בדיני אותה העיר ע"ש, והיינו משום דהוי 'נוגעים'. והנה בעת חלוקת הארץ היו ג"כ כמה משפטים בענין הנחלות בין איש לאיש ובין שבט לשבט כמבואר בפ' יש נוחלין, ע"כ אמרו בני גד ובני ראובן לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו, היינו שנשארו ג"כ בזמן החילוק, שאנחנו נוכל להיות דיינים כשרים לדון כל עניני הנחלות בין איש לרעהו יען כי אנחנו לא נהי' נוגעים כלל, כי לא נחל אתם מעבר לירדן והלאה כי באה נחלתנו אלינו מעבר לירדן מזרחה, ע"כ אנחנו נהי' באמת דיינים כשרים והכל יסמכו עלינו כי נפסוק דין אמת לאמתו וק"ל".

בין 'לפני השם' ל'צדקת השם'

אחר כיבוש וחילוק, והנה משה התנה עמם רק על ז' שנים של כיבוש, והם הוסיפו מעצמם עוד ז' שנים של חילוק, ותועלת הענין פי' מהרי"ל ד' (ר' לעיל) שיוכלו לסייע בדיני הנחלות כיון שהם לא היו 'נוגעים' שהרי הם נוחלים מעבר לירדן מזרחה.

וַעֲבֹר לָכֶם כָּל חֲלוּצֵי אֶת הִירְדֵן לִפְנֵי ה' (ל"ב, כ"א)

'לפני השם' בפרשה זו פעמים כנגד ז' שנים של כיבוש (בעל הטורים). בברכת משה רבינו לשבט גד אמר (דברים לג) 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', ופירש"י שם דקאי על קיום התנאי שנשארו מעבר לירדן עד

ומעתה נראה לומר שאמנם בני גד ובני ראובן זכו בשנים של כיבוש
 'לשבע שנים של לפני השם', אבל אח"כ נתעלו יותר 'לשבע שנים של
 צדקת השם', כי בז' שנים של כיבוש קיימו רק מה שהוכרחו בתנאו של
 משה 'ועבר כל חלוץ לפני ה', אבל אח"כ צידקו עוד משלהם להתנדב
 יותר ולהתעכב עוד ז' שנים של חילוק כדי לעשות צדקה עם ישראל
 ולדון דיני נחלות, ושנים אלו הם 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל'.
 ולהבין זאת יש להקדים מה ששמעתי ממו"ח אדמו"ר רבינו הגדול

וצוק"ל, שביאר טעם שאחז"ל (ילקוט וירא רמז פב) גדולה הכנסת
 אורחים יותר מקבלת פני השכינה, משום שבקבלת פני השכינה האדם
 עומד 'לפני השם', משא"כ כאשר האדם עושה חסד שאז הוא מכניס
 את דרכי ה' בתוכו, ובבחינת 'מה אני - אף אתה' עכ"ד. וה"נ ביאור
 הדברים שקיים תנאו של משה ע"י ב"ג וב"ד ה' כעמידה לפני ה' וקיום
 דבריו, אך החסד והצדקה שעשו אח"כ מפי עצמם הר"ז הידבקות
 במדותיו ית', והדבקות בהקב"ה גדולה יותר ממדרגת 'לפני השם'.

מחרה ב'מי הדעת' עד הערב שמש

מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת - טהור עכ"ל. הדגיש הרמב"ם
 שהרצוה לחזור בתשובה צריך 'להביא נפשו במי הדעת', לטבול במי
 התורה, 'הוי כל צמא לכו למים - ואין מים אלא תורה'.
 והנה באמת כל מ"ח ערי הלויים היו קולטות לדעת כמבואר בגמ' מכות,
 וביותר שיש ערי המקלט שקולטות אף שלא לדעת וכו', ועכ"פ עיקר
 התכלית בעונש הגלות ה' שיבא כל רוצח בשגגה לתחום ערי שבט
 הלויים, שילמדו מהם ויתאבקו בעפרם ויסתפפו בצלם של תלמידי
 חכמים, כמו שהאריך הרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל שהיו מופרשים
 מכל עסקי העולם והיו מובדלים לעסוק בתורת ה' כל ימיהם, וכבר
 הבאתי מה שקיבלתי מרבותי בשם רבינו הגאון ר' מאיר שמחה זצ"ל
 שהיו הלויים עסוקים בלימוד התורה במשך כל השנה כדי שיע"ז היו
 מוכנים לשמש בבית המקדש באותם ב' ימים שעלו להם מחשבון הכ"ד
 משמרות ועוד בתי אבות שבכל משמר ומשמר. ועוד גרס' בגמ' מכות
 ד"א א' וכו' ברמב"ם רפ"ז מהל' רוצח: תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין
 רבו עמו, שנא' 'וחי - עשה לו כדי שיחיה', וחיי בעלי חכמה ומבקשה
 בלא תלמוד כמיתה חשובין, וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו ע"כ.
 והרי לא ה' אחד מ'ישראל שלא ה' לו רב המלמדו תורה, ובע"כ היו
 כל ערי המקלט מלאים בשיבות קדושות ות"ת, ועי"ז כל הנמצא בערי
 המקלט רוחץ בתוך מי הדעת ונטהר מחטאו החמור.
 ובאמת כבר כתב הרמב"ם (הל' שגגות פ"ה ה"ה) השוגג ה' לו לבדוק
 ולדקדק, ואילו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא ה' בא לידי שגגה,
 ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה ואח"כ יעשה - צריך כפרה ע"כ,
 ומתבאר שחטאו של ההורג בשגגה שלא בדק ודקדק יפה קודם החטא,
 וכיון שאם ה' בודק כראוי ומדקדק בשאלות - לא ה' בא לידי שגגה,
 לכן תיקונו לטבול ולהביא נפשו במי הדעת' לימוד התורה הקדושה,
 ועי"ז יוכל לכוין דרכיו ואורחותיו, ושוב לא יעשה שום מעשה מבלי
 מחשבה.

ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה (ל"ה, ל"ד)
 פירש רבינו ה'משך חכמה' זצ"ל שלשון הפס' קאי על המקרא לעיל
 (פס' לב) 'ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו', כלומר שזו היא אזהרה
 שלא לפטור את הרוצח בשוגג מן הגלות ע"י שישלם כופר: "ובזה
 גילה סוד העיר מקלט, כי רציחה בשוגג היא טומאת הנפש וכמפורש
 בשבועות (ח' א'), והישיבה בעיר מקלט הוי כעין טהרת המים - רחיצת
 הנפש. וטבילה כזאת מועיל לנפש המת, שאם מת עד שלא גלה מגלין
 עצמותיו, וטהרה לגמרי הוי, כמו טהרה לתרומה שצריך הערב שמש.
 כן הכא צריך הערב שמש, וזה מות הכהן הגדול, שזה הערב שמש
 האמיתי".

הכהן הגדול, ראש עובדי העבודה בבית המקדש, גדול המשמשים
 לפניו ית', נקרא שְׁמֵשׁ, וכשמת הכה"ג נחשב הדבר כ'ביאת שמש'.
 וכמו שלאחר הערב שמש, בזמן שכל הבריאיה מחשיכה, מסתיים
 היום הקודם עם הטומאה שבו ומתחילה בריאה חדשה וטהורה של
 יום חדש, ולבריאיה זו נכנס האדם כשהוא טהור, ע"ד זה הוא גם ביאור
 הכפרה הטמונה במיתת הכהן הגדול. כשמת הכהן הגדול, 'שמש'
 העולם, משרת ה', העולם משנה את פניו. אין דומה עולם זה לעולם
 שקודם מיתתו. העולם הקודם, שבו אדם זה רצח נפש, חלף והלך לו.
 כשמתחיל העולם החדש, נכנס אליו אדם זה כאשר הוא כבר טהור ע"י
 הישיבה בעיר מקלט.

ונראה להוסיף עוד בביאור' המשך חכמה, עפ"י דרשת חז"ל עה"פ
 'שובה ישראל עד ה"א וגו' קחו עמכם דברים', ובספרי (פר' האזינו):
 "קחו עמכם דברים ושובו - ואין 'דברים' אלא דברי תורה", כלומר
 שעל ידי ה'תורה תבלין' יוכל לחזור בתשובה, ובאמת שכן מבואר
 ברמב"ם סוף הל' מקוואות: כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור
 ואעפ"י שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות
 הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש

רשכבה"ג רבינו מרן הגאון רבי יוסף של' אלישיב זיע"א

-- לרגל יום הזיכרון ה"ב - כ"ח תמוז תשע"ב --

קול נהי ומספד מרבינו הגדול מרן שליט"א

עת נשמע דבר הסתלקותו של מרן רשכבה"ג זיע"א

"בא השמש בצהרים יתומים היינו ואין אב"

איתא בגמ' 'כד נח נפשיה דרבי יוחנן פתח עליה רבי יצחק בן אלעזר קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים'. ובסדר
 הדורות פירש שרבי יוחנן חי ג' מאות שנים, ויש אומרים ד' מאות שנים, והיה עולה על הדעת אולי האבידה אינה גדולה כל כך
 שהרי סוף האדם למיתה, על כן פתח רבי יצחק בן אלעזר ואמר כי באה השמש בצהרים, שקעה חמה שלא בעונתה, באמצע
 הזריחה הגדולה, כך אור תורתו של רבי יוחנן בשעת פטירתו היה בתוקפו וגבורתו להאיר לארץ ולדורים עליה.

כן הדבר ברבן של ישראל מנהיג הדור רבינו יוסף שלום זכר צדיק וקדוש לברכה, אשר מימי נעורו היה מוקדש בכל רגע ממש
 לתורה ועבודת ה', ובכל יום ויום היה אור תורתו זורח ומתבדר בעולם, והיה לכל ישראל מעין הסנהדרין בלשכת הגזית
 להורות דבר ה' זו הלכה, ולחומה בצורה לבית ישראל.

ומאז ביקש ממנו מו"ח רבינו הגדול האבי עזרי זיע"א נטל על עצמו את עול הנהגת הכלל במסירות נפש שלא על פי טבעו. וכל
 ימיו ציוה והדריך שלא לסור ולא לשנות ממה שמסר מרן האבי עזרי לעולם התורה כולו, ורבינו יוסף שלום זצוק"ל מסר עצמו
 על דבר זה.

ואף שזכה לזקנה מופלגת ובצלילות מיוחדת שכמעט לא נשמע כדבר הזה בדורות האחרונים, כל נחשוב חלילה שהאבידה לא
 גדולה כל כך, אלא אדרבה קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים, כי השמש הגדולה שקעה בתוקף ובעוצם זריחתה
 שהוא היה מי שהאיר לעולם כולו את הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו הן בהלכה והן בהשקפה טהורה. גדולה האבידה
 ואין לה תמורה. יתומים היינו ואין אב.

(נכתב ע"י א' השומעים)

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת מטות מסעי תשפ"ד

הוראת שעה

בחור ישיבה הוא אדם שכל מהותו היא עליה

מתוך דברים שנאמרו במסע החיזוק בהיכלי הישיבות בבית שמש

בן תורה נכנס לישיבה לא רק כדי ללמוד, אלא לגדול בתורה, ובמידות טובות, ויראת שמים. להיות אדם גדול! להיות בן אדם יותר קרוב להקב"ה.

בשעת עבודה יש עליות ויש ירידות, ואפילו ירידות גדולות, אבל צריך שלא להתפעל מזה. זה הדרך! ר' חיים מוולאז'ין אומר, שידוע שיש זמנים שאדם מרגיש קרירות בכל חלקי העבודה, ואז הוא חושב, זהו! נכשלתי! כעת אינני עושה מאומה. אך זו טעות, שכן אם לדוגמה הוא יכול לעשות עתה עשרים אחוז, שיעשה רק את זה, אבל את העשרים הללו שיעשה במאה אחוז! ואם יעשה עתה כל מה שהוא יכול לעשות, הוא יחזור לעלות ולהיות מה שהיה קודם, אבל אם בזמן הקושי הוא יפסיק, אז הוא יצטרך מאמץ מיוחד כדי לחזור למה שהוא היה.

יש אנשים שואלים מפני מה בחורים ואברכים לא יכולים ללכת לצבא... הם אינם מבינים שבחור ישיבה הוא לא 'סטודנט לתלמוד'! בחור ישיבה הוא אדם שכל המהות שלו היא עליה, ועוד עליה! ואמנם יש גם ירידות, אך המציאות היא שהירידות מביאות אחר כך לעליה. בחור מכריז בכל מהותו 'אני עבד השם'! אני דבק בה'! ומי שמסתכל בצורה כזו יודע שהצבא הוא סתירה גמורה לזה! חייל זה מהות אחרת לגמרי מבחור ישיבה!

אנו נכנסים עתה לסוף זמן. מי שהוא אדם פשוט מבחינתו כבר נגמר הזמן, אבל מי שאינו אדם פשוט, אז אדרבה, שיעשה עכשיו בסוף הזמן חיזוק! אפילו מי שהיה לו זמן לא כל כך טוב, אם עתה ילמד היטב בשלושת השבועות הללו שעד סוף הזמן, אזי כשיסתכל לאחר מכן ירגיש לגמרי אחרת, ויראה כאילו כל הזמן היה מצויין! ומאידך, מי שלמד כל הזמן היטב, אך הוא מסיים את הזמן בחולשה, לא ירגיש את המעלה של הזמן.

עכשיו הוא הזמן שכל אחד צריך להרגיש את הגדלות של בן תורה, שהוא בן אדם שקיבל על עצמו את החיוב להיות אדם גדול מאוד בכל התחומים. ובזה יש עליות וירידות, ועכשיו בסוף הזמן צריך לעמוד ולהתחזק עד הסוף. ולהתחזק! היינו בתפילה, במוסר, במידות, ובנודאי בהתמדה בתורה! ואז הקב"ה יעזור לנו, כי אנחנו צריכים מאוד את הסייעתא דשמיא של הקב"ה בכל צעד ושעל שלנו. וזה יביא אותנו לקירבה לקב"ה, ונזכה להצלחה וסייעתא דשמיא.

החטא שגרם לחורבן – זלזול

ולפי זה מבואר הקשר בין הלשון הרע שדיברו המרגלים על עצים ואבנים לחורבן בית המקדש. כיון שחטא המרגלים בא מחמת גאווה, שגרמה להם לזלזל בארץ ישראל, וזה גופא היה החטא שגרם לחורבן בית ראשון, וכפי שאמרו חכמים (נדרים פא), שבית המקדש חרב על כך 'שלא בירכו בתורה תחילה', וביאר הר"ן שם (ד"ה דבר) בשם רבינו יונה 'שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך, שיהא ראוי לברך עליה', נמצא שיסוד חטאם היה בכך שמחמת גאווה לא החשיבו את התורה כראוי.

וכן חורבן בית שני היה מחמת גאווה וזלזול באחרים, כמו שרואים בסיפור של קמצא ובר קמצא, שזלזלו בבר קמצא וסילקו אותו מהסעודה לעיני כולם, ואיש לא קם למחות, וזה מה שגרם לחורבן בית המקדש.

ולפי זה, מוטל עלינו חיוב בימים אלו להתחזק בתורה, ובעונה, וב'בין אדם לחבירו', שחיזוק זה יביא בע"ה את הגאולה השלימה, ובינתיים גם יוריד מהסבל שסובלים אנשי הצפון.

אמנם יש בזה ענין נוסף, על פי מה שכתב הרמ"ק בתומר דבורה (פ"א), שבכלל ישראל יש ענין של 'חיבור נשמות'. דהיינו, שאם יש בכלל ישראל זכות למישהו זה גורם זכות לכולם, בגלל חיבור הנשמות, ולהיפך, אם יש אדם אחד שאינו נוהג כראוי הוא גורם רעה לכל כלל ישראל. אמנם נראה שכל זה הוא דוקא כשיש חיבור ואחדות בעם ישראל, ועל כן מצינו דבר זה במעמד הר סיני, שנתפרש שם שהיה גדול כוחו של משה יותר משישים ריבוא של בני ישראל [כמאמר חז"ל בילקוט שמעוני (ישעיה תמו) 'משה, מה שהיה קשה לשישים ריבוא היה נוח לו], ומוכח מכך שלכלל ישראל היה באותו זמן כח של שישים ריבוא, ולא היו נידונים כיחידים, והיה זה משום שהיו במצב של 'יוחן שם ישראל', וכפי שדרשו חכמים 'כאיש אחד בלב אחד'. ואם כן, יש לנו חיוב להרגיש אחוה ולחשוב על הסבל שעוברים אנשי הצפון, וכמו שידוע שהחפץ חיים לא היה יושן בזמן המלחמה על מיטה, ועל ידי שנשתתף עמם בצערם אזי הזכויות שלנו יעזרו להם יותר.

ובאמת דבר זה מועיל לכל אחד, כמו שדרשו חכמים (שמו"ר א כז), 'אמר הקדוש ברוך הוא, אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל, ונהגת בהן מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, הדא הוא דכתיב וירא ה' כי סר לראות, ראה הקדוש ברוך הוא במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה'.

הקב"ה יעזור שנוכח להתחזק בתורה ובעונה ושאר מידות טובות, ולהשתתף בצערם של אחרים, ובזכות זה נזכה להצלחה בתורה, ולגאולה שלימה, גאולת הכלל והפרט, במהרה בימינו אמן.

אנחנו נמצאים בימי בין המצרים, ובזמן מלחמה והרס של הרבה בתים. ואמנם מחד גיסא אי אפשר לדעת דרכי שמים, אבל מאידך אי אפשר שלא לשים לב שמתקיים בנו בזעיר אנפין 'על מה אבדה הארץ', בתים נהרסים, יש הרגים ופצועים, ערים שלמות נעזבות בארץ ישראל, ואם כן מוטלת עלינו חובה כפולה, להתבונן מה החטא שהביא לחורבן ולשוב בתשובה שלמה.

והנה, על המקרא (במדבר יד א) 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם, ויבכו העם בלילה ההוא', איתא בגמרא (תענית כט. ועוד), 'אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו לילה ליל תשעה באב היה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות'. ומבואר, שמעשה המרגלים הוא שורש החורבן. וצריך ביאור לכאורה, מה השייכות ביניהם.

וביותר צריך ביאור, שהרי חטא המרגלים היה בלשון הרע, כמבואר בערכין (טו), 'תניא אי"ר אלעזר בן פרטא, בא וראה כמה גדול כח של לשון הרע, מנלן ממורגלים, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה'. ואם כן צריך להבין, מה השייכות בין חטא המרגלים, שחטאו בלשון הרע, שהוא עוון של 'בין אדם לחבירו', לחורבן בית המקדש הראשון, שהיה מחמת 'שלא בירכו בתורה תחילה', דהיינו שזלזלו בתורה, שהוא עוון של 'בין אדם למקום'. וגם לגבי חורבן בית שני הדבר צריך ביאור, שאף שחרב משום שנאת חנם, שהוא עוון של 'בין אדם לחבירו', מכל מקום עדיין לא מובן הקשר בין 'שנאת חנם' לדיבור לשון הרע על עצים ואבנים.

וכדי לבוא לביאור הענין יש להקדים, מדוע אסור לדבר לשון הרע על עצים ואבנים, הרי הם אינם מרגשים בזה כלל.

והנה כתב החפץ חיים (הל' לשה"ד כלל ג אות ו), שאיסור דיבור לשון הרע הוא אף באופן שלא הגיע על ידי דיבור שום נזק לזה שדיבר עליו, וכגון שלא קיבלו השומעים את דבריו, וכיוצא בזה. ואפילו אם משער מתחילה שלא יבוא לו שום רעה מדיבורו, מכל מקום אסור לו לספר בגנותו. 'ובבאר מים חיים' שם (סק"א) הביא בענין זה את דברי רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג אות רסז), שכתב שבסיפור לשון הרע יש שתי רעות, האחת, שגורם נזק ובושת לחבירו, והשנית, שחפץ להרשיע את חבירו ושמוח לאידו. וכתב על כך הח"ח שם, שבאופן שידוע שלא יגיע שום נזק לחבירו מדיבורו אכן אין את החלק הראשון, אבל עדיין יש את החלק השני.

ומבואר מכך שיש עוון של לשון הרע בעצם הדבר שנהנה מחיסרון של אדם אחר, ואיסור זה הוא לאו דוקא כשמדבר על אדם, אלא אף כשמדבר על חפץ ומזלזל בו. ויסוד החטא בזה הוא גאווה, שמחמת גאווה מדבר על אחרים ומזלזל בהם.

בגדר דין שתיקה ביום שמעו

למיקט שאין דעתו לקיים הנדר אינו נחשב לשתיקה, מה החילוק בין 'שותק על מנת למיקט', שאין כאן קיום לשיתוף, לבין 'שתיקה סתם', שהוא מורה שיש כאן קיום. ולפי מה שנתבאר שהקיום מחמת רצונו בקיום הנדר ביום שמעו אפשר לומר, שכאשר הבעל שותק על מנת לצער את האשה הוא יודע שעל ידי שתיקתו יתקיים הנדר באותו היום, אבל אינו חפץ בכך, אלא עושה את זה נגד רצונו כדי להעניש את האשה, ולכן סובר רבי חנינא שאין זה נחשב לקיום הנדר, מאחר ואינו חפץ בו כלל. אבל כששותק סתם, אף שאין בדעתו לקיים את הנדר לעולם, מכל מקום הוא חפץ שיתקיים הנדר ביום שמעו, וממילא הוא קיום לעולם.

אמנם רבא ורב חסדא אינם מחלקים בזה, אלא סוברים שבכל ענין שהוא יודע שעל ידי שתיקתו יתקיים הנדר ביום שמעו, אף שאינו חפץ בכך כלל, כיון שמתקיים הנדר מכח מה שאינו מפר נחשב 'קיום' לאותו היום, וממילא הוא קיום לעולם.

מדוע התירו להפר נדרים בשבת

והנה יש להקשות, לפי מה שנבאר שגדר דין יום שמעו משום שנחשב לקיום הנדר מדוע התירו חכמים להפר נדרים בשבת, מחמת שאם יעבור שבת שוב לא יוכל להפר אחר יום שמעו, הרי מאחר ויש איסור להפר בשבת נמצא ששתיקתו אינה מחמת שרוצה בקיום הנדר, אלא מחמת האיסור, וא"כ אין שתיקה זו נחשבת לקיום כלל, ויכול להפר אף לאחר יום שמעו [וכפי שהקשתה הגמרא שם על רבי חנינא, הסובר ש'שותק על מנת למיקט יכול להפר', מדוע אם כן התירו חכמים להפר נדרים בשבת].

וצריך לומר בזה, שאין הכוונה ששתיקה נחשבת לקיום רק באופן שרוצה שהנדר יתקיים ביום שמעו, אלא בכל ענין שנתקיים הנדר מחמתו ביום שמעו הוא 'קיום' לאותו היום, וממילא הוא קיום לעולם. ונמצא שאף שאסור לו להפר בשבת, מכל מקום מאחר ובמצאותה הוא יכול להפר, ובגלל שאינו מפר נשאר הנדר קיים, דנים זאת שהוא גרם שהנדר יהיה בעולם, ועל כן נוהג בזה דין 'יום שמעו'.

אמנם בדעת הרמב"ם והריטב"א נראה, שסוברים שגדר 'יום שמעו' הוא שזכות ההפרה מוגבלת לאותו היום, וכל שעבר היום בטל זכותו, ולכן אינו יכול להפר, ואכמ"ל.

עוד יש להוכיח מדברי הר"ן לגבי נערה המאורסה שאביה ובעלה מפירים נדריה (ספ. ד"ה ח"ש), שכתב שאם שמע הבעל ושתק ומת ביום שמיעתו האב יכול להפר לברו, שמאחר ומת הבעל נתרוקנה רשותו לאב, ויש לו כח להפר לברו. אמנם אם שמע הבעל ושתק ומת אחר יום שמיעתו, שוב אין האב יכול להפר, שמכיון ששתק כל יום שמיעתו הרי זה כאילו קיים הנדר. ואם שמע הבעל והפר ביום שמיעתו ואח"כ מת, יכול האב להפר אפילו אחר יום שמיעתו של הבעל, ואף שכן ההפרה של הבעל מתבטל לאחר מיתתו, ונמצא שעבר יום שמיעתו של הבעל בלא הפרה, מכל מקום מאחר וגילה בדעתו שאינו חפץ בנדר, ולא היה יכול לעשות יותר ממה שעשה, אי אפשר להחשיב זאת כקיום, ועל כן יכול האב להפר. ומבואר שיש לחלק בעבר יום שמעו ושתק ומת שנחשב לקיום ונתבטל כח הפרתו, לאם היפר ומת שלא נחשב שנבטל כח הפרתו אף שעבר יום שמעו, והטעם משום שגדר 'שתיקה ביום שמעו' היינו שהיא יוצרת מצב של 'קיום' ולכן מתבטל כח הפרתו.

אמנם יש להקשות עליו מדין 'שתיקה על מנת למיקט', וכן 'שתיקה סתם', שנידון כשתיקה ואינו יכול להפר אחר שעבר יום שמעו שכאן לא שייך לדון השתיקה כ'קיום', כיון שלא נתכוין כלל לקיים הנדר.

הגדר בקיום הנדר ע"י שתיקה

ונראה לומר בזה, שגדר השתיקה שנחשב שחפץ לקיים את הנדר, אין צריך שתהיה דעתו לקיים הנדר לעולם, אלא די בכך שכוונתו לקיימו ביום זה והסיבה ששתיקה ביום שמיעה מקיימת את הנדר בכל ענין, אף כשאינו מתכוין לקיימו, היינו מפני שמונה בשתיקתו הסכמה שהנדר יהיה מקויים לכל הפחות ביום זה, והסכמתו לקיום הנדר ביום השמיעה היא זו שמקיימת את הנדר לעולם.

ביאור המחלוקת בשותק על מנת למיקט

ולפי זה יש לבאר את מחלוקת האמוראים (שם ע"ה): בדין 'שותק על מנת למיקט' אם הוא קיום או לא, שלדעת רבי חנינא יכול להפר אפילו אחר עשרה ימים, ולדעת רבא ורב חסדא אינו יכול להפר אחר יום שמעו. ולכאורה יש לתמוה על רבי חנינא, שכיון שסובר שכח השתיקה הוא מחמת שרוצה בקיום הנדר ולכן במקום שהוא ע"מ

וְאִם-הִתְחַשַׁב יִחְיֶיךָ לָהּ אִישָׁה מִיּוֹם אֲלֵיּוֹם וְהָקִים אֶת-כָּל-נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת-כָּל-אֶסְפִּיָּהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים אֹתָם כִּי-הִתְחַשַּׁב לָהּ בְּיוֹם שְׁמֻעוֹ (במדבר ל טו).

מבואר שלבעל יש זכות הפרה בנדרים אשתו, אבל זכות זו היא רק ביום שמעו ולאחר יום שמעו כבר אינו יכול להפר. ויש לחקור, בגדר הדין דיום שמעו האם הוא הגבלה בכח ההפרה שניתן לו רק ביום השמיעה, או שכח ההפרה אין בו הגבלה אלא שאם שתק בכל יום השמיעה ולא היפר את הנדר דנים את שתיקתו כהוכחה שרצונו שהנדר יתקיים ולכן נחשב כאילו קיים את הנדר, וכיון שלאחר קיום א"א להפר גם לאחר שתיקה ביום השמיעה שהיא כקיום אינו יכול להפר.

ולכאורה יש לפשוט חקירה זו מדברי הגמרא בנדרים (ע"ה), המדייקת ממה שמצינו בפסוק 'ואם החרש יחריש' לה אשה' ג' פעמים לשון שתיקה '[החרש', 'יחריש', 'החריש']'. שישנם ג' סוגים של שתיקה: א. שתיקה על מנת לקיים. ב. שתיקה סתם. ג. שתיקה על מנת 'למיקט', דהיינו ששותק כדי לצערה, אע"פ שאינו רוצה בקיום הנדר. ומבואר מדברי הגמרא שם שבכל סוגי השתיקות הנ"ל אינו יכול להפר הנדר. ומכך ששתיקה סתם או 'על מנת למיקט' אינו יכול להפר את הנדר, אף שלא רצה הבעל בקיומו, מוכח לכאורה שענין שתיקה הוא שיש לו זכות הפרה רק ביום שמעו, ולכן אף שלא נתכוין בשתיקתו לקיים את הנדר אינו יכול להפר למחרת, מאחר וכבר עבר זמן ההפרה.

הוכחות מדברי הר"ן ששתיקה היא מדין קיום הנדר

אלא שמדברי הר"ן נראה להוכיח לאידך גיסא, ששתיקה נחשבת כקיום הנדר, שכן כתב (שם ד"ה הפר) לבאר המקור לדין הגמרא שם 'קיים בליבו קיים', מדין 'שתיקה ביום שמעו', שהיא מקיימת את הנדר, שמאחר ועבר יום השמיעה ולא הפר לה גילה דעתו שהוא רוצה בקיום הנדר, והוא הקמה. ומוכח שמקיים הנדר בליבו הוא קיום. ומכאן יש ללמוד שאם נתכוין לקיים הנדר בליבו חל הקיום לאלתר, והרי זה כאילו עבר יום השמיעה. ומבואר מדבריו, שכח השתיקה משום שנידונת כ'קיום'.

משנת הישיבה

'אל תפרוש מן הציבור'

ב. רבינו בחיי פירש, ש'אל תפרוש מן הציבור' היינו שאדם צריך להתפלל עם הציבור, וגם אם הוא יכול להתפלל יותר טוב ביחידות, מכל מקום זכות הרבים גדולה יותר, וגורמת שתתקבל תפילתו.

ג. רבינו יונה מפרש, שכאשר הציבור החליט לעשות יחד מצוה גדולה יש לו להצטרף עמהם, כי 'ברוב עם הדרת מלך' (משלי יד כח), כלומר, כל אחד שמצטרף מרבה כבוד שמים. ובשערי תשובה (ש"ק סי"ה) מוסיף רבינו יונה לבאר הענין, וכתב, שכאשר ראשי העם וקהילות הקודש מתאספים לעשות איזו מצוה, או איזה דבר לשם שמים, 'נהנה הם מקדישים את השם, שנאמר ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם', שכן יש כבוד שמים על ידי התאספות הציבור לעבודת השם, ומי שפורש מדרכי הציבור נראה כמזלזל בהסכמה לעבודת השם, ואינו רוצה להיות עמהם יחד, ועל כן 'נהנה הוא מחלל את העבודה', והוא בכלל הכיתות שזכרנו שהן בזוים את דבר השם, ואין להם חלק לעולם הבא'. ועוד, שהפורשים מדרכי הציבור 'מניאים לב' חלושי הדיעות, ומחטיאים את הרבים'. ה' יעזור שנזכה להימנות בכלל מקדשי שם שמים, ונזכה לכל טוב, ולכל המעלות שיש בזה.

כתוב במשנה באבות (פ"ב מ"ד), 'הלל אומר, אומר אל תפרוש מן הציבור'. ובביאור ענין זה מצינו כמה פירושים:

א. רש"י והרע"ב פירשו, שהכוונה היא שאדם צריך להשתתף בצרת הציבור, וכמבואר במסכת תענית (יא). שכל הפורש מן הציבור אינו רואה בנחמת הציבור. ובביאור הצורך להשתתף בצרת הציבור, יש לפרש עפ"י היסוד של הרמ"ק בתומר דבורה, שכאשר כלל ישראל נמצאים במצב של אחדות, אזי יש להם את הזכות של כל אחד מהם, ועל כן מי שמשותף בצער הציבור הזכות שלו יכולה לעזור לכולם. גם יש חיוב של קרבה ואחוה זה עם זה, וכשיש אחווה ביניהם הרי זה מחייב גם להשתתף בצער השני. ועוד, שהדרך להגיע לרגשי אחווה היא על ידי השתתפות בצער השני. וכשיש אחווה ואחדות בעם ישראל זה מביא קרבה לקב"ה, כמו שכתוב בפרשת וזאת הברכה (דברים לג ה) 'ויהי בישורון מלך, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל', ופירש רש"י שם, 'בהתאספם יחד באגודה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם'.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת מטות מסעי תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

כל נדר וכל שבועת איסור לענות נפש אישה יקימנו ואשה יפירנו (במדבר ל, יד). הנה כתב בבעל הטורים: 'ב' במסורה, לענות נפש, למנצח על מחלת לענות (תהלים פח), והוא ענין כלי שיר, לומר שאם נדרה שלא לשמוע כלי שיר שבעלה מיפר לה, שחשוב כנדר עינוי נפש, כדאיתא במד"ק (דף ט ע"ב) שאף הזקנות נהנות מכלי שיר, בת שתין כבת שית, לקל טבלא דיהטא, ע"ל. ועפ"ז השבנו לבעל שמיאן לקנות לאשתו כלי נגינה ושירה משום שחושב זאת למותרות למרות רצון אשתו, והשבנו שאם האשה מרגישה שצריכה אותו הרי הצדק עמה, וכמבואר בבעה"ט שאי שמיעת כלי שיר אצל אשה נחשב עינוי נפש, וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סימן רלד סעיף סב), וא"כ אין זה מותרות ומותר להכניסו לבית יהודי כשר. ואחד מגדולי הדור דחה דהרי קיי"ל שם (סעי' סא) דאפי' נדרה ממין שהוא רע לה ולא טעמה אותו מעולם הוי עינוי נפש, הרי שגם דבר המזיק לה הוי עינוי נפש, ואולי הכ"נ אע"פ שהוא עינוי נפש אי"ו ראייה שהדבר טוב עבורה, אך מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל הסכים לדברינו, דאם הוא בגדר נדרי עינוי נפש האשה צודקת ואי"ו בגדר מותרות, וצ"ע עוד למש"כ הפוסקים שבעל ואשה המחלקים נכסיהם או אח ואחות החולקים בנכסים בשטר חצי זכר, כלי הזמר לאשה.

ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאתם כל כלי מעשה (שם לא, נא). וכתב האבן עזרא, כל כלי מעשה, הגיד הכתוב, שלא היה בהם כלי שבור, ע"ל. וגם בהעמק דבר פירש: כל כלי מעשה, שלמים, שהיה ראוי להשתמש בהם, ולא שבורים, כדאיתא במסכת תמורה (דף ז ע"א) דבעל מום זילא מילתא, אפילו להקדיש לדמי עולה ונסכים, ע"ל. ומדברים אלו יש ללמוד כנגד מה שנוהגים איזה אנשים, שקונים לעצמם טלית חדשה ונקיה, ואת טליתם הישנה, הקרועה והבלויה הם תורמים לביהכ"נ עבור הש"ן, ולכאורה זילא מילתא הוא. ואמנם דברי רבותינו הנ"ל נאמרו על הקדש לביהמ"ק עצמו, משא"כ טלית שהיא רק לשימוש החזן או הכהנים ולא לביהכ"נ (מקדש מעט) עצמו, אך בכל זאת הטלית נהפכת להיות ממון הקדש לביהכ"נ. ולכן ראוי לתקן את קרעי הטלית ולמסור אותה לניקוי וגיהון, ואז ירצה קרבנו לפני ה'.

והיו לכם הערים למקלט מגואל ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט (שם לה, יב). הנה כתב רבינו המהרש"א במסכת מכות (דף י ע"ב, ד"ה א' הרג שוגג) שכל ענין הגלות לערי מקלט אינו אלא רק כדי להינצל מגואל הדם שרוצה להרגו, ועי"ש. והקשה רבינו האור שמח (פ"ו מהל' רוצח הי"ב, ד"ה אמנם) ושאר אחרונים, דהרי במסכת מכות (דף יא ע"ב) מבואר שאם נגמר דינו של הרוצח ומת, מוליכין את עצמותיו לקוברם בערי מקלט, ומפורש א"כ שגם באופן שאין בזה משום הצלת הרוצח מגואל הדם, מ"מ יש לו דין גלות לערי מקלט, וכנראה הפשט הוא כדי שיהיה לו כפרה. ובפשטות נראה ליישב, דגם אחר מיתת הרוצח שייך להצילו הצלה גשמית מגואל הדם שרוצה לנקום את נקמת המת גם אחר מותו, וכגון שרוצה לשרוף את עצמות הרוצח שלא יביאוהו לידי קבורת ישראל. ועוד, שגואל הדם עלול להביא עונש וקפידות על נשמת הרוצח ע"י שיכבה ויעורר רחמים בשמים, וע"י קבורת עצמותיו בעיר מקלט יש בכך גם הצלה סגולית, שאם התורה אמרה שזה עיר מקלט, אז זה מגן גם שלא יתעוררו דינים קשים נגד נשמת הרוצח בעולם האמת, ודו"ק.

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

נסיעה לנופש בימי בין המצרים

שאלה. במקום עבודתי מתקיימים שני ימי נופש במלון, בהכשר מהודר כאשר כל הצוות וההנהלה חרדים כמובן. אך מאחר וזה יוצא בשלושת השבועות, והנופש כולל תוכניות וטיולים וכדומה. לכן רציתי לברר האם ראוי להשתתף בעיתוי כזה בימי נופש אלו, או שיש בזה חסרון מצד חורבן בית המקדש.

תשובה. אם הנופש זה בשביל הנאה גרידא אסור, כי איזה טעם יש ליהנות ולעשות כ"פ כשהקב"ה ועם ישראל יושבים ובוכים על חורבן בית המקדש, ובהרבה קהילות אומרים תיקון חצות בבכיות בחצות היום. אולם אם זה בשביל מנוחת הנפש ומרגוע, כי היא מרגישה שכעת יש להם חוסר רגיעות בנפש, וזה יביא לה רוגע ויוסיף לה בריאות, הרי זה לצורך מצוה ומותר. והקב"ה יודע אם זה לעקל, או לעקלקלות.

לבטל את המוזיקה בטלפון בשלושת השבועות

שאלה. בדרך כלל המתקשר לטלפון שומע צליל של חיוג רגיל, אך יש אפשרות בתשלום של כמה שקלים לחודש, שבמקום צליל החיוג, ישמע המתקשר שיר עם מוזיקה. אני עשיתי שירות זה, כדי להנעים לאנשים את ההמתנה עד שאני יענה. כעת בשלושת השבועות, נמצא שהמתקשר אלי שומע בינתיים שיר עם מוזיקה ואני מכשיל אותו, האם אני חייב להוריד את זה או שמא אפשר להקל [זה קצת מורכב לבטל שירות זה לשלושה שבועות, ושוב להחזירו לאחר מכן].

תשובה. אין צריך לבטלו, כי השיר אינו עשוי לשמח את האנשים, כי הרי זה לזמן קצר ונפסק בדרך כלל באמצע, ואף אחד לא שומע שיר כזה בשביל שמחה, אלא שנהנים ניחנים בחוסר סבלנות, ואפילו כמה שניות המתנה עד שיענו להם בטלפון כבר מוציא אותם מסבלנותם, והשיר עשוי בשביל להרגיע את המתקשר שיהיה סבלני עד שיענו לו, וכל מה שאסרו לשמוע שיר או כזזה מביא שמחה, אבל לא כאשר המטרה להרגיע ולהעביר את הזמן של המתקשר.

ואמנם רוב בני אדם השומעים מוזיקה כהיום, מטרתם היא להרגיע את עצביהם החלשים, אבל בכל זאת כששומע שיר שלם זה גם מביא שמחה, ובימים אלו אין לשמוח אלא להתאבל יחד עם כל בית ישראל על חורבן בית המקדש, אבל שיר קצר שנתקע באמצע, זה מרגיע, ולא משמח, והדבר מותר.

העושה קייטנה בתשעה באב, האם תראה סימן ברכה בכסף

שאלה. גננת שעושה בגן שלה קייטנה מיוחדת בתשעה באב מהבוקר ועד ארבע אחה"צ, האם הדבר מותר, שהרי אסור לעשות מלאכה קודם חצות משום היסח הדעת. וגם מצד מה שכתב בשו"ע (או"ח סימן תקנד סעי' כד) שאינו רואה סימן ברכה. והן אמנם זה דבר מצוה לסייע להורים בצום, אך יתכן שמ"מ אינו רואה סימן ברכה, וכמבואר בשו"ע (או"ח סימן שו ס"ה) שחזן או בעל תוקע שנטל שכר אינו רואה סימן ברכה, אע"פ שהוא דבר מצוה. והעצה היא ליטול בדרך מתנה, אך זה אינו כ"כ מעשי כאן, שהרי יהיו הורים שלא ישלמו כלום, ואף גננת אינה מוכנה לעבוד בחינם בתשעה באב.

תשובה. נראה שאין בזה את הקללה של אינו רואה סימן ברכה, כי חז"ל אמרו זאת רק על העושה מלאכה, ולא על מי שמקבל כסף בתשעה באב, ולכן כיון שעשיית קייטנה אינה בגדר מלאכה, לכן אם יטול על כך כסף אין בזה את הקללה שלא תראה סימן ברכה.

ואין זה דומה לחזונות ותקיעות שופר שאינו רואה סימן ברכה, כי שם שכר שבת אסור, וגם כי מצוה ראוי לעשות בחינם, אבל בענינו חז"ל לא אסרו שכר תשעה באב, אלא אסרו לעשות מלאכה, וקייטנה לא רק שהיא מותרת, אלא שזה גם דבר רצוי, כי חז"ל רוצים להקל על הנשים הצמות שיוכלו לצום בקלות, ולא יתכן שעל זה יאמרו שלא תראה סימן ברכה, כי אין איסור שכר תשעה באב, ומה שלא נאסר במלאכה, לא נאסר בתשלום.

אלא כדי שהגננת עצמה לא תסיח דעתה מהאבילות, העצה היא לספר לילדים על החורבן, ובוה לא תסיח דעתה מהאבילות, וממילא כיון שעיקר הטעם של איסור עשיית מלאכה הוא משום הסחת דעת, בזה אין גם את הטעם שלא יסח דעתו מאבילות.

לאחר האסון הנורא בסילוקה הטראגי של הילדה הטוהרה **אסתר מתתיהו** ע"ה בתאונת דרכים בערש"ק פ' בלק, הגיע רבינו לניחום אבלים אצל בני המשפחה (מחשובי תושבי שכונת 'רמת אלחנן'), כאשר למעלה משעה רבינו חזקם וניחמם, בדבריו שפורסמו בגליון 'קול ברמה' (גליון 395), אמר רבינו שכאשר חייה של אותה ילדה טוהרה שלא טעמה טעם חטא, נקפדים באופן כ"כ נורא, הדבר מחייב חזקון אצל כל האחרים, והתבוננות בדרכי חיינו ובמעשינו. בדבריו ציטט את לשון הפסוק (ויקרא יג, ג) 'בקרובי אקדש, ועל פני כל העם אכבד', ואמר: 'דווקא משום שמדובר בשמנה-וסלתה של שכונתנו, יש לחקור ולדעת מה עשה ה' לנו באסון נורא שכזה, ומה דורשים מאתנו. וכאשר המקרה הזה מתרחש אצל משפחה זכה ויקרה כ"כ, שמו של הקב"ה מתקדש בעיני הבריות, בהבחנים בעומק הדין'. לאחר מכן האריך בסיפורים דומים שהיו אצל גדולי ישראל בפטירתם של ילדים קטנים, כשהגדולים אמרו שבודאי הגיעו הילדים למיצוי תכליתם בחיים, ולא יכלו להישאר בעולם גשמי זה אפילו שניה אחת נוספת. לסיום שאלו בני הבית את רבינו, מה לעשות לעילוי נשמתה, ורבינו הציע שיוציאו קונטרס על ענייני חסד (שהילדה ע"ה הייתה מצוינת במידה זו). כמו"כ הורה ללמוד משניות עד יום השלושים. וכמו"כ הורה שלא לבלל את מעמד ה'סיים' שהיה אמור להתקיים בת"ת 'אהל תורה' באותו השבוע (בגלל אחיה של הילדה, הלומד בכיתה זו), משום שלא כדאי לדחות מצוה גדולה כזו של סיום מסכת, בשל פטירת הילדה.

במעמד הכנסת ס"ת שנכתב לע"נ כל חללי המלחמה הי"ד, להצלת החטופים ולרפואת הפצועים, שנתנם לכולל נין בראשות נכדו של רבינו הרה"ג **דוד אלתר** שליט"א, נשא רבינו את המשא המרכזי על ענייני השעה, ואמר: "אחי היקרים, עם קדוש וטהור. אומות העולם בחגיגות שלהם מציגות כל נשק חדישים, עוד בומבה חדשה, עוד פצצה חדשה, ואומרים בזה אנחנו ננצח. גם עם ישראל, העם היהודי, אנחנו באים כעת לעשות שמחה, ומציגים במה אנחנו ננצחים? בספר התורה הישן נושן! לא פצצות, לא בחיל ולא בכוח, יש רק דבר אחד, ד' הוא האלוהים, בזה אנחנו יוצאים וננצחים, בספר התורה העתיק יומין. כשבני ישראל היו יוצאים לקרב, הם היו מוציאים ס"ת והולכים איתו קדימה (עי' פרקי דר"א, פרק נב), זה הכל נשק שלנו. גם היום כשאנחנו נמצאים בתוך מצב כל כך קשה, שכל אומות העולם רוצים לאבד אותנו, אנחנו לא מפחדים. למה? כי בזה אנחנו יוצאים וננצחים, בזה ננצח. עוד בן ישיבה עוד בן ישיבה, עוד מיישור שלומד, עוד מיישור שייגר דבר תורה, בזה הגניצחון שלנו, בזה אנחנו מכריזים כלפי אומות העולם אנחנו לא מפחדים ממכם", אנחנו הולכים עם ספר התורה הזה, ובהו אנו יוצאים וננצחים. אנחנו רוצים לברך את הנדיב היקר שהחליט לתרום ס"ת לאומה היהודית לשם שמים, וב"ה כבוד הרב שליט"א עושה בזה דברים מאוד טובים, יוסף ה' עליכם, עליכם ועל בניכם, ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ".

במהלך השיעור הקבוע אותו מוסר רבינו לרבנים ורופאים בביה"ח 'מעייני הישועה' מדי יום ה', נערך ש"ת הלכתי מרתק עבור ארגון החסד 'יד שרה', כאשר מנכ"ל הארגון הרב משה כהן הציע את השאלות העולות מהשטח, מהמוקדנים של ארגון 'יד שרה' העומדים בקשר עם קשישים וחולים ברחבי ארד"ק, ורבינו משיב. במקום נכחו ראשי ומנהלי הארגון, יחד עם המוקדנים בעצמם, שבאו לשמוע דעת תורה מרבינו. בין הנידונים שעלו על שולחנו של רבינו: מה קורה כאשר החשמל נופל בביתו של אחד הקשישים, האם המוקדן יחלל שבת מספק או לא. האם בשבת המוקדן יתקשר גם למד"א וגם לאיחוד הצלה. מה יעשו המוקדנים בזמן אזעקה של מתקפת טילים. האם המוקדן יקבל תוספת שבת או לא. כיצד יהיה מותר לסמן ולתרום בשבת כאשר משאילים מוצר לפיקוח נפש, ועוד. בסוף דבריו אמר רבינו: 'בדרך את ראשי הארגון ואת כל העוזרים והמסייעים בכל טוב, מי שלומד ושומע ומשתמש בשיעור הזה שלמדנו כעת, ידע שנבקש מהקב"ה שלא יהיה לו שום מחלול, בזכות שעסקנו במחלות, יעזור הקב"ה שלא יהיה לנו מחלות, כי אני ה' רופאן'. **[ניתן להאזין לש"ת המלא בקו"ש ישיב יצחק, שלוחת ההקלטות מרבני, שלוחה 4 ולאחר מכן 2]**

סיפור מופלא שסיפר רבינו, התפרסם בגליון 'קול ברמה' (חודש מנ"א תשפ"ד), כאשר אברך שאשתו חלתה במחלה הנוראה ל"ע, הגיע לרבינו לשאול במה כדאי להתחזק לרפואתה. רבינו השיב, שיקבל על עצמו **שלא לדבר דברי חולין בבית הכנסת**. ואכן האברך קיבל וקיים, וכאשר הלכה לבדיקות חדרות ונשונות, גילו בס"ד שהמחלה נעלמה כליל מאשתו, ואין גרורות ואין כלום. ואכן הבעל המשיך בקבלה זו, שיהיה לשמירת בריאות אשתו. כשלאחר מכן נודע לו שאביו מראשי המדברים בביה"ח שהוא מתפלל, והגיע לרבינו לשאול כדת מה לעשות, באשר הוא חושש מאד. רבינו יצא מדרו, וקרא לאביו וסיפר לו על מחלתה של חלתה [כאשר הדבר היה בסוד גם מבני המשפחה], ואמר לו דע לך שבנך קיבל ע"ע שלא לדבר שיחה בטלה בביה"ח, ובזכות זה רעיתו ניצלה, ואכן לאחר שדבר על ליבו, קיבל ע"ע גם האב להתחזק בזה, עד שבסופו של דבר נהפך לממונה על איסור הדיבור באותו ביה"ח.

אחרונה נא חידה

הגביה קולו בתפילה או בלימוד התורה וחילל שבת, הכיניד?

(התשובה לחידה, א"ח בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שצריך לכתוב בגט, ראשי תיבות או נקודות?

תשובה. בספר 'ארחות רבנו' (ח"ה עמ' 20) הובא שנשאל מרן הקהילות יעקב זצ"ל בענין כתיבת גט לאחר שישמו **אברהם**, ושם אביו **ציון**, ואם נכתבו **אברהם בן ציון** יחשבו שזהו שמו המלא, כי יש שם 'בן ציון'. ורצה השואל לומר, דהיות ונפסק שבן ציון יש לכתוב בשיטה אחת, א"כ יכתוב שמו ותיבת 'בן' בשיטה אחת, ותיבת 'ציון' בשיטה השנייה, אמנם אמר ע"ז הקה"י שהיות ובדיעבד כשר גם כשנכתב בשתי שיטות שוב יטעו, לכן הציע שיכתבו **ב"ד** בראשי תיבות או יעשו נקודות אחר כל שם, כזה: אברהם. בן. ציון. יע"ש. ויש לזון אם לא עשו עצות אלו, וכתבו בצורה רגילה 'אברהם בן ציון' האם כשר בדיעבד, או שמא נראה שישמו של הבעל אברהם בן ציון והגט פסול, והנה אם כתבום בשתי שיטות נראה דבדיעבד כשר וכו', אך אם כתבוהו בשיטה אחת אולי פסול.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הג'ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

בבא בתרא דף לו ע"א

דבי ריש גלותא

הרשה לשבנו לקטוף ערבות ג' שנים, האם יפסיד את האילן

שאלה. מעשה ביהודי זקן בשם ראובן, אשר היה לו בחצר ביתו עץ ערבות גדול. ראובן שתל את העץ כשהיה צעיר והיה בכוחותיו לטפל ולהשקיע בעץ ולמכור את הערבות בחג הסוכות, אך כעת כבר הזקין. שמעון, שכנו של ראובן שהיה אדם בעל מרץ רב, החליט שחבל על הערבות הנמצאות בעץ ללא שימוש, וביקש מראובן לקטוף ערבות ולחלקם בבית הכנסת לקראת חג הסוכות, וגם לקחת מזה לכני משפחתו. ואכן ראובן בעל העץ הסכים, וכך עשו במשך ג' שנים, מדי חג הסוכות.

בעת, לאחר ג' שנים, פנה שמעון לבית הדין וטוען שראובן הזקן מכר לו את האילן ואת הקרקע שמתחתיו, האם השכן נאמן לומר כך. [מצד שני, טוען ראובן בעל העץ, כל מה שנתתי לך רשות לקטוף ג' שנים רצופות זה היה רק לצורך ערבות לד' מינים ולהושענא רבא, ולחלקם לציבור למונע 'בל תשחית'. אבל לא נתתי לך במתנה לא את העץ ולא את הקרקע שתחתיו]. האם שמעון צודק בדיו, מאחר ובאמת קטף ג' שנים רצופות, ונחשב הדבר לחזקה, או לא?

תשובה. הנה אם היו צריכים להשקות את העץ או לטפל בו, ולא עשה כן, אין כאן חזקה. אבל אם אין צריך לטפל בעץ כל השנה, ורק בערב סוכות קוטף את הערבות, כזה נחלקו רבותינו הראשונים האם אכילת פירות לכד היא חזקה או שצריך ג' שנים דווקא, דדעת מרן השו"ע (ח"מ סימן קמא סעיף א) דמשדה אילן ושדה בעל (שהם שדות שלא צריכים להשקות מדי יום) אין צריך חזקה ג' שנים מיום ליום, אלא כיון שאכל שלוש תבואות ממין אחד הרי אלו כשלוש שנים, אבל הרמ"א מבאיש אמרים שסוברים שכן צריך חזקה ג' שנים מיום ליום, וכתב שכן נראה לו להורו.

ואם כן בשאלתנו, לכאורה לשיטת השו"ע הרי זו חזקה כיון שכל ערב סוכות שמעון קטף ערבות, ואע"פ שהזקן צועק ואומר 'הרי נתתי לך רק לקיום המצווה של ארבעת המינים', אין זו טענה משום שהוא היה צריך למחות בפני שני עדים ולהגיד להם נתתי לשכן רשות רק לקטיפת הפירות אבל לא הקניתי לו את הפירות ואת שאר העץ מעולם. וכדאמרין במסכת בבא בתרא (דף לה ע"ב), אם טען המערער לפירות הורדתיו, אם אכל את הפירות שלש שנים, אינו נאמן. א"ל רב אשי לרב כהנא אי לפידא אחתיה מאי הוה ליה למעבד, ופירש הרשב"א שקושיית רב אשי היא, מאיזה טעם יפסידו הבעלים הראשונים, שיש להם עידי אבות, וכמה פשעו כששתקו ולא ערערו, דכשלאמא בגזל היה להם לערער, אבל כשהורידוהו לפירות ואוכל בדיו, מאי יערערו ולמה לא נוהר זה בשטרו כיון שלא היה לאלו לערער. ותיצרה הגמרא, איבעי ליה למחויי, כלומר, לומר לו בפני עדים לפירות הורדתך. והנה אם בעל האילן לקח כל שנה כמה ערבות עבור עצמו, או גם אם השכן לקח את כל שאר הערבות וחילק אותם, אין זו חזקה, שהרי זה גופא המחאה של בעל האילן שלקח גם עבור עצמו. אבל אם בעל האילן לא לקח ערבות לעצמו, לכאורה היא חזקה.

ויתכן שגם לדעת השו"ע אין כאן חזקה, דומיא דאמרין בבבא בתרא (דף לו ע"א), הני דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזקינהו, ופירש הרשב"ם שמתוך שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה, מניחין בני אדם לדור בבתיהם ושותקים ושמים כרי להשביח קרקע שלהם וימצאו מתוקנים, וגם למחות אינן חוששים לפי שבורע יטלו את שלהם כל זמן שירצו.

והנה גם בענינו, לטעם הראשון שלכך הם לא מוחים משום שהם שמשכיחים את הקרקע שלהם, ה"ה כאן שמשחם שלוקחים את הערבות שאין לו מה לעשות עמם, ושמה שזכה לעשות מצוה בממונו. ולא דמי לפירות שאין רגילות לתת בחינם שלש שנים רצופות.

אך הרשב"ם כתב עוד טעם, שדבי ריש גלותא אין חוששים למחות, ובשו"ת ראנ"ח (סימן פד) משמע ששני הטעמים הם טעם אחד, וכן כתב הפרישה (סימן קמט ס"ק יב) שעיקר הטעם הוא שאין חוששים למחות בהן שלא יטענו עליהן טענת חזקה. אולם בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן קיא) כתב דמדקאמר וגם למחות אינן חוששים, משמע שיש כאן שני טעמים, ולפי הטעם הראשון אפילו שלא יהיו בעלי זרוע, מצו למימר לפיכך שתקתי כדי שיישביחו את הקרקע טוב יותר.

לאור זאת, יתכן שאין כאן חזקה של שלש שנים, א. ששיטת הרמ"א שאין כאן חזקה, שהרי לא היה בשדה שלש שנים מיום ליום, ב. אולי כיון שהוא שש ושמשח על תננית הערבות לשם מצוה, אין כאן חזקה, וצ"ע.

(נערך מתוך הקונטרס החדש 'כארי יתנשא')

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו **שיח יצחק**, 072-380-9348 או 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישרה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן